

ОДБРАНА

Година X ■ Број 212 ■ 15. јул 2014. ■ Цена 100 динара ■ 1,20 евра

СПЕЦИЈАЛЦИ НА БОРСКОМ ЈЕЗЕРУ

ПОКЛОН ПОСТЕР
ПУТ СРПСКЕ ВОЈСКЕ
У ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ

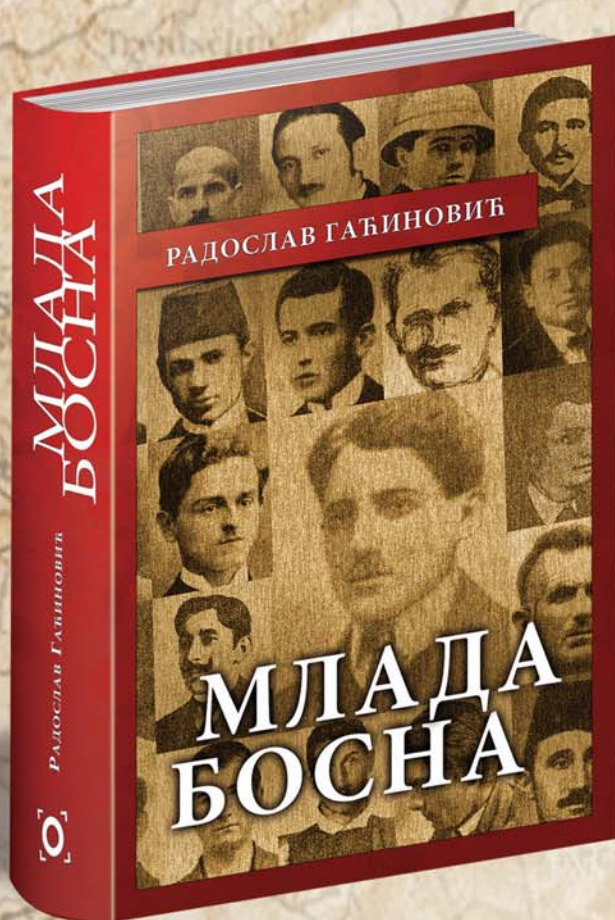
АРСЕНАЛ
91

НОВО

Радослав Гађиновић

МЛАДА БОСНА

Проф. др Радослав Гађиновић настоји да интердисциплинарно осветли дубинске димензије догађаја с почетка XX века који су, уз велике жртве, променили ток историје. На основу исказаних чињеница, може се јасно утврдити да је организација „Млада Босна“ била омладински ослободилачки покрет који су чинили припадници свих народа у Босни и Херцеговини, те да је тај покрет настао искључиво у Босни и Херцеговини, као одговор на деценијско брутално насиље које је спроводила Аустроугарска монархија.

Монографија даје аргументе за тврдњу да Србија није одговорна за атентат у Сарајеву и чињенично доказује да би Аустроугарска напала Србију и да Сарајевског атентата није било.

Књига је обogaћена бројним фотографијама учесника и места на којима су се одвијали описани догађаји, као и факсимилима значајних докумената.

Тврди повез, 596 стр. / Шифра: 111301 / Цена: 880,00 дин.

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs
www.mod.gov.rs

ОДБРАНА

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

УПРАВА ЗА ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ • МЕДИЈА ЦЕНТАР ОДБРАНА
ВОЈНИ АРХИВ • ВОЈНИ МУЗЕЈ • ИСТОРИЈСКИ АРХИВ ПОЖАРЕВАЦ

ИЗЛОЖБА • EXHIBITION

СРБИЈА У ВЕЛИКОМ РАТУ

SERBIA DURING THE GREAT WAR

ВЕЛИКА ГАЛЕРИЈА ДОМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
Београд, Браће Југовића 19
2 – 26. ЈУЛ 2014.

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Главни и одговорни уредник

мр Раденко Мутавић

Заменик главног уредника

Владимир Почуч, потпуковник

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић, Славица Лужник

Новинари

Сања Анђелковић

Владимир Вјештић

Мирјана Крстовић, потпоручница

Биљана Миљин

Александар Петровић, капетан

Стални сарадници

Станислав Арсић, др Себастијан Балаш,
др Славиша Влачић, Милосав Ц. Ђорђевић,
др Милан Мијаљковски, др Зоран Миладиновић,
др Милан Милкић, Крсман Милошевић,
Никола Остојић, Никола Оташ, Александар
Радић, Влада Ристић, Будимир М. Попадић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Марија Марић,
Слободан Михаиловић
(технички уредници)

Фотографија

Стефана Савић (уредница),
Горан Станковић, Душка Стефановић,
Јово Мамула, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактор

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Бјеловук

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809
Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808
Секретар редакције 3201-809; 23-079
Прелом 3240-019; 23-583
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995
ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19
odbrana@mod.gov.rs
redakcija@odbrana.mod.gov.rs
www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РС
месечно 160 динара. За претплатнике преко
Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,
ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 212

*Припадници Специјалне
бригаде Војске Србије
на обуци у летњим
условима*

Снимио Јово МАМУЛА

САДРЖАЈ

■ ДОГАЂАЈИ

- 6** Завршетак школовања полазника 3. класе
ВСБО и официра 57. класе ГШУ

НОВА ГЕНЕРАЦИЈА ЛИДЕРА

■ ИНТЕРВЈУ

- 10** Бригадни генерал Маринко Павловић,
командант Друге бригаде

КО ДАЉЕ ВИДИ – ДАЉЕ СТИЖЕ

■ ТЕМА

- 16** Самоубиства у Војсци Србије
ПУЦАЊ КОЈИ ЈАЧЕ ОДЈЕКУЈЕ

■ ОДБРАНА

- 22** Операција очувања мира на бази „Југ“
„ПЛАТИНАСТИ ВУК“

Пружање помоћи у
борбеним дејствима,
пешачке и извиђачке
патроле, поступци на
контролном пункту и
приликом пратње кон-
воја, претрага терена,
дејства против експло-
зивних направа и упо-
треба снага за брзо
реаговање садржаји су
заједничке обуке орга-
низоване за припадни-
ке седам земаља

- 24** „Раваница 2014“
НАПАД ПОДРЖАН ВАТРОМ

- 26** Специјална бригада на летњој обуци
ПО НАЈТЕЖИМ УСПОНИМА

СПЕЦИЈАЛНИ
ПРИЛОГ

АРСЕНАЛ

Прилози о савременом наоружању
и опреми код нас и у свету

28 Обука и ватрена гађања припадника Мешовите артиљеријске бригаде „ПОКРЕТ 2014“

34 Равноправност полова у систему одбране ПУЦАЊЕ СТАКЛЕНЕ ТАВАНИЦЕ

Последњих неколико година све више жена одлучује се да обуче униформу и да, раме уз раме са колегама, стане у војнички строј. Те даме су храбре, смеле, одважне, али и решене да своју прву битку војују против устаљених стереотипа да је женама место само уз децу и шпорет. Свесне да су очи многих девојчица и девојака упрте у њих, јер рушењем стереотипа утабавају пут будућим генерацијама стварајући родно равноправно окружење, оне сваког дана доказују да заслужују место у систему одбране.

КУЛТУРА

38 Војислав Бубиша Симић, диригент, композитор и аранжер ДАОЈЕН ЦЕЗА И ШАРМА

Није планирао да буде музичар. Његов отац Драган био је познати адвокат, па је требало наставити породичну традицију. Истиче да га у позним годинама најбоље служе ноге и памћење. Допао му се коментар да би му краљица доделила титулу сера да је Британац. С поносом прича о породичном животу. Живео је у осам држава, а никада није напустио родни Београд.

СПОРТ

43 Познати фриклајмбер Мустанг Вантел у Београду ДРЖАЊЕ ЗА ВАЗДУХ

КРИТИКА МЕТАФОРЕ

Потпуковница Мирјана Миленковић прва је жена у Војсци Србије која је недавно завршила генералштабно усавршавање. Почетком овог века број жена у нашој војсци био је мањи од једног процента. Статистика бележи да их је међу официрима било 0,20 одсто, тек 0,08 више међу подофицирима, док је број професионалних војникања био испод три одсто. Данас је проценат жена које заврше обуку већи него мушкараца. И док је 2008. године 18 жена имало официрски чин, у прошлој години евидентирано их је шест пута више.

Реформа сектора безбедности у Србији омогућила је да се већи број жена укључи у ту традиционално мушку област, да професионалну каријеру гради у систему одбране. Њихову стварну позицију, међутим, због притајених отпора и честих неслагања када је реч о родној перспективи, немогуће је сагледати без суштинског редефинисања уверења о месту и улози жена у нашој војсци.

Побољшање положаја жена у свим сегментима друштва подразумева, најпре, избегавање родних стереотипа. Зашто? Представе о женама, тврде теоретичари, зависе од њиховог репрезентовања. Порукe генеришу одговарајући облик понашања и свакако су последица доминантне културе и прихваћених вредности заједнице. Уколико се приказују на стереотипан начин, чешће ће се тако и доживљавати. Тада се уместо промоције једнаких могућности мушкараца и жена нуде некритички прикази различитости.

А да би дошао до свести о себи и својем идентитету, човек се не може поредити с другим људима тражећи оно што му је с њима заједничко, него оно што га од осталих разликује. „Разлике између људи“, писали су филозофи, „не леже у њиховој структури већ у њиховој култури – таква обележја су случајна, утапају се у вишем појму човека.“

Пред страхом од непознатог и другачијег, човек обично бива нетолерантан. Његове акције су непримењена одбрана од нечега што не разуме. Како онда избећи стереотипе о женама? Избегавањем патријархалне искључивости, која је подлога сви осталих, „рушењем“ света застарелих, доминантних, фиксираних и хомогених родних идентитета и односа – напуштањем својеврсних бинарних кодова и животних матрица на које смо научени.

Јер, бити једнак значи увек бити – различит! Тек када је другачији једнак може се говорити о уважавању различитости. Суштина равноправности почива на поштовању једнаких могућности. Чим се, додуше, позивамо на једнакост, потврђујемо постојање неједнакости, као што је и инсистирање на различитости последица њеног неуважавања. Стога, „наш циљ није да се слијемо једни са другима“, забележио је Хесе, „већ да сазнамо једни друге и да једни у другима научимо да видимо и поштујемо оно што они јесу – наша супротност и допуна“. Упркос свему... ■

Владимир ПОЧУЧ

Завршетак школовања полазника 3. класе ВСБО и официра 57. класе ГШУ

Нова генерација лидера

Председник Републике Србије Томислав Николић, на свечаности у Дому Народне скупштине, уручио је официрске сабље тројици прворанжираних официра 57. класе генералштабног усавршавања Школе националне одбране, као и значке с подлогом полазницима 3. класе Високих студија безбедности и одбране, док је министар одбране Братислав Гашић новим генералштабним официрима уручио сабље

Генералштабно усавршавање завршило је 38 официра, од којих 31 из Србије, један из Босне и Херцеговине и шест из Анголе. Високе студије безбедности и одбране у трећој генерацији успешно је окончало 12 полазника, међу којима четворица официра Војске Србије, четворо представника министарстава и агенција Владе, један представник Народне скупштине Србије и тројица официра из Босне и Херцеговине, Хрватске и Македоније.

Најуспешнији полазници 57. класе генералштабног усавршавања су потпуковник Саша Момчиловић, с просеком 9,60, потпуковник Радован Гајић, с оценом 9,40, те потпуковник Бране Крњајић, који је током усавршавања остварио просек 9,40.

Честитајући полазницима завршетак усавршавања, председник Николић је истакао да је стасала још једна генерација будућих високих руководилаца – лидера у систему одбране на стратегијском и оперативном нивоу одлучивања.

СТРАТЕГИЈСКО РАЗМИШЉАЊЕ

Генералштабно усавршавање је интервидовског карактера и трећи је ниво каријерног усавршавања официра. Циљ усавршавања јесте развој лидерских способности официра за стратегијско размишљање и ефикасно командовање и руковођење у широком спектру националних и међународних безбедносних изазова. Организује се и реализује као редовно усавршавање, а траје једну академску годину. Међу полазницима 57. генерације ГШУ била је и потпуковница Мирјана Миленковић, прва жена у Војсци Србије која је успешно завршила тај ниво школовања.

– Учинили сте да Србија и њени грађани, посебно присутни чланови ваших породица, пријатељи и професори, буду испуњени осећањем поноса. То осећање делимо и са пријатељима из Анголе, БиХ, Македоније и Хрватске, чији су представници, у протеклој академској години, стекли нова знања у Школи националне одбране Војне академије. Од данас сте лидери у својим колективима, у прилици да на радним местима примените стечено знање – рекао је председник, подсећајући на нашу богату традицију војног школства.

Према његовим речима, интензиван техничко-технолошки и индустријски развој, динамичне промене у региону и свету, стари и нови изазови, ризици и претње по мир и безбедност, опредељеност да пратимо савремене трендове у области високог војног образовања, били су и остали разлог константног осавремењавања и унапређења организације, програма, наставне и материјалне базе и наставног кадра.

– Данас је Школа националне одбране савремена и модерно организована образовна институција, која обухвата реализацију обуке на основним академским студијама, на којима се школују будући официри, али и све нивое каријерног усавршавања. Њени припадници посвећени су идеји и концепту целоживотног образовања и усавршавања, јер је то једини начин да успешно прате трендове теорије и праксе, као и пронађу одговарајуће одговоре на актуелне и будуће изазове, ризике и претње – нагласио је председник Николић.

Такође је рекао да основни задатак треба да буде подршка даљем развоју Универзитета одбране, Војне академије и Школе националне одбране, јер је то један од начина да покажемо да смо достојни предака који су нам у наследство оставили значајне институције у систему војног образовања, и да њихов даљи развој и унапређење јесте, и биће, гарант заштите националних интереса Републике Србије и успешног извршавања мисија и задатака наше војске.

Председник Републике подсетио је на све активности припадника Војске Србије ангажованих у мултинационалним операцијама и указао на значај њиховог ангажовања током ванредних ситуација у нашој земљи, када су савесним и одговорним радом свакодневно потврђивали посвећеност изградњи и очувању мира у државама широм света, као и одбрани отаџбине.

– Поносан сам што је Војска Србије институција која ужива највеће поверење међу нашим грађанима. Нека знање буде ваше највредније оружје, а мудрост која из њега проистиче нека повећава његово дејство у одбрани сваке врсте. Изграђујте дисциплину и добре међуљудске односе у својим радним срединама, јер без дисци-

АНАЛИЗА БЕЗБЕДНОСНОГ ОКРУЖЕЊА

Основни циљ усавршавања на Високим студијама безбедности и одбране јесте образовање и припрема полазника за преузимање најодговорнијих дужности у систему националне безбедности. Тежиште је на оспособљавању за мултидисциплинарно анализирање савременог безбедносног окружења, процењивање дугорочних политичко-безбедносних трендова, развој елемената политике националне безбедности и сарадња са системима националне безбедности на регионалном и глобалном нивоу.

плине, посвећености раду и узајамном поштовању нећете успети у транзицији знања и вештина – поручио је Томислав Николић.

У име полазника ВСБО и ГШУ, потпуковник Саша Момчиловић је истакао да су током школовања уложили напоре да остваре постављене циљеве. Посебну захвалност на подршци упутио је породицама и професорима.

– Надахнути богатом традицијом српских официра и стеченим знањем и вештинама с усавршавања, уверавамо вас да ћемо, савесним и стручним радом у наредном периоду, на најодговорнијим дужностима у систему безбедности и одбране Републике Србије, извршавати своје задатке – истакао је најбољи у рангу потпуковник Момчиловић.

Свечаности у Дому Народне скупштине присуствовали су и председница Скупштине Маја Гојковић, начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић, патријарх Ириније, министри у Влади, страни војни изасланици, као и породице и пријатељи полазника. ■

Биљана МИЉИЋ
Снимио Душан АТЛАГИЋ

Министар Гашић у Чачку и Лучанима

НОВЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ У НАМЕНСКУ

Министар одбране Братислав Гашић обишао је 7. јула фабрику „Слобода“ АД, Техничко-ремонтни завод „Чачак“, као и фабрику „Милан Благојевић – наменска“ у Лучанима. Том приликом сагледао је производни програм ових привредних друштава, њихове реализоване уговоре, као и проблеме у пословању, те правце развоја у наредном периоду.

Приликом обиласка чачанске „Слободе“, надлежни су информисали министра о новој линији за галванизацију, која ће знатно повећати капацитет, обезбедити примену нових технологија и подићи ниво заштите животне средине.

– „Слобода“ је један од покретача привреде читавог региона – рекао је министар Гашић и додао да су добар однос менаџмента и синдиката, значајна улагања и трансфери технологија показали у тој фабрици добре резултате.

Према његовим речима, наменска индустрија једна је од најстабилнијих у привреди Србије. Како је истакао директор чачанске фабрике Зоран Стефановић, компанија запошљава 1.540 радника, а у овој години реализовано је уговора у износу од 56,8 милиона евра робне производње, што премашује овогодишњи план.

У Техничком ремонтном заводу „Чачак“ министар одбране истакао је да су капацитети те установе у значајној мери заслужни за висок степен готовости Војске Србије. Најавио је запошљавање 26 нових радника у наредним месецима, као и да ће 2015. године доћи до пуног упошљавања капацитета Завода.

Директор Завода потпуковник Срђан Петковић информисао је госте о задацима, мисији и плановима за развој те установе.

Обилазећи привредно друштво „Милан Благојевић – наменска“ у Лучанима, министар Гашић уверио се у капацитете постројења у којима се врши иницијација целулозе и производња различитих врста барута.

– Покретач наменске индустрије Србије, „Милан Благојевић“, место је одакле почиње све оно што треба да финализују „Слобода“ из Чачка, ужички „Први партизан“ и „Крушић“ у Ваљеву. Очекујемо да уз помоћ Владе у фабрику буде инвестирано близу четири и по милиона евра – навео је министар. ■

Б. МИЉИЋ

Снимио Д. БАНДА

УНАПРЕЂЕЊЕ ОДНОСА С ЕГИПТОМ

Омогућностима унапређења билатералних односа, развојем војнообразовне, војномедицинске и научнотехничке сарадње, разговарали су министар одбране Братислав Гашић и амбасадорка Египта Менхе Махрус Бахум.

Заједничком интересу две земље, како је истакао министар Гашић, иде у прилог и обнављање рада мешовитих војних комитета, где се размењују ставови о безбедносној ситуацији, реформи система одбране и искуствима о учешћу у мировним операцијама.

Амбасадорка Египта захвалила је на понуди Министарства одбране за учешће припадника египатских оружаних снага на курсевима АБХО у Крушевцу и у Центру за мировне операције Војске Србије и истакла да је Србија једна од најзначајнијих будућих партнера Египта у области војноекономске и војнотехничке сарадње, јер постоји могућност заједничког развоја и производње беспилотних летелица. ■

САРАДЊА У ОБЛАСТИ ОДБРАНЕ С ТУНИСОМ

У разговору са амбасадором Туниса Мајидом Хамлауијем, министар одбране Братислав Гашић истакао је да стабилни политички односи Србије и Туниса представљају одличну основу за развој и унапређење свих облика сарадње, а да осим реалних могућности за проширење, до сада тежишне, војноекономске сарадње, постоје услови за школовање и усавршавање тунижанског кадра у војнообразовним установама Министарства одбране. Гашић је позвао експертску делегацију Министарства одбране Туниса да до краја године посети Србију, чиме би се „створили услови за усаглашавање Споразума о сарадњи у области одбране и упознавање с производним програмом одбрамбене индустрије и капацитетима војнообразовних и војномедицинских установа Србије“. ■

СУСРЕТ МИНИСТАРА ГАШИЋА И ХЕНДЕА

Током заједничке седнице влада Србије и Мађарске, министар одбране Братислав Гашић састао се првог дана јула са мађарским колегом Чабом Хендеом. Двојица званичника разговарали су о унапређењу сарадње у области одбране. ■

Станови за припаднике система одбране

Кључеве тринаест станова на локацији бивше касарне „Војвода Степа Степановић“ у Београду активним и пензионисаним припадницима Министарства одбране и Војске Србије уручио је министар одбране Братислав Гашић.

Честитајући новим власницима, министар је истакао да ће Војска Србије интензивирати сарадњу с Грађевинском дирекцијом Србије, јер у систему одбране постоји 19.322 захтева за решавање стамбеног питања.

– Надам се да ћемо наредних месец дана широм Србије поделити још 132 стана, што је део од укупно 932 стамбене јединице за припаднике Војске – рекао је министар Гашић и додао да постоји још неколико локација за које постоји могућност договора о заједничкој сарадњи с Дирекцијом или локалном самоуправом.

После низа година подстанарског живота, стан је дочекала и породица војног лекара Живка Шпановића.

– Након 37 година стажа, од којих сам 18 провео у Словенији, данас сам добио свој стан, па смо моја породица и ја пресрећни – рекао је дугогодишњи хирург, који је до сада био смештен у новосадској касарни „Милетићево“. ■

Видовдан у Крушевцу

Поводом Видовдана и 625. годишњице Косовске битке председник Републике Србије Томислав Николић, министар одбране Братислав Гашић и министар унутрашњих послова Небојша Стефановић положили су 28. јуна венце на Споменик косовским јунацима у Крушевцу.

Посету Крушевцу министар Гашић искористио је и за обилазак Дечијег диспанзера, коме је уручио два инхалатора, које је обезбедила фирма „Лабтек“ из Београда.

– Следеће недеље очекујемо да стигну још два возила хитне помоћи, као и ЕКГ апарат намењен деци – рекао је министар одбране, који је, у пратњи начелника Генералштаба генерала Љубише Диковића, посетио двојицу припадника Војске Србије који су добили станове применом „Мастер плана“ у насељу „Влада Јурић“. Том приликом најавио је да ће током лета бити додељено још 90 стамбених јединица. ■

Сусрет са амбасадором Уједињеног Краљевства

9

Сарадња у области одбране најбољи је део билатералних односа две земље, закључено је на састанку министра одбране Братислава Гашића и новоименованог амбасадора Уједињеног Краљевства у Београду Дениса Кифа.

Апострофирајући тежишне области сарадње, министар Гашић је посебно захвалио Уједињеном Краљевству на иницијативи, финансијској помоћи и подршци у процесу успостављања новог Поверљивог фонда НАТО-а, намењеног делатности и уништавању вишкова убојних средстава у Србији и унапређењу капацитета Техничког ремонтног завода у Крагујевцу.

Осим разговора о могућности заједничког учешћа на војномедицинским вежбама, саговорници су посебно истакли значај сарадње у области изградње интегритета и превенције корупције. ■

Подршка Француске

Током разговора о билатералној војној сарадњи, министар одбране Братислав Гашић и амбасадор Француске у Београду Франсоа Гзавије Денио, констатовали су да је однос две земље традиционално добар.

Министар Гашић захвалио је амбасадору на подршци Француске процесу европских интеграција наше земље и ангажовању специјалаца током поплава у Србији. Француска и предводи иницијативу за одржавање донаторске конференције у Бриселу 16. јула.

Саговорници су досадашњу војнообразовну, војно-економску и научно-техничку сарадњу, као и заједничку обуку и учешће у мултинационалним операцијама, под окриљем Европске уније, означили „веома интензивном“. ■

Састанак министра одбране и амбасадора Грчке

Почетком јула у Београду, министар одбране Братислав Гашић и амбасадор Грчке Константинос Икономидис разговарали су о унапређењу сарадње двеју држава у области одбране. Билатерална војна сарадња, чији је план за 2014. потписан крајем маја, одвија се кроз образовање, заједничку обуку специјалних снага и обуку официра за учешће у мултинационалним операцијама.

Министар је истакао да је заједнички задатак изналажење могућности за унапређење сарадње у областима од заједничког интереса, на реалној и рационалној основи, и захвалио амбасадору Икономидису на подршци Грчке у остваривању стратешких циљева српске спољне политике – чланству у Европској унији, очувању територијалног интегритета и унапређењу регионалне сарадње. ■

Бригадни генерал
Маринко Павловић,
командант
Друге бригаде

Ко даље ВИДИ — даље СТИЖЕ

Када из претпостављене команде добијете наређење у моменту када сте тај посао већ завршили или вам је остало десетак одсто до краја, и када то, малтене, постане правило, онда знате да сте на правом путу и да „држите конце у рукама”. Способност предвиђања чини разлику између доброг и лошег командовања. Предвиђање је, такорећи, пола командовања. Важно је увек бити на корак испред задатка.

10

Офицер не пристаје на компромисе, сем ако држава није та која их захтева. У животу бригадног генерала Маринка Павловића служба је била и остала угаони камен коме се све остало при-

лагођавало и на коме је, уосталом, изграђен његов војнички идентитет. Резултати рада генерала Павловића на дужности команданта Друге бригаде Копнене војске, али и на дужностима које су му претходно повераване, говоре више од речи које је био спре-

ман да подели са читаоцима магазина „Одбрана”.

Брижљиво уређена касарна, војнички клуб каквим би се похвалиле бригаде најмоћнијих светских армија, војнички дух својствен традицији српске војске, љубазност припадника је-

динице, али и чврста дисциплина, оставе утисак на свакога ко крочи у касарну „Рибница“.

Разговор с првим човеком Бригаде, чија зона одговорности обухвата око петине територије Србије, обавили смо неколико дана уочи Петровдана, дана и славе његове јединице.

Q Када сће, пре годину и љо, преузели дужност команданта Друге бригае, с чиме сће се прво „ухватили у кошца“?

– Сваки командант, сваки руковођилац коме држава повери одређену функцију, треба и мора иза себе да остави боље стање него што га је затекао. Када сам преузео дужност, нисам пред себе и људе којима командујем ставио „непремостиве“ задатке, нити нереалне амбиције. Желео сам и желим да искорачимо напред. Није чак пресудно важно ни колики је тај корак. Важно је да он буде стабилан и сигуран, да после њега не посрнемо назад. Зато сам, вођен идејом да војска пре свега и изнад свега мора служити својој основној намени, а то је одбрана земље, сагледао ниво обучености и одлучио да га унапредим.

Q Да ли је шакав присиљен захтевао најоре, оштре резове?

– И једно и друго. Повукао сам одређене потезе које се односе на кадрованање и, истовремено, ставио акценат на обуку, пре свега индивидуалну. Од индивидуалне обуке све зависи. На спремности и знању војника и старешина стоји оперативна способност одељења, посаде, вода, до бригае. Оперативна и спремна јединица с необученим људством није реалност. Зато смо морали да се „размрдамо“, да радимо више, да као што омладина каже – „дамо гас“. Било је зноја, напора, али је вредело.

Q Дакле, задовољни сће ширењу сћањем?

– Нисам у потпуности задовољан. Што не значи да је стање у Бригади лоше, него да можемо бити и бољи. Када смо, шест месеци пошто сам ступио на дужност, организовали и реализовали вежбу „Ресава 2013“, која је веома повољно оцењена, тада је, на „Пасуљанским ливадама“, људство Бригаде вратило самопоуздање. Људи су постали свесни да могу да ураде „велику ствар“, да се представе самом врху система одбране, јавности и оставе добар утисак, да „осветлају образ“ Војске.

Q Друга бригада брине и о административној линији према Косову и Метохији?

– И тај задатак реализујемо дисциплиновано и одговорно. Под нашом контролом су све базе и административна линија дуга више од 400 километара. И наше и контроле претпостављених команди потврђују да наши припадници тамо врло добро раде.

Q Припадници Бригаде су и ове године у Ужицу урадили велики посао...

– Може се и тако рећи. Успели смо да грађанима Ужица помогнемо да преброде недостатак пијаће воде тако што смо учествовали у изградњи алтернативног водовода. Ангажовали смо се од 27. децембра прошле, до 7. фебруара ове године, и у сарадњи с јавним предузећем „Јединство“ поставили цевовод, који је довео воду од Сушичког врела до Стапара, где је спојен с градском водоводном мрежом. Основни посао урадили су припадници 210. инжењеријског батаљона и за то су поједини међу њима добили признања и одликовања. Колико су урадили најбоље сведоче подаци: пробијена је траса алтернативног во-

довода у дужини од километар и по, ширине десет метара, рашчишћено је 17 квадратних километара терена, корито Ђетиње уређено је у дужини од 150 метара, а ток реке преусмерен у десну страну, израђене су и две бране. Том приликом прешли смо око 20.500 километара. Уз то, пет аутоцистерни из нашег састава снабдело је град с 3.750.000 литара пијаће воде. И, што је најважније, све смо урадили без и једног ванредног догађаја.

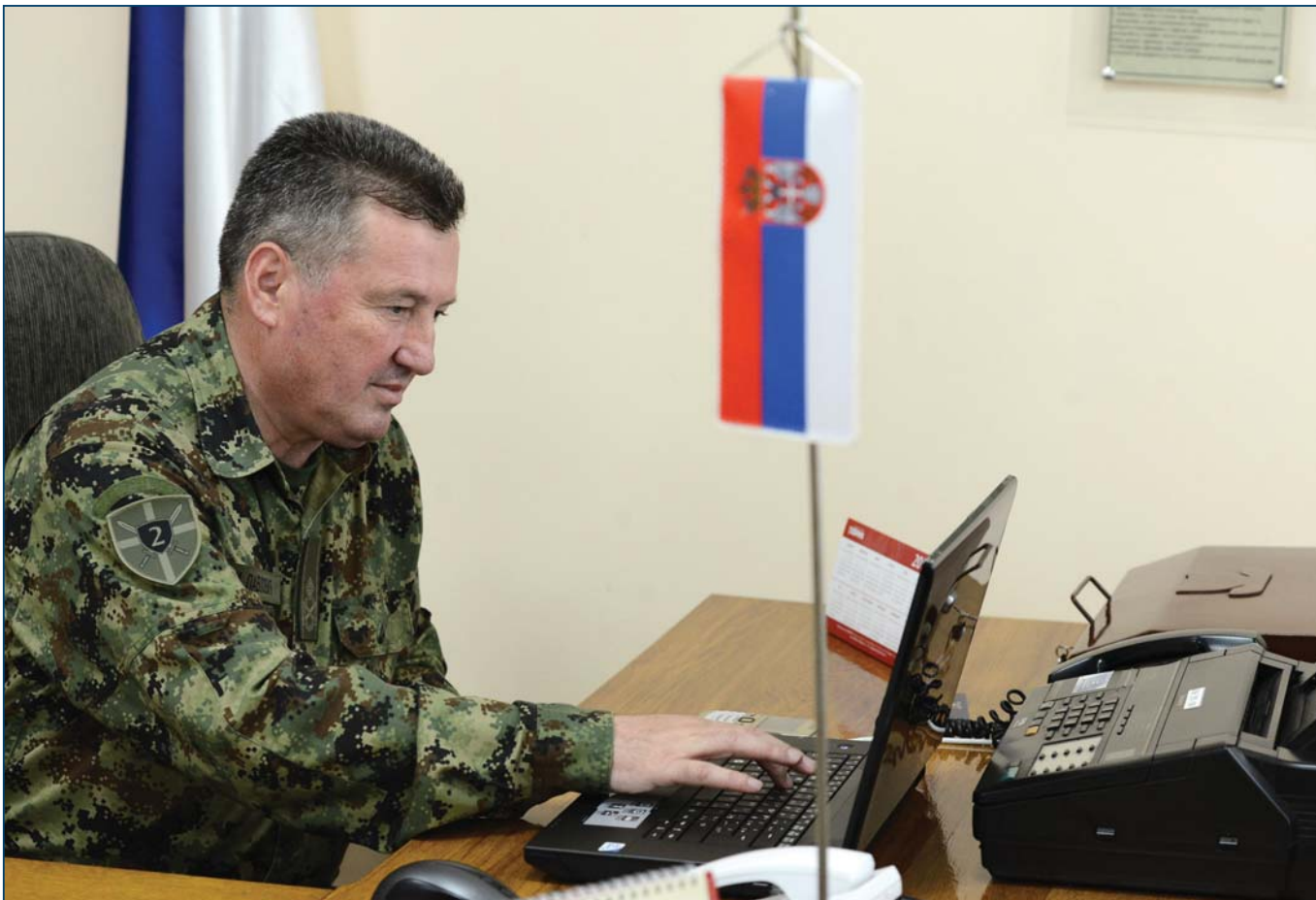
Q Нисће били поштеђени ни током мајских поплава?

– У тој несрећи нико није био поштеђен. Схватили смо озбиљно задатке који проистичу из треће мисије Војске и спремно их прихватили. Учествовали смо, најпре, у евакуацији, спасавању и збрињавању угроженог становништва од Крајева до Обреновца, а потом и у помоћи мештанима у отклањању последица поплава. Евакуисали смо људе у околини Чачка и Бајине Баште, као и из крајевачких приградских насеља Грдица и Адрани. Бујице су у околини однеле и 12 мостова, оштетиле саобраћајнице, па су наши инжењерци поставили неколико тешких механизованих мостова и омогућили путну комуникацију за око 1.000 мештана.

Q Да ли сће извукли неке љоке из шее несреће?

– Треба се припремати – то је поука. Треба бити свестан да природа може бити сурова и да се једино припремљени можемо борити са стихијама. Обучено људство и одговарајућа средства су приоритети када је реч о трећој мисији.

Q Недавно је из касарне „Стефан Немања“ у Рашки, љуш Либана, у мировну мисију оишло 130 припадника Друге бригае. Да ли сће у коншакту са њима?

– У сталном смо контакту са нашом пешадијском четом и свакодневно добијамо извештаје о њиховом ангажовању. За сада они задатке у мисији обављају беспрекорно. Надамо се да ће тако и остати. Контингенти који су пре њих били у Либану поставили су им тежак задатак. Ми смо поставили стандарде и морамо их одржати. Они имају право да буду најмање једнако добри као њихове колеге из Треће бригаде, који су у мисији били пре њих, или за нијансу бољи. То сам им наредио пред одлазак.

О Једном од припадника пешадијске чете, током свечаног постојењавања пред одлазак у мисију, родио се син, али је он ипак одбио понуду начелника Генералштаба да остане.

– Тај пример најбоље говори о мотивацији људи пред упућивање у

мисију. Они знају да од тога имају велике користи.

О Које су то користи?

– Прилика да се докажу, потврде, науче много тога што им може помоћи у каријери и, наравно, да нешто зараде.

О Жеља за доказивањем је велика када је реч о мировним мисијама. Какво је, генерално, стање када је реч о вођењу кадра у бригади?

– Сваки припадник Бригаде, од војника до заменика команданта, зна како се у јединици „гледа“ на његов рад, шта се од њега очекује и шта се с њим планира. Имамо доста младих старешина. Готово сви командири водова су потпоручници и по неки поручник. Сви знају ко се како „котира“ и ко би, на основу тога, могао бити

упућен на усавршавање или постављен на вишу дужност. Уколико желе да буду у врху, предочено им је шта и како треба да раде да то и остваре.

О Очекује се да до 2014. године оживи и гарнизон Пожега. Докле се ситило с тим послом?

– Министар одбране и начелник Генералштаба дефинисали су да се до краја 2014. године 22. пешадијски батаљон размести у Пожегу. У јуну је стигла нова књига формације, батаљон се попуњава војницима и старешинама којима, пре свега, из личних разлога одговара да службују у том граду. Динамика уређења инфраструктурних објеката, неопходних за смештај људства и војне технике, за сада се одвија по плану. Оно што је у домену капиталног одржавања објеката одрадиће Војнограђевински центар „Београд“.

○ То је, рекло би се, значајан корак за Војску, али и њај реги- он наше земље...

– Оживљавањем гарнизона Пожега побољшавамо развој Војске у западној Србији, олакшавамо попуњу јединица у миру и рату, стварамо услове да, поред редовних задатака, будемо у могућности да брже и боље пружимо помоћ цивилном становништву у оквиру треће мисије, ако то буде неопходно. Најзад, оживљавање гарнизона Пожега наишло је на позитиван одјек код локалног становништва и самоуправе.

○ Већ на први поглед у касарни „Рибница“ види се брига о објектима, полигонима, кабинетима. Да ли се и колико улаже у инфраструктуру?

– Новца никад није довољно и ваљало би да га буде више, али ми смо и поред тога доста урадили. Трудим се да „паметно“ искористимо средства која су нам дата на располагање, а где ког је то било могуће, самоиницијативно смо опремали, поправљали, уређивали... Негде је било довољно само да се „засуку рукави“, а резултати су били велики и без трошења новца. Много је урађено, почев од Војничког клуба и спомен-собе, богослужбених простора – три за православне и један за муслиманске вернике у касарни „Рифат Бурџевић Тршо“, у Новом Пазару, затим кабинета за телекомуникације и инжињерију, вежбовног командног места Бригаде овде у „Рибници“, тактичке стазе у „Рибници“, касарнама у Рашки и Новом Пазару, реконструкције бине... Нешто смо трошили, а негде смо трошећи и штедели.

○ Како њо мислише?

– Постављањем новог термоне- ргетског цевовода у војничком клубу у „Рибници“, рачун за грејање тог објекта вишеструко је смањен. То је више него очигледна штедња.

○ Шта би, господине генерале, по Вашем мишљењу била особина доброг командовања? Могу ли се у њома назрећи трагови успеха јединице којом командујете?

– Није моје да оцењујем сопствени рад. Препустићу то начелнику Генералштаба и команданту Копнене војске. Генерал Диковић и генерал Живковић су, када је то било важно, „стали“ иза мене и јединице којом командујем. Подржали су нас и помогли. То је важно истаћи. Као суштински квалитет доброг командовања видим способност предвиђања. Када из претпостављене команде добијете наређење у моменту када сте тај посао већ завр-

шили или вам је остало десетак одсто до краја, и када то, малтене, постане правило, онда знате да сте на правом путу и да „држите конце у рукама“. Способност предвиђања чини разлику између доброг и лошег командовања у миру и у рату. Предвиђање је, такорећи, пола командовања. Важно је увек бити на корак испред задатка. Ко добро предвиди, може квалитетно и да испланира. Ко добро планира, има шансу да ефикасно реализује план. Ако је у нечем посебном разлог успеха јединице којом командујем, онда је то пожртвовање људи који у њој раде и способност Команде да предвиди и планира. Ко даље види – даље стиже. ■

Александар ПЕТРОВИЋ
Снимила Душка СТЕФАНОВИЋ

Обележен Дан Друге бригаде

Друга бригада обележила је Дан јединице. Свечаности су присуствовали командант Копнене војске генерал-потпуковник Александар Живковић, епископ шумадијски и администратор Епархије жичке Јован, команданти бригада Копнене војске, представници Министарства одбране и Генералштаба, руководиоци локалних самоуправа, представници предузећа из околине и грађани.

Командант Бригаде бригадни генерал Маринко Павловић подсетио је да његова јединица осми пут од свог формирања прославља 12. јул, као сећање на тај дан 1805. године, када је српски народ, с око 6.000 устаника, под вођством Карађорђа Петровића и највиђенијим вођама и војводама тога времена, извојевао победу над Турцима и ослободио Карановац, данашње Краљево.

Према његовим речима, Бригада је, између два празника, успешно реализовала постављене задатке из све три мисије Војске Србије.

Током свечаности, видео-линком из Либана јавили су се припадници пешадијске чете која је ангажована у мисији UNIFIL, те припадници Бригаде који тренутно обављају дужност у Копненој зони безбедности.

Командант Копнене војске генерал-потпуковник Александар Живковић доделио је Другој бригади похвалу за организацију прославе Дана Војске Србије „Ђетиња 2014“. Такође је уручио награде и похвале најуспешнијим припадницима јединице.

Током свечаности организован је и „Отворени дан“, тактичко-технички збор, приказ обучености припадника Бригаде. У Дому војске у Краљеву одржан је концерт Уметничког ансамбла Министарства одбране „Станислав Бинички“. ■

Медаље за мировњаке на Кипру

Поводом обележавања педесетогодишњице од успостављања мисије Уједињених нација на Кипру, у Команди UNFICYP додељене су медаље лицима ангажованим у тој мултинационалној операцији, међу којима је и 18 припадника Војске Србије.

Свечаности су присуствовали заменик генералног секретара УН за мировне операције Херв Ладсос, специјални изасланик генералног секретара УН Лиза Бутенхајм, командант мисије генерал Чао Ли, те амбасадори држава чији су контингенти ангажовани у мисији. ■

Акредитација Војне контроле квалитета

Јасна Стојановић, која обавља дужност директорке Акредитационог тела Србије, уручила је директору Војне контроле квалитета пуковнику др Ивици Марјановићу сертификат о акредитацији ВКК као сертификационог тела за системе менаџмента квалитетом.

Пуковник Марјановић је истакао да су мисија и водећи принципи ВКК обезбеђење квалитета производа у свим фазама реализације, а да је лого те организационе целине Сектора за материјалне ресурсе Министарства одбране, препознатљив као симбол сигурности и квалитета.

– Акредитацијом смо успешно достигли циљ постављен пре две године и сврстали се у строј регистрованих сертификационих тела Акредитационог тела Србије, који имају пуно право и дозволу да, у оквиру сертификованих кодова, оцењују организације посредством треће стране – истакао је пуковник Марјановић. ■

Наставак стамбеног кредитирања

Национална корпорација за осигурање стамбених кредита обавестила је банке које су закључиле уговор о реализацији „Програма дугорочног стамбеног кредитирања професионалних војних лица Војске Србије за 2014. годину“ да могу наставити с пријемом захтева.

Додатних 157.990.000 динара за наставак те активности обезбеђено је од дела средстава од откупа станова и гаража, сагласно „Годишњем програму коришћења средстава Буџетског фонда за финансирање стамбених потреба професионалних припадника Војске Србије и запослених у Министарству одбране Републике Србије у 2014. години“ и користиће се под условима и на начин дефинисан „Програмом дугорочног стамбеног кредитирања“.

Нови шеф српске CISM-е

Дужност шефа Делегације Србије при Међународном савету за војне спортове (CISM) почетком јула примио је бригадни генерал Сениша Радовић, који је на том месту заменио пуковника Драгана Ћинија.

Генерал Радовић честитао је свом претходнику на постигнутим резултатима наше земље у CISM-и, истичући да добар део тога не би био реализован без ангажовања пуковника Ћинија, а као свој основни задатак на новој дужности истакао је развој спорта свих припадника Војске. ■

Делегација CISM-е у Олимпијском комитету

Председник и генерални секретар Олимпијског комитета Србије, Владе Дивац и Ђорђе Вишацки, примили су 9. јула представнике Делегације Србије при Међународном савету за војне спортове (CISM) које је предводио шеф Делегације бригадни генерал Сениша Радовић.

На састанку се разговарало о даљем унапређењу традиционално добре сарадње, као и о подршци Олимпијског комитета развоју војних спортова. Представници Комитета и CISM-а сложили су се да посебну пажњу треба обратити на спортисте Војске Србије, као и кадете Војне академије и њихову спортску обуку. Такође, разговарало се и о сарадњи и развоју капацитета у стреличарству и мачевању на Војној академији, активностима у наредној години, као и о припремама за Шесте светске војне игре, које ће у октобру 2015. године бити одржане у Републици Кореји. ■

Посета руске ваздухопловне делегације

Заменик начелника Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Јовица Драганић примио је почетком јула делегацију Ваздухопловства Руске Федерације, коју је предводио начелник Управе авијације Главне команде авијације руског војног ваздухопловства генерал-мајор Сергеј Иванович Кобилаш.

Са гостима је разговарао и командант Ваздухопловства и ПВО генерал-мајор Ранко Живак. Колегама из Русије говорио је о мисијама, задацима и организацији нашег ваздухопловства, средствима у оперативној употреби и плановима за опремање. ■

Донација капетана Китића

Капетан Срђан Китић, начелник Групе за оперативне послове и обуку у Команди инжињеријског батаљона, потписао је са мр Славицом Марковић, директором Школе за основно и средње образовање „Милан Петровић“ у Новом Саду, „Уговор о уручењу донације“, која обухвата дидактичке играчке и беби опрему за унапређење живота и рада корисника „Програма ране интервенције“, у вредности од око 100 хиљада динара.

Команда Прве бригаде покренула је на нивоу Копнене војске акцију прикупљања средстава за потребе дијагностичких прегледа двоипогодишњег Сергеја, сина капетана Китића, рођеног с оштећеним очним нервом. После прегледа у Немачкој, где је утврђено да се дечаку не може поврати вид, преостала средства капетан Китић је преусмерио у програм Ране интервенције. ■

Б. М. П.

Дан Ваздухопловног завода

15

Дан Ваздухопловног завода „Мома Станојловић“ – 1. јул и 98 година од оснивања Аеропланске радионице на Крфу, свечано је обележен у тој установи на Батајници. Присуствовали су командант В и ПВО генерал-мајор Ранко Живак, представници Министарства одбране и Војске Србије, као и предузећа с којима Завод сарађује.

Директор Ваздухопловног завода пуковник Деспот Јанковић нагласио је значај установе којом руководи у одржавању исправности и оправкама хеликоптера наше војске, напомињући да је Завод истовремено реализовао и све остале задатке који су пред њега постављени. ■

Гађање циљева у ваздушном простору

Артиљеријско-ракетне јединице за противваздухопловна дејства, наоружане противавионским топовима 40 mm А-70 „Бофорс“, извеле су почетком јула, на Интервидовском полигону „Пасуланске ливаде“, одељенска бојева гађања циљева на земљи и у ваздушном простору.

Припадници 98. и 177. артиљеријско-ракетног дивизиона за ПВД из наших ваздухопловних бригада, 25. и 35. артиљеријско-ракетног дивизиона Копнене војске, као и Центра за обуку В и ПВО демонстрирали су умеће у гађању „Бофорсима“. Вежби је присуствовао заменик начелника Генералштаба генерал-потпуковник Јовица Драганић.

– Одлични резултати не треба да заварају, јер је гађање изведено по унапред познатим параметрима лета циља, а реална ситуација на бојишту, у борбеној ситуацији, вишеструко је сложенија. Због тога је важно да се у наредном периоду наставе тактичка увежбавања водова и батерија – рекао је генерал Драганић, додајући да су оваква гађања врхунац обуке артиљеријско-ракетних јединица, где је, у неколико минута ватреног дејства, преточено све оно што се учи у учионицама и на вежбалиштима. ■

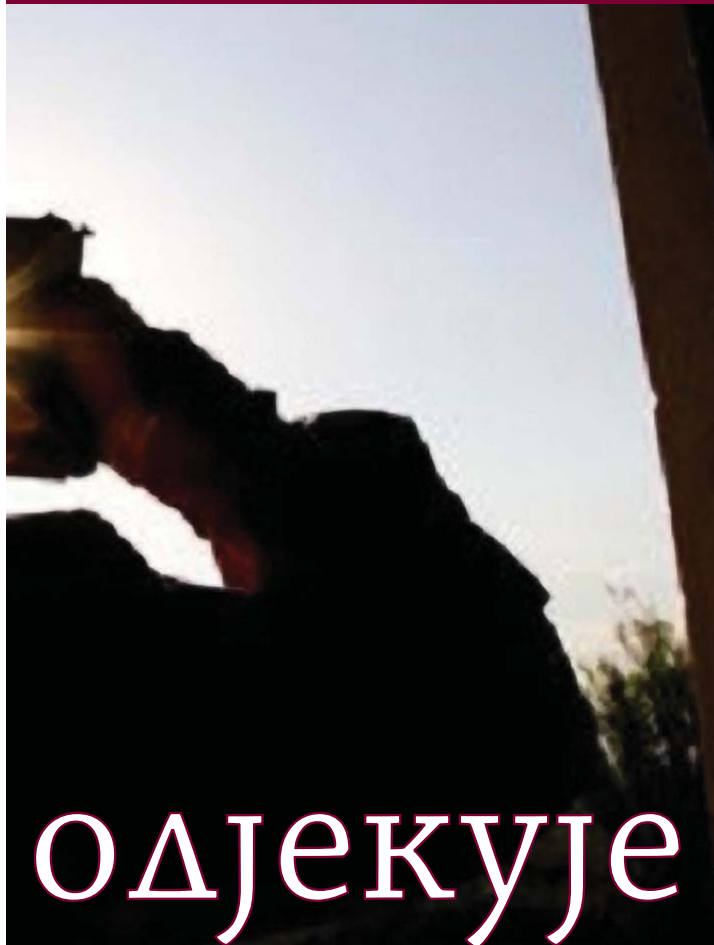

Пуцањ који јаче

Премда систем одбране има вишеструко мању стопу суицида него цивилна популација, сваки такав случај у јавности изазива несразмерно више пажње. Чињеница да макар и један припадник оружаних снага доспе у наизглед безизлазну ситуацију и одлучи да себи одузме живот представља проблем читаве институције и с том се појавом, кажу стручњаци, ваља борити упорно, пре свега квалитетном превенцијом.

Од почетка године четворица припадника система одбране извршили су самоубиства. Међу њима су били један официр, двојица професионалних војника и један цивил. После два „везана“ случаја самоубиства професионалних војника, 2. маја у Краљеву и Бегечу, реаговао је министар одбране Братислав Гашић на ванредном Колегијуму на коме се расправљало о тој теми. Како се наводи у саопштењу Министарства одбране, предложене су мере „за повећање превенције и прецизирање процедура у раду психолошке службе, њено функционално и кадровско јачање, интензивирање рада превентивно-медицинских тимова и упућивање на ванредне прегледе оних лица код којих се утврди потреба за таквим видом помоћи“.

Одавно се није догодило да за непуну два месеца толико људи запослених у Војсци „подигне руку на себе“. Да ли је то разлог за узбуну или само за преиспитивање могућих узрока и појачаног превентивног деловања? Стручњаци о томе имају избалансирано мишљење, али сви одбијају да говоре о конкретним случајевима, правдајући своју одлуку жељом да се сачува приватност и избегне стигматизовање породица које су на тај начин стале без најближих.

Много разлога, један окидач

Иако самоубиства припадника војске у јавности привлаче више пажње, треба имати у виду да је систем одбране, у односу на „цивилство“, средина с далеко нижом стопом самоубиства. Наиме, стопа самоубиства у цивилној популацији у Србији у првој деценији XXI века износи око 20 на 100.000 становника. У нашој војсци је она, последњих 20 година XX века, износила око 16, након чега показује тренд пада, да би последњих неколико година стопа суицида била два до четири пута мања него у цивилној популацији.

Професорка др Гордана Дедић с Војномедицинске академије, иза које стоје године проучавања феномена самоубиства, бројни научни и стручни радови из те области, каже да је стопа суицида у војној средини у већини армија света нижа у поређењу с општом популацијом. Стопа суицида припадника наше војске у просеку је приближно једнака стопи самоубиства припадника осталих армија.

– Између 1998. и 2010. године стручни тимови ВМА анализирали су све случајеве самоубиства у Војсци и о

Најчешћи метод извршења суицида у војној средини је ватреним оружјем. Око две трећине војника на редовном одслужењу војног рока извршили су самоубиство за време обављања стражарске дужности. Трећина старешина и 15 одсто војника оставили су опроштајно писмо у којима говоре о разлозима због којих су се одлучили на таква чин.

томе постоје статистички подаци. Од 2003. године, када је забележено 14 случајева, број самоубиства био је у константном паду, а 2007. и 2010. године у војној средини није ни било самоубиства – каже др Дедић.

Одељење за ментално здравље и војну психологију ВМА, како наводи проф. Дедић, од јесени 1998. године прати појаве суицида у Војсци методом психолошко-психијатријске аутопсије суицида. Експертски тим, који чине психијатар и психолог, два до три дана после самоубиства одлазе на место извршења суицида, обилази јединицу из чијег је састава жртва, као и његову породицу.

– Психијатар и психолог анализирају суицид на основу података из „Упитника суицида“, података из здравственог картона, налаза трупног психолога, мишљења старешина, као и осталих података из војне документације. На основу добијених информација дају динамички модел извршеног суицида, како би се утврдили његови мотиви. Крајњи циљ јесте да се дају предлози превентивних мера, што је све 2003. године укључено у „Програм превенције суицида“. На крају, извештај се шаље у надлежне војне установе – наводи наша саговорница.

Према речима проф. Гордана Дедић, подаци и анализе говоре да војна средина, сама по себи није била непосредни узрок ни једног случаја суицида.

– Разлози, односно мотиви за извршење самоубиства су бројни и ретко када за тако нешто постоји само један узрок. Углавном је реч о многобројним факторима и околностима које су до тога довеле. Од када се бавим овом проблематиком десило се само један случај самоубиства официра који је због психотичног поремећаја био на психијатријском лечењу на ВМА и који је, после отпуста с лечења, извршио самоубиство. У свим случајевима извршеног суицида може се рећи да Војска директно није била одговорна за разлог самоубиства, нити се може рећи да се неко „убио због војске“ – каже др Дедић.

Између 1998. и 2010. године стручни тимови ВМА анализирали су све случајеве самоубиства у Војсци и о томе постоје статистички подаци. Од 2003. године, када је забележено 14 случајева, број самоубиства био је у константном паду, а 2007. и 2010. године није било самоубиства у војној средини.

(Не)важни разлози, кобне последице

Анализе потврђују да код старешина као разлози (мотиви) самоубиства предњаче такозвани „сепарациони проблеми“ који подразумевају удаљавање, раскид или развод с вољеном особом или супружником, затим одређени породични конфликти, који су често имали везе с новчаним дуговањима, проблемима с коцком, клађењем и алкохолом или болест у породици.

Статистике које нам је др Дедић дала на увид говоре да међу самоубицама има изненађујуће велики проценат припадника Војске који су награђивани војници.

– Било је случајева самоубиства војника који су у својој јединици важили за најбоље стрелце, најспособније војнике, популарне у колективу, па је њихов чин за јединицу био шок и изненађење. Реч је о војницима који су временом исцрпили способности адаптације и у немогућности да одговоре захтевима војне средине, излаз из такве ситуације „нашли“ у самоубиству.

Војник који је извршио самоубиство био је најчешће повучен и затворен, није се поверавао другима да има изглед нерешивих личних и породичних проблема. Дешавало се да приликом психолошко-психијатријске аутопсије суицида другови и колеге жртве кажу стручњацима ВМА да је „он био последња особа која би то учинила“.

Према речима др Дедић, издвајају се, на неки начин, два типа старешина-самоубица. Први је такозвани интро-

вертни тип, са slabим социјалним контактима, без одговарајуће комуникације. Такве особе су ригидне, с наглашеном контролом емоционалног реаговања, високих моралних норми, професионално ефикасне, које „изгарају“ на послу и имају неку врсту прикривене депресије. Други је „екстровертни тип“ особа, које су често добро уклопљене у средину, с нижом контролом, склони импулсивним реакцијама, с цртама емоционалне незрелости. Такође су склони хазардским понашањима (коцка, игре на срећу) и криминогеним радњама ради стицања материјалне користи. Такви људи могу бити под суспензијом, истрагом или претњом затвором, али и у недефинисаним односима везаним за материјалне губитке и дуговања.

– Дешавало се да суицид изврше старешине које по чине мањи преступ у служби, финансијски прекршај, који чак и није нешто због чега би требало да стрепе од кривичне пријаве – каже др Дедић и додаје да у највећем броју случајева самоубиство има предисторију, те да то „нешто“ послужи као окидач.

Најчешћи метод извршења суицида у војној средини је ватреним оружјем. Око две трећине војника на редовном одслужењу војног рока извршили су самоубиство за време обављања стражарске дужности. Трећина старешина и 15 одсто војника остави опроштајно писмо у којима говоре о разлозима због којих су се одлучили на такав чин.

„Програм превенције суицида у Војсци Србије“ има три сегмента – селекцију, едукацију и мотивацију. Према речима др Дедић, селекција свих кандидата, нарочито оних који улазе у војне школе или у редове професионал-

них војника је ригорозна и веома значајна. Војнострукна и медицинско-психолошка селекција спречава упућивање на одслужење војног рока и пријем на школовање и у војну службу особа с озбиљним психичким обољењима и поремећајима.

Едукација усмерена ка старешинском кадру је из области менталне хигијене, војне психологије, а нарочито о акутној кризи, стресу, пресуицидном синдрому; трупним лекарима за области ментална хигијена, психологија личности, војна психологија, депресија, а трупним психолозима о знањима и техникама помоћи особама у кризи. Када је о мотивацији реч, истиче саговорница, потребно је ускладити животни и социјални стандард припадника Војске с радним обавезама и појачати социјалну бригу и ментално-хигијенски рад са свим структурама запослених, као и са члановима њихових породица.

Скоро 80 одсто људи који се одлуче на самоубиство наговештава своју намеру. Уколико се ти сигнали препознају на време, могуће је деловати превентивно. Најбезбедније је да стручно лице процени ниво суицидног ризика, али то не умањује улогу најближе околине – чланови породице, пријатељи и колеге најчешће су они који први могу да уоче знаке пресуицидног понашања.

– Заблуда је да се самоубиство не може спречити. Уколико се квалитетно сагледају ризици и препознају могући узроци, што смо више пута потврдили у клиничкој пракси, могуће је спречити кобне последице – закључује проф. др Гордана Дедић.

Широк фронт борбе против суицида

Нада Марковић, начелник Одељења за развој психолошке делатности Сектора за људске ресурсе Министарства одбране, каже да сваки случај самоубиства треба посматрати одвојено и пажљиво испитати све околности и разлоге. Самоубиство је индивидуални чин, али има последице по ширу друштвену заједницу, колектив и породицу, који су погођени трагичним губитком. Она каже да је веома важна улога медија и професионалаца у превазилажењу друштвене стигме и указивању на потребу да се пружи помоћ породицама у којима се десило самоубиство, нарочито због деце коју такво трауматско искуство чини осетљивијом на касније животне недаће.

Суицид никада није само нечији лични или породични проблем, нити је превенција самоубиства задатак само за психологе или лекаре, сматра Нада Марковић.

– Истраживања суицидолога показују да је реч о друштвеној појави у чијој је основи сложен сплет чинилаца и узрока. Самоубиство је у свету један од најтежих проблема јавног здравља, с бројним последицама. Али је много мање

познато да се на појаву самоубиства може деловати превентивно. Новија истраживања говоре у прилог томе да је важно развити најширу подршку борби против ове појаве тако што ће се у превенцију укључити и стручна лица и чиниоци заједнице. У томе свако има своју улогу. Потребно је да сви познају који су то фактори ризика од значаја за појаву самоубиства, а који су заштитни чиниоци. И на једне и на друге можемо утицати. Важно је да свако научи да препозна када је неко у пресуицидној кризи и шта је потребно предузети – каже наша саговорница.

Када је реч о војној средини, сматра Марковићева, едукација професионалних припадника требало би да помогне да се створи основа за ту борбу, пре свега препознавањем најранијих сигнала да до суицида може доћи и пружањем подршке оном ко је угрожен. Поједине земље и армије, које су примениле такав начин превентивног деловања, успеле су да скоро двоструко смање број самоубиства.

На основу познавања фактора ризика, заштите и пресуицидног понашања, могуће је проценити ниво ризика од самоубиства. Према једној од постојећих класификација, објашњава саговорница, ниво ризика од самоубиства може бити висок, умерен или низак, па се према томе бирају и могуће интервенције. На пример, када неко има тешке симптоме депресије или је под акутним утицајем неке кри-

У нашем друштву постоји стигматизација оних који се обраћају за помоћ због психичких проблема или се због тога лече, а неретко и стигматизација породица у којима се догодило самоубиство. Та појава представља велику препреку за превентивно деловање. Иако је доказано да психотерапија може да помогне, појединци се тешко одлучују да потраже помоћ због тога што и они и њихова околина верују да је то знак слабости или срамота.

зне ситуације и показује да има озбиљну намеру да изврши самоубиство, процењени ниво ризика је висок. У том случају једина могућа интервенција је позвати хитну помоћ и обезбедити хоспитализацију и стални надзор, све док се ниво ризика не смањи.

Постоји неколико веома важних фактора ризика, који се узимају у обзир. Међу њима су суицидно понашање у претходном периоду, садашњи или ранији ментални поремећаји, породична историја у којој може бити покушаја или извршених самоубиства или тешких менталних поремећаја, затим болести зависности и приступ оружју.

– Када је ниво ризика од самоубиства умерен, присутни су вишеструки чиниоци ризика, а заштитних фактора је мало. Особа има суицидне идеје с планом како да их оствари, али нема стварне намере да их спроведе у дело, нити испољава суицидно понашање. У том случају потребно је направити кризни план. Било би неопходно таквој особи дати број телефона за хитну психолошку помоћ или је упутити на психијатријски преглед – истиче начелница Одељења за развој психолошке делатности.

Променљиви чиниоци ризика и могућност испољавања јаких заштитних фактора, према датој класификацији својствени су ниском нивоу ризика од самоубиства. Такве особе промишљају о смрти, али не праве планове како би се убили. Постоји низ могућих интервенција у таквим случајевима, а једна од њих јесте упућивање на разговор са психологом или психијатром.

– Треба знати да скоро 80 одсто људи који се одлуче на самоубиство, наговештава своју намеру. Уколико се ти сигнали препознају на време, могуће је деловати превентивно. Најбезбедније је да стручно лице процени ниво суицидног ризика, али то не умањује улогу најближе околине – чланови породице, пријатељи и колеге најчешће су они који први могу да уоче знаке пресуицидног понашања и да мотивишу особу у кризи да потражи помоћ. Сви заједно можемо да јачамо такозване протективне, заштитне факторе, а то су социјална подршка, добри међуљудски односи, узајамна толеранција и солидарност. На личном плану могуће је јачати отпорност на стрес и способност подношења осујећења, вештине комуникације и решавања конфликта, способности за решавање проблема... Религиозна уверења или одговорност за децу и породицу могу такође превентивно да утичу на смањење ризика од самоубиства. На ширем социјалном плану од посебног је значаја подизање општег стандарда, егзистенцијалне сигурности и безбедности, квалитета живота и нивоа едукације становништва. – објашњава Нада Марковић, психолог с богатим клиничким искуством у раду на Војно-медицинској академији.

У нашој војној организацији постоји развијен систем мера превенције коју спроводе, на првом месту, примарни ментално-хигијенски тимови, састављени од непосредних старешина, психолога и лекара у војним јединицама. Други и трећи ниво, секундарне и терцијарне превентивне тимове чине специјалисти који се баве менталним здрављем – психијатри, психолози и социјални радници у војноздравственим установама. Реч је о моделу који је у већој мери медицински, а мање едукативни.

Примери добре праксе, засновани на савременој стратегији превенције самоубиства, показују да је потребно отићи корак даље и радити више на едукацији и професионалаца, и читаве популације.

– Чињеница је да у нашем друштву постоји стигматизација оних који се обраћају за помоћ због психичких пробле-

ма или се због тога лече, а неретко и стигматизација породица у којима се догодило самоубиство. Та појава представља велику препреку за превентивно деловање. Иако је, на пример, доказано да психотерапија може да помогне, појединци се тешко одлучују да потраже помоћ због тога што и они сами и њихова околина верују да је то знак слабости или срамота. Уколико је неко имао одређен психички проблем или се нашао у тешкој кризној ситуацији и, ако је према мишљењу стручњака успео да их превазиђе, тим људима не би требало ускраћивати могућност да поново обављају своје дужности или да буду постављени на друге, спрам својих афинитета и способности – наглашава Марковићева.

Војна средина јесте по много чему специфична, и по факторима ризика које носи, а то су, пре свега, повећана психофизичка оптерећења и доступност оружја. У ванредним професионалним или животним ситуацијама расте притисак захтева на које припадници војске морају да одговоре. Селекција људства, способног да одговори изазовима и притисцима, представља важан део превенције самоубиства и ванредних догађаја у војсци. Битно је знати да се те способности и такозвани психолошки фитнес морају стално обна-

вљати, као што се физичка снага одржава вежбањем. Такође је потребно стално радити на процени и смањивању могућих ризика. Уколико се, ипак, неки припадник војске нађе у ситуацији која указује на опасност од суицида, неопходна је мера заштите да му се привремено онемогући приступ наоружању, све док је ризик присутан – каже наша саговорница.

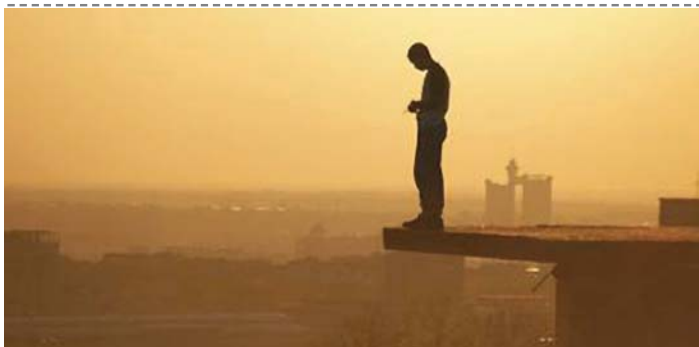
Најважнији заштитни фактори у војној организацији, на које можемо и морамо утицати, јесу развијање отпорно-

сти на стрес, унапређивање квалитета руковођења и кохезивности колектива. У систему превенције посебно место имају редовне процене психосоцијалног стања и односа, нивоа психофизичког оптерећења, мотивације људства, оперативне способности војних јединица. Решавање егзистенцијалних проблема, унапређивање могућности за професионални развој и подизање општег квалитета живота припадника војне организације имају велики превентивни значај.

Верници славе живот

Један од познатијих заштитних фактора, када је реч о превенцији суицида, представља вера. Дубоки, истински верници, барем када је реч о православним хришћанима, знатно се ређе одлучују да себи „одузму живот”.

Постоје људи који су систематске самоубице, а да тога нису свесни. Конзумирање психоактивних супстанци, алкохолизам, коцка... све су то начини на које људско биће само себе убија и душевно и физички. Један од задатака Цркве и војног свештенства јесте да те појаве препозна и да се против њих бори хришћанским вредностима и светим тајнама.

Према речима поручника Саше Совиља, војног свештеника на Војномедицинској академији, који је поред тога и породични терапеут, Српска православна црква је тек недавно успоставила своје место у систему одбране и још није стигла да се у пуном обиму укључи у све сегменте његовог живота, између осталог и у превенцију суицида.

– Став Цркве према самоубиствима је познат и он се није мењао од најранијих векова. Занимљив је став Светог Августина, који је у 4. веку самоубиство изједначио с убиством. У Старом завету постоји неколико примера самоубиства, од којих је најпознатији случај јеврејског цара Саула, који је себи одузео живот да не би пао у руке Филистејцима, и тај се пример разматра као частан. Међутим, у Новом завету говори се само о једном самоубиству. То је самоубиство Јуде, који је раскајавајући се због издаје Исуса Христа, извршио самоубиство вешањем. Јуда је дакле први и једини новозаветни самоубица и његов поступак дао је контуре односа вере према суициду као нечег по души погубног, дела недостојног хришћанина – каже Совиљ.

Према његовим речима, ускоро би у оквиру Генералштаба требало да буде, поред психолошког, отворено саветовалиште ради пружања помоћи у коме би требало да раде свештеници који, поред теолошких знања, морају имати знања и из области психологије и психотерапије. Он сматра да је делатност верске службе и рад војних свештеника са припадницима Војске у јединицама важан јер може помоћи у јачању позитивних моралних и психолошких фактора, који превенирају самоубиства, али да је, ипак, за озбиљнији терапеутски рад потребно ангажовати свештенике „специјалисте“.

Онај ко истински слави Бога, сматра Совиљ, слави и живот. Хришћанство је донело свету одлучујући заокрет о схватању самоубиства, разумевајући живот искључиво као дар Божији.

– Сви они који трпе, треба да се угледају на жртву и трпљење Исусово, који је, сам претрпевши крсну смрт и страдања дао том чину најдубљи духовни смисао – подсећа он и додаје – Христова жртва на крсту постала је вечни узор за хришћанина када се нађе у било којој невољи. Бол и патња су за хришћанина дубокосмислени и искупитељски, они се морају подносити до краја с надом и вером да ће пун смисао и физичких и душевних мука човек спознати тек с оне стране.

Војни свештеник на ВМА је пре те дужности радио као здравствени радник у Специјалној болници за болести зависности, где је имао прилику да се сусретне с врло озбиљним случајевима психичких криза, од којих су многе водиле суицидним намерама.

– Постоје људи који су систематске самоубице, а да тога нису свесни. Конзумирање психоактивних супстанци, алкохолизам, коцка... све су то начини на које људско биће само себе убија и душевно и физички. Један од задатака Цркве и војног свештенства јесте да те појаве препозна и да се против њих бори хришћанским вредностима и свetim тајнама – подвлачи Совиљ. ■

Александар ПЕТРОВИЋ

>>> ГЕНЕРАЛ Љубиша Диковић обишао је 1. јула саставе Војске Србије размештене у гарнизонима Сомбор и Бачка Топола. Начелник Генералштаба информисао је припаднике јединица на том простору о актуелном стању, плановима и перспективи развоја наше војске. ■

>>> НАЧЕЛНИК Генералштаба генерал Љубиша Диковић предводио је делегацију Војске Србије која је крајем јуна посетила Мачвански Прњавор, положила венце на споменике краљу Александру I Карађорђевићу и др Рудолфу Арчибалду Рајсу, те одала пошту Прњаворцима страдалим у Првом светском рату. ■

>>> ЗАМЕНИК начелника Генералштаба генерал-потпуковник Јовица Драганић обишао је 9. јула Технички ремонтни завод „Чачак“ и јединице Војске Србије размештене у гарнизону Горњи Милановац. ■

>>> ГЛАВНИ подофицир Генералштаба Војске Србије заставник прве класе Зоран Лаштро учествовао је на 4. конференцији главних подофицира земаља Америчко-јадранске повеље (А-5), чији је домаћин био главни подофицир Армије Републике Македоније. Учесници су разматрали могућности јачања улоге подофицирског кора у мултинационалним операцијама. ■

>>> ОСНОВНИ штабни курс цивилно-војне сарадње, који је похађало 19 официра и један подофицир, реализован је у касарни „Цар Лазар“ у Крушевцу. Полазници су говорили о искуствима наше војске у тој области, посебно у мултинационалним операцијама, и практично се оспособили за рад у процесу оперативног планирања. ■

>>> ЗАЈЕДНИЧКА противпожарна вежба припадника Мешовите артиљеријске бригаде наше војске и Ватрогасно-спасилачких бригада Ниш и Крагујевац Сектора за ванредне ситуације МУП-а изведена је у нишкој касарни „Мија Станимировић“. Циљ вежбе „Пожар 2014“ био је да се учесници оспособе за употребу ватрогасних апарата и гашење различитих пожара. ■

>>> ПРИПАДНИЦИ Команде Централне логистичке базе крајем јуна добровољно су дали крв на ВМА. Заставнику прве класе Зорану Тасићу био је то 59 пут да добровољно даје крв. ■

>>> НА аеродрому Батајница, 2. јула, 138. транспортна авијацијска ескадрила обележила је своју славу – Светог Јована Шангајског. Дан раније војни свештеник 204. ваздухопловне бригаде освештао је Команду ескадриле, објекте и ваздухоплове јединице. ■

>>> МЕДИЦИНАРИ Специјалне бригаде прегледали су становнике села Подгај, у општини Љубовија. Лекарску помоћ добили су и непокретни мештани у својим домовима.

>>> АКЦИЈУ „Војни лекар на селу“ организовали су припадници 250. ракетне бригаде за ПВД шумадијском селу Сепци, у општини Рача. Медицинске екипе обавиле су више од седамдесет прегледа, а најстарије мештане обишли су у њиховим кућама. ■

>>> ЛЕКАРИ Речне флотиле из амбуланте Првог понтоноирског батаљона из Шапца прегледали су мештане шабачког села Миокус. Код четрдесетак пацијената проверили су крвни притисак, шећер у крви, извршили ЕКГ преглед и поделили им одговарајуће лекове. ■

ОПЕРАЦИЈА ОЧУВАЊА МИРА НА БАЗИ „ЈУГ” Платинасти Вук

Пружање помоћи у борбеним дејствима, пешачке и извиђачке патроле, поступци на контролном пункту и приликом пратње конвоја, претрага терена, дејства против експлозивних направа и употреба снага за брзо реаговање садржаји су заједничке обуке организоване за припаднике седам земаља

На бази „Југ”, код Бујановца, од 30. јуна до 10. јула реализована је мултинационална тактичка вежба „Платинасти вук 2014”, на којој су учествовала 272 припадника оружаних снага – 60 из Србије, по 25 из Бугарске и Румуније, 30 из Азарбејџана, 32 из Македоније, 14 из Хрватске и 86 из САД.

Према речима начелника Штаба Четврте бригаде и руководиоца вежбе пуковника Слађана Стаменковића, циљ овогодишњег „Платинастог вука” било је увежбавање за употребу неубојитог оружја приликом извршавања задатака у мултинационалном окружењу, те повећање интероперабилност учесника.

Првога дана реализована је обука у управљању моторним возилима и обука у руковању личним наоружањем Војске Србије, које су задужили сви учесници вежбе.

Инструктори из САД обучавали су колеге за употребу несмртоносног оружја и у поступцима приликом лишавања слободе лица, без коришћења средстава за привремено онеспособљавање. Са учесницима су такође увежбавали употребу средстава за привремено онеспособљавање и службених палица.

Током друге фазе вежбе – „Операција очувања мира“ – на полигону „Боровац“ реализовани су следећи садржаји: пружање помоћи у борбеним дејствима, пешачке и извиђачке патроле, затим патроле на моторном возилу, поступци на контролном пункту, те приликом пратње конвоја и ескорта, претраге и блокаде терена, дејства против експлозивних направа и употреба снага за брзо реаговање.

Министар одбране Братислав Гашић, начелник Генералштаба Војске

Србије генерал Љубиша Диковић и амбасадор Сједињених Америчких Држава Мајкл Кирби присуствовали су 10. јула завршном делу вежбе. Том приликом министар Гашић нагласио је важност друге мисије Војске и обуку наших припадника за очување мира у свету.

– База „Југ“ има велики значај за Војску Србије. Настојимо да унапредимо њене капацитете и очекујемо да ће 2017. године, како је и планирано „Мастер планом“, бити заокружена целина која ће уз објекте за обуку имати и спортску дворану – рекао је министар одбране, изражавајући

уверење да ће у најскоријем периоду постати и Регионални центар за обуку јединица за мировне операције.

Према речима амбасадора САД Мајкла Кирбија, на вежби је још једном потврђено да Војска Србије успешно сарађује са земљама из региона и шире, те да се заједно обучавају за учешће у мировним операцијама. Такође је истакао да би база „Југ“ до 2017. године требало да добије сертификат тренинг центра за обуку јединица које се упућују у мултинационалне операције.

Генерал Диковић изразио је уверење да ће се на бази „Југ“ организовати још оваквих вежби, на којима припадници наше војске стичу нова знања и искуства за реализацију задатака у мултинационалним операцијама, те да ћемо учествовати на сличним увежбаванима у региону. Он је додао да захваљујући доброј обуци

до сада међу припадницима наше војске ангажованих у мировним мисијама у тринаест земаља није било повређених.

Начелник службе војне полиције у Главном стожеру Оружаних снага Хрватске бригадни генерал Тихомир Зебец похвалио је организацију вежбе и најавио даљу сарадњу. Како каже генерал Иоан Манч из Оружаних снага Румуније, припадници његове војске имали су прилику да демонстрирају знања и вештине, те да овакве вежбе повећавају интероперабилност војски. ■

Мирјана КРСТОВИЋ
Снимио Даримир БАНДА

„РАВЕНИЦА 2014”

Напад подржан ватром

Припадници Четврте бригаде извели су, уз учешће јединица Прве и Треће бригаде Копнене војске, Мешовите артиљеријске бригаде, 246. батаљона АБХО, као и дела састава В и ПВО и Команде за обуку, од 23. до 30. јуна, на Интервидовском полигону „Пасуљанске ливаде”, показну једнострану здружену тактичку вежбу с бојевим гађањем „Раваница 2014 – Ојачани механизовани батаљон у нападу”.

На највећем овогодишњем увежбавању Војске Србије учествовало је 860 припадника. Циљ вежбе, којом је руководио командант Четврте бригаде бригадни генерал Зоран Лубура, био је да се унапреди обученост команди у процесу планирања, организовања и извођења операције, али и да се јединице увежбају за обједињавање ватре и покрета током напада.

Демонстрацији оспособљености припадника наше војске, поред представника Копнене војске и Војног ваздухопловства Русије, присуствовали су 30. јуна мини-

Снимко Д. БАНДА

стар одбране Братислав Гашић и начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић.

Министар одбране рекао је да су наше јединице, односно старешине и војници, показали највиши ниво обучености у мирнодопским условима и да слично увежбавање на нашим просторима није организована од 1989. године. Према његовим речима, настојаћемо да у будућности организујемо више таквих вежби.

– Остварили смо циљ да се провери ватрена и тактичка оспособљеност наших јединица, као и способност ојачаног и за напад подржаног механизованог батаљона. Успех ватре и тактички рад био је врло добар. Радује ниво оспособљености једног нашег батаљона за извршење задатака, који су по природи и организацији, начину дејства, а уз употребу бојевих средстава, сложени и захтевни – рекао је генерал Диковић.

У име учесника „Раванице 2014”, по завршетку вежбе, генерал Лубура уручио је министру Гашићу војни бодеж. ■

Б. МИЉИЋ

Обука извиђача Прве бригаде

Извиђачи Прве бригаде недавно су на Великом бачком каналу, наомак Турије, реализовали обуку у савладавању водених препрека, самосталну исхрану у природи и вежбу извиђања праваца и објеката. Да би прешли с једне на другу обалу широког канала користили су најпре формацијска средства, углавном десантне и извиђачке чамце, а потом и приручна – сплавове које су правили од дрвета и буради, аутомобилских гума, али и пет амбалаже и сламе.

Према речима командира извиђачке чете капетана Бојана Лакановића, од креативности сваког војника и расположивог материјала у природи зависи каква ће све приручна средства сачинити да би савладали водену препреку. Важно је постићи циљ – безбедно се, с предвиђеном опремом и наоружањем, пребацили на другу обалу, и извршити задатак.

Десетак најмлађих извиђача, који су у јединицу дошли пре три месеца, први пут су изводили практичну обуку. Уз искусније колеге, брзо су овладали вештином неопходном за извиђаче.

– После добровољног служења војног рока, конкурисао сам за професионалну војну службу, за извиђачку специјалност. Разноврсна али захтевна обука већ је у прва три месеца оправдала моја очекивања – каже разводник Милутин Кривошија. Разводница Драгана Војиновић, његова колегиница, има

већ три године „извиђачког“ стажа. Када би се поново одређивала за дужност тврди да би то, без двоумљења, поново били извиђачи.

Да би неколико дана „преживели у природи“, извиђачи су за исхрану свакодневно прикупљали скакавце и пужеве, ловили речну рибу... На њиховом менију, наводи дугогодишњи инструктор „извиђачког“ кулинарства старији водник прве класе Игор Иван, нашли су се и жабли батаци.

После детаљних припрема, обуку у летњим условима завршили су маршом од тридесетак километара, на правцу Турија–Надаљ–Госпојинци. На задатак су кренули под окриљем ноћи. У праскозорје наредног дана успешно су окончали увежбавање. ■

Б. М. ПОПАДИЋ

Вежба инжињераца Треће бригаде

Припадници 310. инжињеријског батаљона Треће бригаде Копнене војске из Прокупља реализовали су на падинама Јастрепца дводневну тактичку вежбу „Хамеум 2014 – Инжињеријски батаљон у подршци снагама у операцији“, којом је командовао потпуковник Драган Миленков.

На правцу Ново Село – Стражава–Микуловац и у општинама Крупань и Мали Зворник инжињерци су санирали оштећене путеве. Две радне групе изводиле су радове на санацији клизишта и одрона, оправци и делимичној реконструкцији локалних и категорисаних путева и уређењу речних корита у те две општине, док је трећа реконструисала пут у дужини од два километра на стрелишту „Међа“, код Лесковца.

Формирали су и две групе за запречавање – прва је израдила и поставила противтенковско минско поље, фугасно поље од каменометних фугаса и ојачане фортификацијске препреке, а друга два минска бунара на дубини од шест метара и три минске бушотине у стени дубине пола метра.

Група за запречавање успешно је реализовала контролно-заштитну службу, а припадници инжињеријске чете израдили су прилазе за савладавање Топлице. Моствовне јединице лансирале су тешки механизовани мост на простору села Божурно и направили висећи пешачки мост на полигону „Сењак“. Јединица за утврђивање израдила је два склоништа од природног материјала за смештај људи, а преостале снаге формирале су инжињеријску резерву.

Према речима команданта Батаљона, рад јединице на вежби „Хамеум 2014“ организован у условима приближно ратним – инжињерце је ометао „непријатељ“, кога су „имитирали“ припадници 30. командног батаљона. ■

З. МИЛАДИНОВИЋ

СПЕЦИЈАЛНА БРИГАДА НА ЛЕТЊОЈ ОБУЦИ

Од способности да у природи данима остану нечујни и невидљиви, да пронађу храну, да се узверу уз стрму стену или да километрима роне кроз хладну и мутну воду, зависи успех њихових акција. Обука специјалних јединица свуда у свету, па и код нас, подразумева комбиновање екстремних физичких напора и увежбавање специфичних вештина које те људе припремају за евентуална ангажовања у ситуацијама и условима где „обични“ војници немају шансе.

Један од сегмената обуке које Специјална бригада наше војске сваке године редовно изводи на различитим локацијама у Србији јесте – обука у летњим условима. Ове године увежбавали су се на Борском језеру и планини Стол, недалеко Бора, за извођење садржаја из алпинизма, савладавању водених препрека и преживљавању у природи за Противтерористички батаљон и Извиђачко-диверзанстички батаљон, док су њихове колеге из 63. падобранског батаљона исте елементе обуке изводили на Лисинском језеру код Босилеграда.

Борско језеро показало се као изузетно место за обуку специјалца, нарочито ронилаца. Израда импортованих сплавова за превоз људи и опреме, спасавање утопљеника, роњење на дубинама од 20 и 30 метара само су неке од вештина које су морали да савладају.

По најтеж

Припадници елитне јединице наше војске показали су да могу извршавати задатке далеко од урбаних подручја користећи традиционалне вештине и савремену технику. Министар Гашић, који их је обишао последњег дана логоровања на Борском језеру, најавио је интензивније опремање тог састава.

Од командира 82. чете речних диверзаната, која чува традицију некадашње специјалне јединице из Кумбора, сазнали смо да су услови за обуку у роњењу на Борском језеру много повољнији од оних с којима се рониоци срећу на Дунаву или Ади Циганлији, где се обука обично реализује. Иако је видљивост била ограничена, а температура воде на дубини од 25 метара тек око пет степени, сви припадници 82. чете савладали су задате елементе обуке.

тремна, јер ће, само тако, у околностима сукоба, борбени задатак бити извршен без проблема. Што теже на обуци – лакше у борби, закључио је он.

Братислав Гашић и начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић, у чијој су пратњи, поред најодговорнијих старешина и руководилаца из система одбране, би-

КИМ УСПОНИМА

Извиђачи-диверзанти и противтерористи на планини Стол обучавали су се у алпинизму и преживљавању. Свака чета морала је да увежба сваку радну тачку и докаже право да припада елити наше војске.

Иако се у реалним условима врло ретко бирају правци пењања по најстрмијим стенама, командири и команданти се одлучују управо за такве успоне. Један од најискуснијих специјалаца рекао нам је да обука треба и мора бити екс-

сурова природа на Столу нуди много здравих и храњивих дарова онима који умеју да их траже. Специјалци су прикупили обиље јестивих, али и отровних печурака; прве за јело, а друге за обуку мање искуسنих колега. Јестиво и лековито биље, рибе из оближњих потока, пужеве, па чак и змије, специјалци су научили да припремају тако да не буду само јестиви већ и врло укусни.

У њихову способност и обученост последњег дана логоровања уверили су се министар одбране

ли и новинари и сниматељи 18 редакција.

Представници медија имали су прилику да изблиза виде оно што су до тада слушали из прича или можда гледали на популарним страним телевизијским каналима. Поједини су се одважили и да пробају нека од егзотичних јела које су за ту прилику показно припремили припадници Специјалне бригаде. ■

Александар ПЕТРОВИЋ
Снимили Јово МАУЛА
и Душка СТЕФАНОВИЋ

ОБУКА И ВАТРЕНА ГАЂАЊА ПРИПАДНИКА МЕШОВИТЕ АРТИЉЕРИЈСКЕ БРИГАДЕ

Покрет 2014

Када на покретно логоровање изађу припадници једног артиљеријског дивизиона, то је велики изазов за јединицу. Ако пођу и све јединице које су високог степена развијености, укључујући и команду бригаде, и на терену остану више дана, онда је то реткост. У Мешовитој артиљеријској бригади тако нешто није забележено у протеклих десет година. Истина, било је вежби мешовитог састава, из више јединица, али одавно цела бригада није излазила сама. Ако се дода да су током десетодневног покретног логоровања (од 29. маја до 7. јуна) променили три положаја – Петлово бојиште код Пирота, Ртањ и ИВП „Пасуљанске ливаде” – да су три пута подизали шаторе у логорском простору и укопавали оруђа на ватреном положају, а онда два дана ватрено дејствовали, онда су речи покрет и ватра права одредница те вежбе. На то указује и њен назив – „Покрет 2014”.

Изазов за људе и технику

Од када су под узбуном кренули из матичне касарне „Мија Станими-

Десетодневно покретно логоровање припадника Мешовите артиљеријске бригаде, на правцу Петлово бојиште – Ртањ – „Пасуљанске ливаде”, могло би да се опише речима: три пута покрет – киша – укопавање оруђа на ватреном положају и, на крају, два дана интензивног ватреног дејства. Ако се томе дода и „напад” авијације, онда се може рећи да су услови били готово ратни – и за артиљерце и за логистичаре.

ровић” из Ниша, на покретно логоровање дуго више стотина километара, на провери су били и техника и људи. Не зна се ко више, па су изгледали као срасли у једној мисији – да буду што бољи. Техника се углавном кретала путевима нижег реда, а обука и

вежбе извођени се искључиво на маневарском земљишту, изван путева. Техника је издржала покрет и артиљеријска бојева гађања, без отказа, а људи? Тактичким вежбама проверавани су њихово знање, тачност, прецизност, правилан рад, брзина, снажљивост и издржљивост. Требало је савладати и тешке временске услове, јер су их киша и блато пратили све до последња три дана. Осим тога, јединице су биле размештене по начелима употребе артиљеријских јединица. Војници нису били смештени у великим шаторима, него у малим – од шаторских крила. Једино су команде батаљона и бригаде имале велике шаторе.

Током марша војници и старешине искусили су и „напад” авијације, па су морали да предузимају прописане мере за противваздухопловну заштиту, за склањање и дејство у тим условима. Авијација је по њима „дејствовала” најпре као непријатељ, а после као пријатељ – по циљевима на предњем крају, у улози ваздухопловне ватрене подршке. Циљеве на земљи гађали су припадници 98. и 204. ваздухопловне бригаде.

Терен је био напоран, али је од свега била јача жеља артиљераца да ве-

жба успе – да правилно изведу сва тактичка увежбавања и на крају артиљеријска бојева гађања. За тај последњи чин дуго су се спремали и увежбавали. Кажу да се за тај тренутак живи у Мешовитој артиљеријској бригади, срцу артиљерије, која пулсира дамарима некадашњих артиљеријских бригада.

Иако су се током логоровања војници и старешине уморили, због раног устајања и покрета, целодневног рада на терену, одговорности, бројних обавеза, само су их очи одавале – због предстојећих гађања свима су интензивно сијале.

На вежби је својевољно био и кувар Бојан Ристић, иако му је непосредно пред логоровање умро отац, а неки су успели да своја дежурства замене с колегама другог рода, како би пратили гађања.

И командант те нишке бригаде пуковник Звонко Стојковић, официр којег је калила моћна 203. мешовита артиљеријска бригада из Алексинца, био је непрекидно уз своје војнике и старешине, а два дана провео је на осматрачници, посматрајући гађања. Уз њега су били његов заменик пуковник Новица Петровић и начелник штаба пуковник Дејан Петковић.

Завршетак вежбе пратили су начелник штаба Команде Копнене војске бригадни генерал Жарко Лазаревић, те представници Генералштаба Војске Србије, команданти артиљеријских дивизиона из осталих бригада КоВ, Војне академије и Савета рода артиљерије.

Ватрени положаја крај Мациног потока

Велики Антравељ и Брезовица, Крчор, Михајлова рупа, понорница Мацин поток и тригонометријска тачка 719, нису само топоними на топографској карти полигона „Пасуљанске ливаде“, већ и места дешавања свих артиљеријских бојевих гађања припадника Мешовите артиљеријске бригаде.

Ватрени дани почели су вежбама – послуге на топ-хаубицама 152 mm НОРА из три батерије 1. топовско-хаубичког дивизиона најпре су гађале из уметнуте цеви 20 mm, на даљини од 1.000 до 2.500 метара. Рејон циљева био је подножје Крчора. Изведен је велики број вежбовних и испитних батеријских гађања и испа-

СЦЕНАРИО

Непријатељ из Старе земље напao је источни део Беле земље и покушао да, уз помоћ локалног становништва, овлада њеном територијом на правцу: Димитровград, Бела Паланка, Пирот и да, као крајњи циљ, дође до Ниша. Артиљеријска бригада подржавала је јединице Копнене војске и била ангажована по наређењу команданта КоВ. Тактичким маневром бригада се са Петловог бојишта извукла до Ртња, без губитака. Вежби се прикључила и 98. ваздухопловна бригада, у улози непријатељске авијације. Она је покушала да дејствује по Бригади авионским противартиљеријским средствима, али су им јединице вешто измицале. Са положајима на Ртњу Бригада је пружала артиљеријско-ракетну подршку снагама у одбрани, које су успешно зауставиле непријатеља на помоћном правцу напада: Белоградчик–Зајечар–Болевац–Параћин. Бригада се, на крају, преместила до трећег положаја – полигона „Пасуљанске ливаде“, са кога је артиљерија ватрено дејствовала.

УЧЕСНИЦИ

У покретном логоровању из састава јединице учествовали су Команда Бригаде, командни дивизион, мешовити ракетни артиљеријски дивизион, 1. топовско-хаубички дивизион и 69. логистички батаљон. Артиљерцима су садејствовали припадници 4. бригаде КоВ, Центра за обуку КоВ и В и ПВО.

љено више од 500 метакa 20 милиметара. На крају, изведено је дивизионо гађање.

Потпуковник Слободан Васиљевић, командант дивизиона, каже да су те вежбе значајне јер је шездесет одсто људи, који су гађали, на новим дужностима од прошле године, а више од половине послужилаца на оруђима,

професионалних војника, примљено је у јединицу током ове године.

Сви су жељно ишчекивали артиљеријско бојево гађање из НОРА, из којих је требало да се испали више од 70 пројектила калибра 152 mm М84.

Ватрени положај био је на Великој Брезовици, удаљеној пола сата вожње од центра Полигона. То је дуга

удолуна, оивичена по ободним висовима густом четинарском шумом, кроз коју протиче сликовита кривудава понорница, Мацин поток.

Од раног јутра на том простору размештене су три батерије дивизиона. Послуге су пораниле како би посеље ватрени положај, укопале оруђа, извршиле ректификацију и спремиле се за гађање. Укопавање крака лафета у земљу и подлоге хаубице није лак посао, па се с правом каже тешка артиљерија. Наиме, маса топ-хаубице је седам тона, а од тога њен горњи део – цев са задњаком – има пет. Дакле, нешто мање од две тоне је доњи део, а краци лафета имају више стотина килограма, и њих послуга снагом мишића растеже и укопава.

– Приликом опаљења, свих пет тона горњег дела помера се, зависно од пројектила и до 900 милиметара. Срећом, терен на Брезовици је много бољи за укопавање јер је земља мека, а не каменито тле. Када топ-хаубица први пут опали, она налегне у земљу и више не мрда – каже поручник Немања Раич из 2. батерије 1. топовског-хаубичког дивизиона, који је поред основног оруђа на ватреном положају. Иначе, млади Раич је од почетка логоровања имао проблема са кичмом, па је сваког дана примао инјекције, али је тврдоглаво настављао да ради.

Приликом укопавања простором одјекују команде командира одељења:

– На лафет! Лафет у виси-ни главе, дижи! Лафет спусти!

Поред основног оруђа 2. батерије је и нишанција десетар Витоје Ђокић. Он је проглашаван за најбољег војника дивизиона, а и целе јединице. Чак је, као најбољи војник бригаде, ишао на пријем код начелника Генералштаба.

Под шатором, у близини 2. батерије, смештено је рачуначко одељење дивизиона. Капетан Милан Илић, официр рачунач, објашњава да приликом дивизионог гађања рачуначи имају задатак да команде за гађа-

ње, које добијају с осматрачнице од команданта дивизиона, нанесу на планшетни лист, а потом да елементе за гађање проследи другим батеријама, како би њихови рачуначи израчунали елементе, с којима ће јединице гађати своје циљеве. Рачуначима помажу и подаци из Радарско-метеоролошког одељења, јединственог у Војсци, посебно они који су за ту вежбу добијени током пилот-балонског осматрања.

Десно од 2. топовско-хаубичке батерије размештена је и трећа батерија. Поручник Радивоје Стојчевић, на дужности командира 1. вода у тој батерији, с поносом истиче да је, према досадашњим резултатима, његова јединица једна од најбољи у војсци, као и дивизион. Стојчевић је међу ретким артиљерцима који је гађао из готово свих оруђа тог рода.

Кад је све припремљено, почеле су ватрена игре. Даљина гађања до рејона циља на Великом Антралеу била је 10,5 km, циљ 100×100 m, а време лета пројектила око 38 секунди. Док су дејствовале хаубице, над ва-

НОЋНО ГАЂАЊЕ

У ноћним часовима изведено је изузетно атрактивно гађање. Рејон циља била је средина Великог Антравеља. Најпре је дејствовало одељење минобацача 120 mm из састава 4. бригаде КоВ, које је осветљавало рејон циља. Треперава црвенкаста светлост трајала је око 60 секунди и омогућавала да дејствује артиљерија са ватреног положаја на Великој Брезовици. Вештина је била ускладити те две радње у одређеном времену. На крају је испашен артиљеријски плотун. Извршилац ноћног гађања капетан Дејан Павловић добио је аплауз и одличну оцену.

треним положајем смењивали су се облаци и сунце и простор бојили нестварним тоновима – час бледозеленим, час загаситим, а услед дејства артиљерије и сиво црвеним. Нежну игру сенки смењивала је ватрена моћ хаубица. Пројектили су парали небо и бучно, шиштећи, губили се на хоризонту. Чуло се и њихово дејство у рејону циља.

Све батерије на том ватреном положају извеле су најпре батеријска и завршно дивизионо гађање, с плотуном за крај, а послуге 3. батерије имале су и ноћна гађања. У надметању артиљераца најбоље резултате постигла је управо та батерија, а рад поручника Бранислава Ђорђевића, командира командног вода 1. батерије, у улози извршиоца гађања, оцењен је петицом.

Иначе, млади Ђорђевић је брата-нац артиљеријске легенде пуковника Миленка Ђорђевића, команданта чувене 203. артиљеријске бригаде из Алексинаца, у тобцијским круговима познатог као Стаљин. Артиљерци се с правом надају да ће и млади Ђорђевић достићи те висине. На њега рачу-

на и мајор Драгиша Гајић, командир 1. батерије 1. топовско-хаубичког дивизиона, који је на тој дужности, како каже, у оставци, јер за месец дана прелази у Београд. Гајић ће поручнику Ђорђевићу оставити свој координатомер, који носи из некадашње 16. мабр из Руме, а другом командиру вода, штабни лењир.

Инвентивни ракеташ

На другом крају полигона, у рејону Михајлове рупе, био је лансирни положај припадника Мешовитог ракетног артиљеријског дивизиона, којим командује потпуковник Жељко Курица. Припадници те јединице, јединствене у Војсци, опремљени су ракетним системом ЛРСЧ 262 mm „оркан“, популарним четвороцевцем. „Оркан“ је најелитније средство НВО наше војске, али је на полигону спутан у својој правој моћи – домет му је 50 km, а припадници јединице гађали су из вежбовног уређај на скраћеном растојању од четири километра, ракетама 128 милиметара. И њихов рејон циља био је Велики Антравељ.

Рад у мешовитом ракетном дивизиону је специфичан и послуге и командири морају стално да се усавршавају, а ракетни систем дограђују. Са четвороцевцима се мора друговати, а знање преносити млађима. То јединствено средство у Војсци одлично познају капетан Горан Рангелов, поручник Младен Вучељић, старији водник Велимир Радић, те старији водник прве класе Александар Џунић.

Према мишљењу колега, поручник Вучељић је, тренутно, најстручније лице у тој јединици, када је реч о „четвороцевцу“. Он зна, како кажу, и више од оног што треба – пратио је део развоја тог средства на полигону „Пасуљанске ливаде“, био на завршним испитивањима у Техничком опитном центру, учио од стручњака из Војнотехничког института. Вучељић и његове колеге били су на извору знања, па није чудно што увек имају инвентивна решења, којима би побољшали одлике „оркана“. Током марта ове године присуствовали су и верификационим гађањима у Никинцима, како би се испитала опрема која је уграђена на ЛРСЧ. Систем је добио и оригиналне руске пумпе – Б-10. Са свим тим изменама поседање положаја је изненађујуће брзо, а рад ефикаснији.

Артиљерке

Од четрдесетак жена, колико их је у Бригади, на овом покретном логоровању била је половина. Жене те јединице имају и срце артиљеријско. Попут својих колега, и оне су желеле да ватрено овере своју припадност јединици и опале из топ-хаубице. Неке су то урадиле раније, попут др Марије Цветковић, од које се то не очекује, и везиста Милене Јанковић и Катарине Мишић, а и десетара Ђиљане Стаменковић. На овом терену из топ-хаубице гађале су разводник Јелена Цекић и друга лекарка из Бригаде – др Драгана Иванов. Мушки, како кажу колеге. Све су узбуђено прилазиле оруђу, а одлазиле с осмехом. И изговарале речи:

– Фантастично. Ништа се не чује иза топа. Желела бих да ово поновим.

Ракеташи артиљерци волели би да могу да гађају на домету већем од четири километра, сањају лансирни положај на мору, али вежбовни уређај који користе за гађање на скраћеном растојању, досеже само 8,7 километра. Тај невелик домет их спречава да ракете лансирају с Велике Брезовице или са Венца, јер је оптимална даљина гађања на Крчор од 11,5 до 12 километра. Некад се гађало са Ђурђеве страже, али је то забрањено како пројекти не би летели преко полигона.

– Техничке могућности полигона ограничавају нас на гађање из Михајлове рупе, односно Добрих вода, у рејон циљева на Великом Антравељу. И то је то. Међутим, како ракете које лансирамо имају велико одступање погодака, није нам битан визуелан приказ по циљу већ рад и обука послуга – а она је врло слична као и на „оркану“ – каже поручник Вучељић.

Током овог логоровања и послуге на четвороцевцима проигравали су радње и поступке у ракетном положају – напад пешадије, тенкова, авијације, поседање положаја и гађање. Дан пре ватреног дејства припремале су се за извођење артиљеријских гађања и изводили све радње у очекујућем положају – подешавање нишанских справа, припремање и проверу клема, материјализовање правца, проверу, преглед и чишћење оружја и изводили дообуку људства. Од њих су на том логоровању учили и кадети ВА – пратили су рад послуга, постављали пита-

ња, учили и помагали тамо где се, услед њихове недовољне обучености и непознавања средства, нису могле нарушити мере безбедности.

Иако ракеташима нису били толико важни погоци колико обука људи, десило се супротно – захваљујући десетару Дејану Станојевићу, у улози помоћника нишанције, 1. лансирно одељење „уболо“ је петицу – рејон циља погодили су артиљеријски прецизно.

Кад плотуни утихну

Када се слегла и развејала полигонска прашина, утихнула оруђа на ватреном положају, испарили мириси барута, природа повратила стари сјај, остале су утисци.

– Ова вежба на терену, као најсложенији и најтежи облик обучавања јединица ранга дивизиона, била је једини начин да поуздано утврдимо у којој мери су наши команданти јединица, командир батерија, водова и одељења, нишанције, топографи, везисти, рачуначи и припадници осталих специјалности спремни да изврше задатке ефикасне артиљеријске ватрене подршке борбених јединица. Током покретног логоровања успешно су реализоване промене логорских простора и сложене супозиције на маршу и у борби.

Завршна вежба је врхунски изведена – гађања су била одлична и врло добро, а извршиоци гађања су стручно и прецизно реализовали све постављене ватрене задатке. Све је

УТИСЦИ

– Током покретног логоровања опитовали смо и практично верификовали неколико борбених правила, која смо раније из радили. Успели смо да пренесемо млађим колегама знања о томе како организовати живот и рад јединица на терену, у логорским условима, како организовати обуку и достићи постављене циљеве. Проверили смо и могућности наших официра, подофицира и војника, али и поузданост технике. Треба рећи и то да је и команда бригаде у току покретног логоровања успешно реализовала командно-штабни тренаж – каже командант бригаде.

функционисало беспрекорно. Ово је почетак и надам се да ће таква обука постати пракса. Такође, надам се да ћемо наредне године у састав нашег покретног логоровања укључити и резерву. Очекујемо и увођење нових система у наоружање, пре свега „хемере“, како бисмо уз њихову помоћ усавршили и унапредили реализацију наших бојевих гађања – каже командант бригаде пуковник Звонко Стојковић.

Његове речи потврдили су и представници Генералштаба, који су били у ненајављеној контроли током извођења артиљеријских бојевих гађања.

Нажалост, вежбу нису пратиле високе војне старешине, због ванредних мера које су предузимане у Обреновцу, али су са јединицом били они најмлађи и дуго чекани кадети 135. класе ВА – модула артиљерије. Командант је задовољан њиховим радом на стажирању и истиче да су на вежби показали одговорност, мотивисаност и упорност да уче и науче. Како се, према извештајима командира, две трећине кадета јавило да, по завршетку Академије, дође у Бригаду, артиљерци сматрају да ће њихова младост удахнути нову свежину и снагу роду. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимио Владимир ЦВЕТКОВИЋ

Рејон циља после дејства шой-хаубица

ЗАВРШЕН РЕМОТ АВИОНА ТЕГЛАЧА МЕТЕ

Поново на небу

Припадници Ваздухопловства и противваздухопловне одбране Војске Србије обавили су средином јуна прве летове специјалним авионом – тегљачем мете „супер галеб“ Н-62Т. Овај ваздухоплов после вишегодишње паузе и завршетка ремонта поново лети у саставу 252. школско тренажне авијацијске ескадриле „Курјаци са Ушћа“ 204. ваздухопловне бригаде на аеродрому Батајница.

Авион тегљач мете Н62Т, као део система који чине ваздухоплов, уређај за вучу мете УВМ-82 и мета, јединствен је у Војсци Србије и основна намена му је омогућавање услова за увежбавање јединица противавионске артиљерије, које могу у реалним условима дејствовати по „живој мети“ коју авион вуче на сајли дужице до 2.000 метара. У мети се налази уређај (микрофон) за детекцију по-

Стајанка батајничког аеродрома богатија је за авион који је скоро немогуће не приметити. Сјајни, скоро па углачани, наранџасто-бело-црни „супер галеб“, са огромним стилизованим државним обележјем на репу, просто „визуелно вришти“ међу истим таквим авионима у стандарној сивозеленој камуфлажи и сивим „миговима“.

готка, који преко кабла у сајли информацију шаље до станице у авиону, а потом се прослеђује у реалном времену на земаљску станицу, како би

посаде на земљи имале увид у резултате гађања.

Авион има могућност ношења и лансирања радио-вођене мете за обуку при гађању ловачке авијације. Повратак у употребу Н62Т има вишеструки значај за ВиПВО. Како је у питању веома специфично средство, његово увођење у наоружање отвара могућност и за међународну војну сарадњу, односно уступање услуге вучења мета државама које немају те капацитете у својим оружаным снагама.

Посаду авиона „супер галеб“ Н62Т чине два члана, пилот и специјалиста-летач оператер. Једини је млазни авион у саставу Војске Србије чију посаду поред официра пилота чине и подофицири, који се бирају међу најбољима из техничког састава ескадрила и добијају звање по завршетку специјалистичке обуке. ■

И. САЛИНГЕР

Равноправност полова у систему одбране

Пуцање стаклене таванице

Последњих неколико година све више жена одлучује се да обуче униформу и да, раме уз раме са колегама, стане у војнички строј. Те даме су храбре, смеле, одважне, али и решене да своју прву битку војују против устаљених стереотипа да је женама место само уз лецу и шпорет. Свесне да су очи многих девојчица и девојака упрте у њих, јер рушењем стереотипа утабавају пут будућим генерацијама стварајући родно равноправно окружење, оне сваког дана доказују да заслужују место у систему одбране.

Све до 2011. године жене су до првих официрских звездица долазиле само завршетком Факултета општенародне одбране (садашњи Факултет безбедности) или уколико би након пријема у војну службу завршавале школу за резервне официре или школу за санитетске официре. Зато и не чуди податак да је заступљеност жена у нашој војсци почетком овог века била мања од једног процента. Тада су даме међу официрима чиниле свега 0,20 посто, тек

0,08 посто више међу подофицирима, док их је међу професионалним војницима по уговору било нешто мање од 3 процената.

Недостатак жена на руководећим дужностима најбоље осликава податак да је од тада постојећих 17 жена официра половина била на средњим и нижим руководећим позицијама, и то углавном на дужностима начелника организацијских јединица управно-административног домена.

Али, ствари се од недавно мењају набоље за женски свет. Након што је Војна академија отворила врата и за припаднице лепшег пола 2007, ове године то је исто учинила и Војна гимназија, у чије ће клупе од септембра сести и девојчице. Тиме је војнообразовни систем наше земље постао у потпуности доступан за оба пола. У конкурс за упис у Војну гимназију нису одређене квоте нити је постављена родна разлика у нормама које кандидати морају да испуне. Основни критеријуми за пријем су способност и знање кандидата.

Жене на руководећим позицијама

Војни позив је из године у годину све привлачнији омладини, обарају се рекорди у броју пријављених кандидата за Војну академију, Војну гимназију и за добровољно служење војног рока. Међу заинтересованима је велики број девојака, које по знању и способностима без проблема „стају на црту“ припадницима јачег пола.

Према подацима Команде за обуку, од свих кандидата који су 2009. године примљени на обуку за професионалне војнике (укупно 1.919), 367

(19%) биле су жене. Без обзира на специфичност саме обуке, проценат оних који заврше обуку већи је код жена него код мушкараца (99% код жена наспрам 95% код мушкараца).

– Генерално гледано, систем војног образовања треба да обезбеди пројектоване потребе система одбране за кадром одговарајућег профила. При томе пол не би требало узимати као критеријум приликом селекције и школовања, односно напредовања током каријере, већ треба настојати да основно мерило буде нечија способност и знање, које ће увек надмашити полне разлике. Свакако се очекује већа присутност жена на свим нивоима образовања, пре свега каријерним вођењем жена официра, али и повећањем броја жена у подофицирском кору – каже начелник Управе за кадрове бригадни генерал Драгослав Лацковић и додаје да жена најмање има на дужностима подофицира.

У Министарству одбране и Војсци Србије постоји систем праћења,

Заступљеност жена по чиновима у јуну 2013. године

Чин	Процент заступљености
Потпоручник	15,7%
Поручник	3,38%
Капетан	0,33%
Мајор	0,07%
Потпуковник	0,33%
Пуковник	0,22%

у савршавања и напредовања кадрова, који је дефинисан Уредбом о стањима у служби и о унапређењима официра и подофицира. Он је усклађен с формацијским потребама система и јединствен је за све официре и подофицире, без обзира на пол. Самим тим, жене и мушкарци третирају се на исти начин током свог радног века у систему савршавања и напредовања, што значи да не постоје формално-правне разлике у односу запослених према полу. Не постоји родно заснована евиденција лидера, као ни систем њиховог вођења током радног ангажовања. То с једне стране, указује на њихов равноправан нормативно-правни статус. Али, истовремено, може и да сугерише да Министарство одбране и Војска Србије морају унапредити механизме за развијање лидерских способности појединаца и то превазилажењем разлика у улагањима у људски потенцијал и без обзира на полну припадност и предрасуде. На тај начин смањила би се опасност од стварања невидљиве баријере, „стаклене таванице“, која жене спречава да се попну на лидерске позиције.

Права жена у униформи

У припреми је предлог измене и допуне Закона о Војсци Србије како би се боље регулисао правни статус

КЉУЧ СУ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

– То што многе девојке које заврше Војну академију не раде послове из области коју су завршиле није расипање ресурса, већ наша процена и процена психолошке струке да ће у областима на које су постављене бити успешније. Кључ решења јесу компетенције, односно способности за одређену дужност, приликом селекције кадра – каже начелник Управе за кадрове и додаје да јасно и прецизно дефинисани критеријуми који се морају испуни за одређено место морају бити једино мерило приликом постављења.

НЕПРЕКИДНОСТ РАДА

– С аспекта обезбеђења потребних оперативних способности Војске мора се пронаћи ефикасно решење за попуну формацијских места која су на тај начин упражњена, посебно у јединицама и деловима јединца који представљају недељиве функционалне целине (посада борбеног возила, послуга артиљеријско-ракетног оруђа, оперативни тим и слично), које не могу да функционишу ако недостаје било који члан те посаде, послуге, тима – каже генерал Лацковић и истиче да садашња решења нису довољно критична када је о томе реч, јер „ако је жена члан посаде, а оде а породилско одсуство, ми можемо комотно распустити посаду јер она не може да одради додељен задатак”.

жена у униформи. Међу првима је предложена измена члана који се односи на регулисање статуса жена које су спречене да буду на дужности професионалног војног лица због трудноће, породилског одсуства, неге детета или посебне неге детета.

Новим Законом о Војсци професионално војно лице за време трудноће неће бити у обавези да носи униформу и биће поштеђена обављања послова на којима је изложена посеб-

ним напорима и повећаним здравственим ризицима, рада дужег од пуног радног времена, ношења оружја и опреме, учешћа на вежбама, логоровањима, узбунама и службе дежурства.

Законом о раду Републике Србије прописано је да запослена жена за време првих 32 недеље трудноће не може да ради прековремено и ноћу, ако би такав рад био штетан за њено здравље и здравље детета, што утврђује лекар. Запослена жена за време последњих

осам недеља трудноће не може да ради прековремено и ноћу.

Истим законом дефинисано је да свака запослена жена има право на одсуство с рада због трудноће и порођаја односно породилско одсуство у трајању од 365 дана, а које може

Број жена професионалних војних лица у периоду од 2008. до 2013. године

	Официр	Подофицир	Професионални војник	Укупно
2008.	18	29	152	199
2009.	27	29	368	424
2010.	26	29	845	900
2011.	54	35	993	1.082
2012.	104	40	1.002	1.146
2013.	104	40	987	1.131

да отвори најраније 45 дана, а обавезно 28 дана пре времена одређеног за порођај.

– Дистинкција која треба да покаже да ли неко може ли не може да буде професионални припадник Војске јесте способност, а не то да ли је неко жена или мушкарац. Ми штитимо родну равноправност, али не по сваку цену, посебно ако она нарушава оперативну способност састава. Није проблем да ли ће се бројка жена у систему одбране повећавати, већ да сви, и жене и мушкарци, морају да покажу потребну способност за поједине послове које обављају. Ако треба да подиже антенски стуб у јединици везе тежак 70 килограма, и ако то може, жена ће равноправно као и мушкарац бити члан те посаде. Ако не може, неће бити – каже генерал Лацковић и додаје да у систему свакако постоје ду-

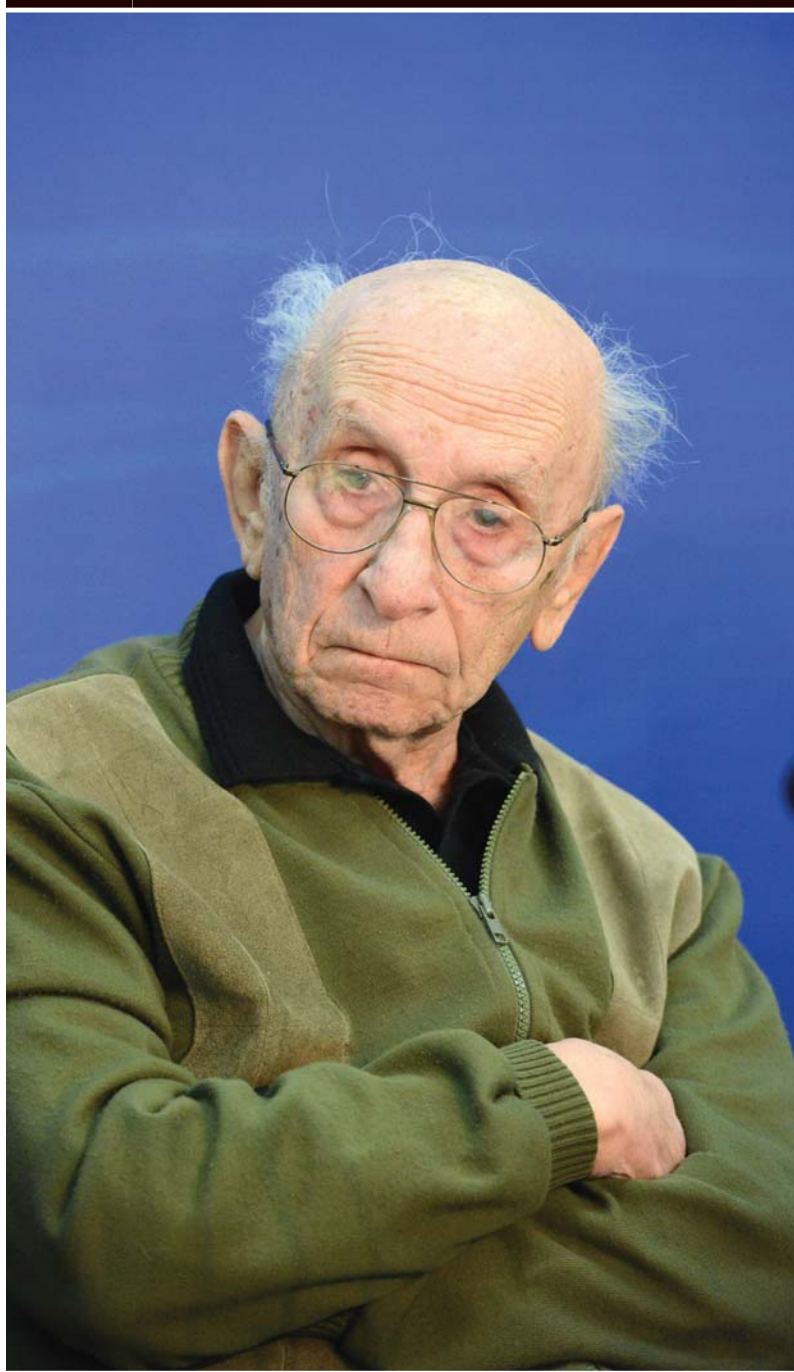
жности које жене могу много квалитетније да обављају, али да је нереалан приступ „жене на сва места“.

Иако су пре неколико година ушле у систем, жене ће још дуго морати да се боре. До сада су успеле да постану значајан део војничког, кадетског, подофицирског и официрског строја, али је њихова битка далеко од краја. Свега једна жена на Генералштабном и ниједна на командно-штабном усавршавању наша су сурова реалност коју морамо променити. Наравно, не насилном имплементацијом нестручног женског кадра, већ стриктно по компетенцијама, знању и заслугама. Једино тако искрено поштовање потчињених и претпостављених неће изостати. ■

Мирјана КРСТОВИЋ

Снимили Душка СТЕФАНОВИЋ
и Даримир БАНДА

Војислав Бубиша Симић,
диригент, композитор и
аранжер

Доајен Џеза и шарма

Није планирао да буде музичар. Његов отац Драган био је познати адвокат, па је требало наставити породичну традицију. Истиче да га у позним годинама најбоље служе ноге и памћење. Допао му се коментар да би му краљица доделила титулу сера да је Британац. С поносом прича о породичном животу. Живео је у осам држава, а никада није напуштао родни Београд.

И после деведесет година живота и седамдесет рада, Војислав Бубиша Симић имао је снаге да стане пред Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички“ и диригује скоро пола концерта. Иако је то за њега било заморно због здравља, желео је да се појави за диригентским пултом. Рођендански концерт и торта изненађења су, према његовим речима „круна вишегодишње сарадње с Ансамблом“.

– Захвалио бих управи „Биничког“ јер су организовали концерт поводом мог рођендана. Програм вечери биле су композиције које сам или писао раније или сам урадио аранжман за њих – „Весели марш“, „Далеко горе негде“, „Велики градски валцер“, „Tico, Tico“, „Liber tango“ и остале. Диригент Ансамбла Павле Медаковић веома ми је помогао, јер ја у овим годинама не могу баш много да стојим. То је свакако круна наше сарадње и мој најлепши поклон за рођендан. После концерта сам једва успео да се поздравим са свима, јер нисам имао довољно снаге.

Почетак сарадње са војним музичким саставом, тадашњим великим хором и оркестром Уметничког ансамбла Дома ЈНА, датира из 1957. године. Они су изводили само симфонијску или ораторијумску музику, а на Бубишин предлог састављен је популарнији програм. У договору са тадашњим управником Дома ЈНА основали су мали симфонијски оркестар, такозвани „оперета оркестар“ или „салонски оркестар“, бројно мањи од данашњег ансамбла.

– Тај мали оркестар Ансамбла ЈНА обишао је Југославију. Свирали смо и за цивилно становништво и за војску. Концерти педесетих били су веома посећени и постигли смо велики успех. Наступали смо и на радним акцијама. Сећам се давне 1959. године... Била је актуелна радна акција на изградњи аутопута Загреб–Београд, па смо и тамо свирали. Готовали смо и ван граница наше земље, у Румунији и Мађарској. Увек сам се шалио са члановима оркестра – Добро људи, хоћете ли ви да ја умрем као обичан војник? Дајте ми неки чин! Рекли су ми да бих могао да будем пуковник – нашао се Бубиша.

Јубилеји као инспирација

Још у предатној Краљевини Југославији, у Музичкој школи у Вршцу било је обавезно да војни музичари свирају два инструмента – дувачки и гудачки. Због тога је од малог симфонијског формирао цез оркестар.

– У то време, концерти су одржавани поводом јубилеја или датума везаних за догађаје из рата – ораторијуми посвећени борбама на Сутјесци, Неретви, стрељању у Крагујевцу... Директор Уметничког ансамбла ЈНА пуковник Бранко Каракаш и ја основали смо Фестивал забавних и војничких песама и корачница, који се одржавао у градовима Југославије. На Фестивалу су учествовали певачи из Републике, музика је више била забавна него цез, и оркестри су свирали маршеве и песме с текстовима из војничког живота. На Фестивалу у Загребу 1960. године дириговао сам цео концерт. То је био велики подухват, јер су се оркестар и хор ЈНА први пут представили музиком која је била популарна и привлачна за ширу публику. Оснивање доживљавам као значајан пионирски подухват, јер смо променили један жанр.

Најдужи гост диригент

Бубиша је гост диригент с најдужом традицијом, јер је скоро сваке друге године гостовао са симфонијским оркестром, хором или целим Ансамблом. Написао је више од шездесет аранжмана за оркестар, симфонијски популарну музику односно „симфонијски цез“. Често је компоновао и писао аранжмане поводом државних празника. За такве пригодне догађаје писао је колаже, свите комбиноване с националним песмама старијим из Великог рата и новијим из Другог светског рата, које су биле помешане као „сплетови“.

– Издвојио бих још један заједнички успех, у крушевачком Слободишту, спомен-парку, 1984. године. На том месту годинама су приређивани разни концерти, искључиво озбиљне музике прилагођене обележавању Дана страдања. Међутим, ја сам те године предложио организаторима да направим модерну кантату уз поему крушевачког песника Љубише Ћидића „Прометејева чинија“, компоновану за Слободиште. И тада смо постигли велики успех, иако су се организатори плашили да ли ће кантата бити достојна таквог места.

Компоновао је популарне евергрине, домаће и стране. Његова сарадња с војним оркестром и хором је не само времешна, него и занимљива. Увек је био и диригент и аранжер и композитор због жанрова које је осмислио, од симфонијских, преко цез нумера, до оних које су имале свечани карактер државних празника.

– Имали смо диван концерт с хором и оркестром у Коларчевој задужбини, али нисам ја дириговао него сам саставио програм у коме су биле све савезничке песме из Другог светског рата – француске, руске, енглеске и наше, упаковане у кантату. Постигли смо велики успех, али данас је то не изводљиво, јер такав оркестар више не постоји. Хор веома недостаје оркестру, и они су заједно чинили добру и квалитетну целину. Моја прва жена Вера, која је преминула у четрдесетој години, била је чланица хора оркестра ЈНА од 1960. до 1970. године. Чланови Ансамбла показали су према њој велико поштовање тиме што су дошли на сахрану у униформама, и с диригентом Аугустом Путареком на челу одсвирали посмртни марш испред капеле. То им никада нећу заборавити – истакао је диригент.

Несуђени адвокат

Имао је богату музичку каријеру. У почетку није планирао да се бави музиком, јер је његов отац Драган био познат адвокат, и требало је да као дете из адвокатске породице ту традицију настави.

– Пре рата се у породицама образованих људи сматрало да професије глумац или музичар не одговарају васпитаној деци. Моја бака, учитељица из Ниша, доживела је као друштвени пад тренутак када сам почео да се бавим музиком. Никада нисам жалио што сам постао музичар, јер сам за време мог професионалног позива обишао скоро цео свет. Негде сам дириговао, негде сам компоновао, негде сам био члан жирија или почасни гост у музичким саветима. Тада смо живели весело и путовали много. Ритам живота

био је неочекиван – данас у Русији, сутра у Паризу. Сећам се, отпутовали смо 1953. године у Беч, и тада сам први пут видео робну кућу. Нисам знао шта је то, али се сећам да сам свима у породици купио поклон и да сам се вратио као Божић Бата – каже Бубиша.

Сећања преточена у речи

Присећа се како је бака увек говорила да се стара сећања поново враћају, а нова полако затамњују. Док је био мали, отац, мајка и бака разговарали су о темама које њега тада нису занимале. Сада му је жао, јер се понекад сети догађаја о ком је причала бака, а он је није слушао. Међутим, у његовом сећању, и те како постоје занимљиве приче.

– На месту где су сада технички факултети у Београду, некада давно гостовали су разни циркуси. Ми смо се као деца окупљали на рингишпилу да бисмо музичку нумеру на грамофону чули минимум десет пута, упамтили и касније свирали. Слично смо радили и на биоскопским пројекцијама. Када је код нас почео да се приказује филм „Бал на води“, одлазили смо у биоскоп, свако од нас неколико пута, и памтили музику. Тада нису постојали магнетофони, нисте могли ништа звучно да забележите.

Почели су као музикални аматери који су се касније школовали. Нису имали никакве помоћне партитуре и једва да су налазили нотни папир. Скоро све плоче су нестале за време окупације, тако да су слушали Радио Лондон и Радио Луксембург, који су емитовали џез и модерне музичке нумере.

– Тек 1958. године купио сам грамофон у Мађарској, огроман, толико велик да су га двојица једва изнела из воза. Тада нисмо могли често да путујемо ван земље. Први су почели спортисти, и онда смо њих питали да нам доносе плоче. Потом бисмо плочу слушали док је не изгребемо и не „скинемо“ све ноте. За разлику од данашње омладине која само једним кликом на интернету може да пронађе све што жели. Нажалост, огроман број наше музике из периода рата није сачуван. Ни ноте, ни снимци. Део нашег музичког наслеђа је пропао, и зато смо били пресрећни када бисмо пронашли нешто што нам је фалило. Мене сада зову млађе колеге музичари и питају – Бубиша, препознајеш ли ову песму? А ја знам скоро све. Пре неколико дана, пријатељ ме пита за немачки танго из 1926. године. Препознао сам га, јер смо танго свирали на игранкама у гимназији. На срећу, добро памтим. У овим годинама најбоље ме служе ноге и памћење. Упамтио сам много тога из прошлости, зато сам и написао књиге како бих поделио сећања с многима.

Иако је до тада већ постао познат и признат, због једног догађаја постао је још популарнији.

– Било је то на прослави Титовог рођендана 25. маја 1959. године. Свирао је Џез оркестар РТВ Београд, којим сам дириговао. Када сам се поздравио са маршалом, питао сам га. „Да ли је истина да Ви не волите џез?“ Настала је тишина, али Тито је убрзо одговорио. „Није истина. Волим џез, али онај прави, изворни из Африке. Недавно сам се вратио из Судана где сам слушао одличан џез“, хвалио се. После тог дана сам се прославио међу колегама на радио-станици и ван ње, и сви су ме подржали.

СЕР БУБИША

Војислав Бубиша Симић рођен је 18. марта 1924. године. Завршио је диригентски одсек Музичке академије 1954. године, у класи професора Предрага Милошевића. Пре рата свирао је у школском оркестру. После тога прелази у оркестар Радио Београда, којим је дириговао тридесет две године, до пензије, али то наставља и касније. Паралелно је компоновао и писао аранжмане за песме. Четири деценије био је гост диригент у Позоришту на Теразијама. И даље је гост диригент Уметничком ансамблу Министарства одбране.

Написао је три књиге „Сусрети и сећања“, „Весело путовање“ и „Сентиментално путовање“, у којима је писао о музици, сећањима, затим, анегдоте, догађаје с оркестрима, приче његове мајке и баке. Критичар Милан Влајић једном је рекао да је Бубиша живео у Енглеској, краљица би му доделила титулу сера. Био је председник Удружења композитора Србије и Удружења цез музичара. Добитник је бројних награда. Носилац је Ордена Беоцуг града Београда. Поносан је на свој породични живот. Из првог брака са супругом Вером има ћерку и два унука. Са другом женом Јудит има ћерку и унуку.

Било је незаборавно и онога дана када су умало проглашени за „аеродромски оркестар“.

– Познати композитор и пијаниста Дјук Елингтон дошао је седамдесетих у Београд, а ми смо му организовали дочек на аеродрому. Осмислио сам да Елингтонову песму одсвирамо кад буде улазио у зграду аеродрома. Није ни знао шта га чека, па је помислио да је неко пустио плочу. Када је схватио шта се догађа осмех му се развукао на лицу. Био је потпуно одушевљен. Испратили смо га на исти начин како смо га и дочекали. Одушевљено је причао у Сједињеним Америчким Државама како је била сензација да оркестар уживо свира његову композицију на аеродрому. Знате, ми смо као млађи увек имали вољу за изненађењима. Данашња омладина је превише озбиљна, и чини ми се да су без шарма и духа за такве ствари.

Иако је видео цео свет, занимљиво је да је живео у осам држава, а никада није напуштао родни Београд.

– Да, и то ми често људи не верују. Родио сам се у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца, која је касније преименована у Краљевину Југославију. Затим сам живео у Југославији под немачком окупацијом, па у ФНРЈ, затим у СФРЈ, онда у послератној Савезној Републици Југославији, па државној заједници Србија и Црна Гора и у данашњој Републици Србији. Звучи невероватно, али је истинито – насмејано каже Бубиша. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ
Снимили Горан СТАНКОВИЋ и
Даримир БАНДА

Нова изложба у Дому Војске Србија у Великом рату

■ 41

У Дому Војске Србије у Београду 2. јула отворена је изложба „Србија у Великом рату“. Према речима државног секретара Министарства одбране Зорана Ђорђевића, архивска документа, фотографије и музејски предмети из тог периода подсећају на узроке рата, његове виновнике и жртве.

– Својим аутентичним значењем, изложба афирмише чињенице и осветљава дешавања тога времена како истина захтева. Пред таквим чињеницама, сваки покушај ревизије остаје нем – рекао је Ђорђевић, отварајући изложбу.

На скупу су говорили и начелник Управе за одnose са јавношћу Министарства одбране пуковник Петар Бошковић, директорка Историјског архива Пожаревац др Јасмина Николић, директор Војног архива пуковник Милорад Секуловић и градоначелник Пожаревца Миомир Илић.

Пуковник Бошковић је нагласио да изложба, из одговарајућег архивског и музеолошког угла, заокружује тему која је ове године значајна за Министарство и Војску, али и за наш народ и историју.

Према речима Јасмине Николић, у години када се обележава јубилеј отворен је нови талас интересовања о Првом светском рату.

– Група аутора која се бави антропологијом рата, војном или локалном историјом, имала је намеру да афирмацијом архивских докумената о Србији током Великог рата још једном скрене пажњу на погубни утицај политичке ревизије – рекла је директорка Историјског архива из Пожаревца.

Изложба, која ће бити отворена до 26. јула, подељена је у 18 тематско-хронолошких целина, с 270 архивских докумената и фотографија, које доприносе бољем разумевању обрађених тема и нуде нове погледе на Велики рат 1914–1918. године. Архивска документа употпуњују музејски предмети из Војног музеја.

С. АНЂЕЛКОВИЋ

Свечаност у Андрићграду

Уз звуке Војног оркестра из Ниша, на Видовдан, 28. јуна, свечано је отворен Андрићград, после три године грађње, а поводом обележавања сто година од почетка Првог светског рата.

Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички” одржао је концерт на Тргу Петра II Петровића Његоша. Програм је започео композицијом „Марш на Дрину”, под вођством начелника Ансамбла потпуковника Станислава Стојиљковића, а потом је под диригентском палицом Павла Медаковића извео „Востани Србије”, „Видовдан”, „Српски валцер”, „Бојарка – Царевац”, „Марш војводе Степе”, „Тобијинско коло”, „Краљево коло”...

Скупу су присуствовали председник Републике Српске Милорад Додик, премијер Србије Александар Вучић и редитељ Емир Кустурица. ■

Изложба Ликовне групе Војне академије

У Малој галерији Дома Војске Србије, 8. јула, отворена је изложба слика Ликовне групе Војне академије, посвећена недавно преминулом председнику Ликовне групе, генерал-потпуковнику у пензији Љубиши Стојимировићу. Поставка обухвата 47 дела, чији су аутори чланови Групе – војни гимназијалци и кадети Академије. Изложбу је отворио садашњи председник Ликовне групе потпуковник Драган Аврамовић. ■

У свету музике

Окњижи Станоја Јовановића Зоран Караниколић – у свешћу музике, која је промовисана 26. јуна у Дому Војске, говорили су проф. Чеда Вучковић, Живана Бачкуља, Александар Матијевић, мр Јован Вукотић и Радојица Кузмано-вић, проф. Зоран Караниколић и аутор, који су подсетили на живот и рад истакнутог уметника. Богата животна прича о уметнику приближава нам његов музички опус, који обухвата дечје, соло и хорске песме, кола, аранжмане за хоро-ве, оркестре и музику за кореографије. ■

НОВЕ КЊИГЕ

Сарајевски атентат и шпијунске битке

Књига Гаврило Принцип – енигма српско-аустријских шпијунских биљака аутора др Милана Мијалковског и др Душка Томића промовисана је 4. јула у Атријуму Дома Војске Србије, у организацији Савеза потомака ратника Србије 1912–1920. године Градског одбора Београд. О књизи су говорили аутори и представник Савеза Павле Лучић. У делу се реалистично и неутрално сведочи о атентату у Сарајеву, анализирају доминантни приступи и њихова ограничења, уз критички поглед као могући оквир за решавање енигме из наслова књиге. ■

Ослободилачки ратови Србије

Трбушница-српска узвишица, књига Милисаву Секулића промовисана је 3. јула у Атријуму Дома Војске Србије, у реализацији Савеза потомака ратника Србије 1912–1920. године. О књизи су говорили председник Савеза Љубомир Марковић, антрополошкиња Нада Секулић, уредник књиге Душан Миловановић и аутор.

Марковић је истакао да је аутор овековечио људе и село и подигао им споменик. Секулић је писао о учешћу Трбушничана у ослободилачким ратовима Србије на основу података из архива у којима се налазе записи о мобилизацијама, борбама, јуначким подвизима јединица у којима су били становници села. ■

О самострелу и опсади Цариграда

Промоција књига Душана Васиљевића Самострел у Европи и Србији и Опсада Цариграда 1453. и рудари из Новог Брда одржана је последњег дана јуна у Дому Војске Србије. О делима су говорили публициста Весна Пешић, генерални секретар Националне асоцијације за оружје Србије Душко Илић и Бранко Богдановић, аутор књига о наоружању.

У делу Самострел у Европи и Србији Васиљевић нас на сликовит начин води кроз позни средњи век и информисе о начинима израде самострела, тактичкој употреби, његовом утицају на развој оклопа, костима и примитивног ручног ватреног оружја.

Књига Опсада Цариграда 1453. и рудари из Новог Брда говори о принудном учешћу српских рудара у турском освајању ромејске престонице, као и њиховом очајничком отпору отоманској најезди пре и после опсаде Цариграда. ■

Познати
фриклајмбер
Мустанг Вантед
у Београду

ДРЖАЊЕ ЗА ВАЗДУХ

Медији га углавном слове за суперхероја, јер изводи вратоломије попут оних које су резервисане за странице стрипа или биоскопско платно. И док нама застаје дах гледајући га како без икакве заштитне опреме плеше на ивици вртоглаво високе зграде или виси с моста држећи се једном руком, он опуштено поручује: „Нема смисла плашити се“.

Фриклајмбинг је спорт изашао из алпинизма. Како му и име каже, то је пењачка дисциплина слободним стилем. Приликом пењања користе се тело и најчешће ужад, клинови, спитови и остала опрема за спречавање падова и кобних последица, али не и као помагала у пењању. Оно што Мустанг Вантед ради мало је другачије: „Заиста не знам да ли то што радим има неки назив. Ја само уживам у пењању“.

Уз оно што је неопходно за пењање – вештина, координација, баланс и много снаге – за Вантеда је својствено и то да нема баш никакву помоћну и заштитну опрему. Све импровизује у дослуху с духом и телом. Никада се није бавио спортом или тренирао борилачке вештине. Његов једини тренинг је медитација. Стога каже да се не пење зато што је адреналински зависник, већ зато што сваки корак мора да промисли, препуштен тек тренутној креа-

тивности и снажљивости. Повређивао се, неминовно је, али, на срећу, никада озбиљно.

Када се не пење по зградама, ради као магационер у супермаркету. Жеља му је да постане каскадер, а до тада бројне обожаватеље широм света одушевљава фотографијама и видео-клиповима.

Мустанг Вантед вероватно је најнеобичнији туриста, јер град увек види из потпуно другачијег угла. Сваки пут када посети неко ново место, тражи зграду или кран – згодан ћошак да с њега сними и документује своју необичну егзибицију. Тако је било и кад је

недавно боравио у Београду, на „супер тајној мисији“. Касније се испоставило да је реч о снимању спота за песму Netzwerk (Falls Like Rain) аустријског дуа Klagknarsussell. А цео спот заправо је Београд из Вантедовог угла: „Одувек ми се свиђао Београд и једва сам чекао да дођем. Упознао сам много дивних људи, а архитектура града ми се изузетно допала, иако није била изазовна као у Дубају.“

У снимању спота није сарађивао директно са музичарима, већ је радио са екипом из британске продукцијске куће Forever Pictures и српског Cyber студија. Сарадња је почела када је добио мејл Чарлија Робинсона, који је радио видео. Свидела му се идеја, али и песма. „Песма је одличан саундтрек за оно што ја радим“, каже Вантед. Док се пење музика му је веома важна, помаже му да се боље сконцентрише, али и да ужива у оном тренутку када из облака гледа кровове града чије врхове походи. ■

ПЛЕС ПОД ОБЛАЦИМА

Мустанг Вантед каже да се још није попео на највишу зграду. Али свакако планира то да уради. Највиша зграда до сада била је она у Дубају, која се протеже 419 метара у облаке.

Д. БАРИЈАКТАРЕВИЋ

Пише др Миле БЈЕЛАЈАЦ

Контроверзе о узроцима

Тајна лица атентата

Када су двојица београдских историчара у Свескама Андрићевог института објавили у целини познато Поћореково писмо Билинском од 28. маја 1913. и тако, поново, подсетили да је рат против Србије планиран дуги низ година пре Сарајевског атентата, изазвали су лавину реакција

Већина немачких и аустријских медија, или њихови саговорници, трудили су се да истакну како сам документ није релевантан и да не доказује бог знашта. Минхенски Зидојче цајтунг је оценио да је тиме, изгледа, пропао покушај Београда да се растерећи приписане кривице (А ко га је оптеретио? – прим. М. Б.), док дневник Велт пише да су предлози као Поћореков „мало значили“. Велт износи други „аргумент“ – да Аустрија средином 1914. уопште није била спремна за рат, пошто су пропали покушаји решавања „Јулске кризе“. Немачки таблоид Билд означио је објављивање као покушај Србије да „докаже“ невиност за Први светски рат и сугерише да је Принцип (продужена српска рука, а не аустроугарски држављанин – прим.

М. Б.), пуцњима покренуо Први светски рат, а да данас Београд жели да се ослободи сваке саодговорности.

Оштро пише и Тагесшпигл, показујући да је писмо у садашњем тренутку подршка оним снагама у Србији које критикују „неправедно и безразложно проглашавање Србије априори кривцем за Први светски рат“. Аустријски Клајне цајтунг, поводом објављивања писма и изјава директора Архива Србије Мирослава Перишића, пише да „Србија на тај начин жели да покаже своју невиност у Првом светском рату, те да се и даље заноси у старом националистичком размишљању“. Клајне цајтунг сматра да се Србија бори за своју улогу жртве немачко-аустријске агресије на почетку Првог светског рата. Листови помињу оцене режисера Емира Кустурице, иницијатора оснивања Андрићевог института, у негативном тону, желећи да га представе као лаика.

Немачки Тагесшпигл, поводом српских реаговања на Кларкову књигу која је добро примљена у Немачкој, износи „да је проблем са Србијом око прихватања историјске истине у томе што је на свим странама у Европи постигнута дистанца од традиционалних националних историјских прича, док у Србији овај процес тек предстоји“.

И у специјалном броју недељника Шпигл, посвећеном Првом светском рату, Србија је добила истакнуто место. Лист констатује да је баш уочи стогодишњице сазрело време да се преиспита „Фишера теза“ о немачкој одговорности, па се у том светлу набрајају историчари који наглашавају недостатке Русије (Шон Мекмикин), Француске (Штефан Шмит), али и свих великих сила (Кристофер Кларк). Српски званичници се у тексту означавају као сиве еминенције Сарајевског атентата.

Подељена мишљења у Босни и Херцеговини

Нови трендови преиспитивања повода и узрока рата и обнављање некадашњих фlosкула политичке пропаганде из 1914. године нису могли да не оставе последице на још увек неоправљеном југословенском простору, посебно у Босни и Херцеговини. Уместо да се обележавање закаже тамо где су донете неопозиве одлуке да се тог јула 1914. године крене у рат и не пропусти згодна прилика – Постдам крај Берлина и Балхаусплац у Бечу, све је измештено на Балкан, у Сарајево. Управо на простор где је утемељивач новог ревизионизма Роберт Каплан у својим Балканским духовима утврдио да су започела два светска рата (!). Чувена књига, која је наводно утицала и на америчке председнике или бар на писце њихових говора.

Данас је јавност у БиХ подељена не само између три главна конститутивна народа већ и унутар најбројнијег – бошњачког. Подела иде линијом оценом о карактеру аустроугарског присуства у овој некадашњој покрајини Монархије.

После неких иступања интелектуалаца можемо да се питамо да ли се заборавило ко су били генерали Филиповић, Варешанин, Поћорек, Саркотић или сам надвојвода Франц Фердинанд? Како су стигли у Босну? Упркос недавним и данашњим поделама у којима је и сам учествовао, академик Мухамед Филиповић из Сарајева је више пута поновио „да је Гаврило Принцип био борац за слободу своје земље и против њене окупације, чији је симбол био аустроугарски престолонаследник Франц Фердинанд“. Такође, осврнуо се на атмосферу у Сарајеву и утврдио „да не разуме потребе одређених снага из БиХ да аболмирају своје окупаторе“, нагласивши да се „атентат не може упоредити са тероризмом“. Развијајући своју мисао рекао је „да не мисли да државе које су иницирале да се на Видовдан 2014. године низом манифестација у Сарајеву обележи 100 година од Првог светског рата желе добро, ни БиХ, ни народима који у њој живе. Мислим да они желе да оперу свој образ и своје руке, јер су они такође саучесници и произвођачи Првог светског рата“.

„Млада Босна“ и Ал Каида

Канадско-британска историчарка Маргарет Мекмилан опредељује се за варијанту „да је српска влада вероватно знала за планирани атентат“, али се током јулске кризе успротивила Аустрији „зато што је имала руску подршку“. Она оцењује да је атентат, акт који је послао Европу у сусрет рату, био дело фанатичних словенских националиста, младобосанаца, и њихових подржавалаца из сенке, из саме Србије.

„Тешко је не упоредити их са екстремним групама међу исламским фундаменталистима као што је Алкаида сто година касније. Као и ови каснији фанатици, младобосанци су били одлучни пуританци, презирали су ствари као што су алкохол и сексуални односи.“ Мекмиланова каже да су били идеалисти, страшно посвећени ослобођењу Босне од стране власти. Били су под утицајем великих руских револуционара и анархиста, веровали су да своје циљеве могу постићи насиљем и ако тре-

ба жртвовањем властитих живота. Она поједностављује, изједначавајући поједине активности удружења и организација које су се одвијале у Македонији са онима које ће се касније одвијати на тлу Аустроугарске. Зато дотурање новца и оружја у Босну ставља у истој реченици са Македонијом. И додаје „појашњење“ да је то исто што „Иран чини данас са Хезболахом у Либану“. Ова паралела је потпуно без историјског основа. Нити је у Босни постојала организација сличног типа и масовности, нити је оружје пребацивано за масовно наоружавање. Видели смо да се наоружавају повереници обавештајне службе, а могло би се претпоставити да је део експлозивних средстава пребациван за потребу рушења комуникација у случају да Аустроугарска нападне Србију још уочи балканских ратова, али и касније, јер су претње биле реалне.

Историчарка Мекмилан упоређује аустроугарску одлуку да се Србија одмах окриви и да се једном за свагда реше проблеми са Србијом и домаћим Словенима, са одлукама Буша и Блера после 11. септембра 2001. године да се изврши инвазија Авганистана и Ирака.

Оно што је генерална замерка Мекмилановој и њеним сарадницима, то је неуједначеност стандардне аргументације какву захтева стручни рад. Наиме, у једнакој равни налазе се цитати из сећања истакнутих актера одмах после рата, када они, у најмању руку, нису могли до архивских извора, често већ у егзилу (Руси), затим проблематични радови међуратних ревизиониста (на пример Битнера и Иберсбергера), са деловима објављене дипломатске грађе после Првог светског рата. Напомене су веома једноставне и најчешће се састоје од једног наведеног извора. Нема сугестије читаоцу да око појединих питања постоје контроверзе и неслагања која трају читав један век. Ту је читав сет литера-

ОДГОВОРНОСТ АУСТРОУГАРСКЕ

Директор бечког Државног архива Волфганг Мадертанер у више је наврата за аустријске и светске медије последњих месеци, поводом све присутних полемика око одговорности за рат, изјављивао да је „Аустрија у обавези да као сукцесор монархије Хабзбурга јасно и разумљиво призна кривицу“. Тим поводом је у интервјуу за београдску Политику изложио, по њему, више непомерљивих чињеница.

„Беч је тражио прилику да сачува престиж и поврати кредибилитет велесиле, тако што ће започети ограничени, регионални сукоб и наравно изићи као победник из тог 'малог' рата [...] У том контексту је Италија дуго времена била приоритетни циљ за генерала Фон Хецендорфа и његове следбенике [...] Да би се потом окренуо Србији. Кад је у ратни календар Хабзбуршке монархије унесен нови приоритетни циљ – успостављање контроле над целим Балканом, то јест преузимање турских територија – Србија се обрела на путу као препрека [...] Питање је наравно да ли би генералу Фон Хецендорфу пошло за руком да у том тренутку оствари зацртани циљ да до атентата није дошло (...) Али атентат је изведен и монархија је добила повод за рат који је желела и тражила. [...] Останимо при чињеницама које су важиле до 2010. године – Аустроугарска и Немачка су криве за рат“, изјавио је Мадертанер.

КО ЈЕ КРИВ ЗА ПРВИ СВЕТСКИ РАТ?

У анкети Би-Би-Сија (BBC) „Ко је крив за Први светски рат?“ одговарали су еминентни историчари, њих десет. Међу њима су били Макс Хејстингс, Ричард Џеј Еванс, Хедер Џонс, Џон Рол, Герхард Хиршфелд, Аника Момбауер, Шон Мекмикин, Катриона Пенел, Гари Шефилд и Дејвид Стивенсон. Већина историчара је остала привржена ранијим ставовима о доминантној немачкој одговорности, уз Аустроугарску, која је одавно желела обрачун са Србијом.

Макс Хејстингс је поновио своје више пута изречене ставове да га нису „уверили аргументи против Србије“, те да не верује да је Русија желела европски рат 1914. године, јер су руски лидери знали да би били у много јачој позицији за две године, када окончају програм наоружавања.

Слично суди Џон Рол, који означава Немачку и Аустроугарску и наглашава да Први светски рат „није избио случајно нити зато што је заказала дипломатија“, већ као „резултат завере влада империјалистичких земаља Немачке и Аустроугарске, које су се надале да ће Британија остати изван сукоба“.

Аника Момбауер је поновила „да рат није био случајна незгода“. „Обе владе (немачка и аустроугарска – прим. М. Б.) су знале да је скоро извесно да ће Русија доћи да помогне Србији и да ће то претворити локални сукоб у европски, али били су спремни да преузму тај ризик“.

У групи историчара за које нема сумње у примарну одговорност Немачке и Аустроугарске су и професори Гари Шефилд и Дејвис Стивенсон. Стивенсон тако понавља утврђено мишљење да је Немачка главни кривац и сноси највећи део одговорности „подршком Аустроугарској да нападне Србију, иако је знала да ће сукоб ескалирати [...] Без Немачке

подршке Аустроугарска не би деловала тако драстично“.

Др Катриона Пенел такође криви Немачку и Аустроугарску. „Ултиматум Србији од 23. јула био је формулисан тако да је било практично немогуће прихватити га.“

Хедер Џонс сматра Аустроугарску, Немачку и Русију главним кривцима, „чији су ратоборни политички и војни лидери изазвали Први светски рат“. По њој је атентат, какви су тада били уобичајени у Европи, био само изговор за рат да освоје и униште Србију.

У овој анкети је и Шон Мекмикин био нешто флексибилнији у односу на тврдње у својим књигама о доминантној руској одговорности. Ту је ближи Кларковом мишљењу да је одговорна „шесторка“ у саставу Аустроугарска, Немачка, Русија, Француска Британија и Србија. Он верује да су и Немачка и Аустроугарска покушале да локализују балкански сукоб, али да су Русија и Француска учиниле да тај конфликт прерасте у европски рат, а Британија у светски.

Слично становиште изнео је немачки историчар са Универзитета у Штутгарту Герхард Хиршфелд. Редослед почиње са Аустроугарском, а наставља са Немачком и Русијом. Србија је на крају.

Једини експлицитан у тврдњи да је Србија главни кривац био је Ричард Џеј Еванс. „Србија је сносила највећу одговорност за избијање Првог светског рата. Српски национализам и експанзионизам били су најдубље реметилачке силе, а српска подршка терористима 'Црне руке' била је крајње неодговорна. Аустроугарска сноси мало мању одговорност због паничне и претеране реакције на убиство наследника хабзбуршког трона“.

туре, и добре, првокласне, и оне која изазива стручно подорење.

Дајвид Блекбурн на страницама Гардијана констатује да је Други светски рат на Западу био стимуланс да се потраже његови дубљи узроци у немачкој политичкој традицији и да се из тога изродила „ФишEROVA контроверза“, која је „за неко време постала владајуће мишљење (ортодоксија)“. Међутим, последњих година као да је веродостојно доведена у питање од историчара који упиру прстом на све учеснике осим на Берлин. „Садашњи консензус је, чини се, да нема консензуса“. Поставља се питање да ли један мали број наслова без продубљеног истраживања на непознатим изворима може да уздрма стотине, ако не и хиљаде који остају на Фишеровим позицијама, па и нешто модификованим!

Реаговања из Србије

У српској јавности различити су коментари поводом промовисања једног броја књига која су добиле оцену „ревизионистичке“, више у политичком, него стручном смислу. Усудили би се да устврдимо да је реаговање пре произашло из њихове нападне промоције у појединим срединама него што су оне некакав изузетак у стручној средини. Било је и раније књига које би заталасале струку

својим радикалним хипотезама, али ретко су оне постајале ствар глобалних медија. Аргументи са страница књига постају преко ноћи дневнополитички аргументи.

У српској средини јавила се бојазан да је посредни нека друга намера, тим пре што се баш у тим књигама на један стручно сумњив начин сва сложена прошлост узрока Првог светског рата преваљује на Србију и њен наводно „малигни национализам“. Њена целокупна историја XIX и XX века почела се тумачити у складу са политичким оценама карактера ратова на тлу Југославије 1991–1999. године.

Уз Србију се издваја Русија. „Руска мобилизација је злочин који је покренуо рат“, јер, ето, то је могао остати локални сукоб Аустроугарске и Србије. Русија је крива што тог „парију“ 1914. године није пустила низ воду. На једној страни се инсистира да више ниједан народ после сто година не би требало да буде оптерећен осећањем кривице, сви су једнако патили, сви једнако страдали, а онда се волшебено упиру прстом на две државе, две нације које су у овом тренутку ван Европске уније или тачније ван тзв. међународне заједнице. Да ли је то најва „нове политичке коректности“ за нови период хладног рата? ■

(Крај)

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

15–31. јул

Православни

21. јул – Свети великомученик Прокопије

26. јул – Сабор светог архангела Гаврила

28. јул – Свети мученици Кирик и Јулита

30. јул – Света великомученица Марина

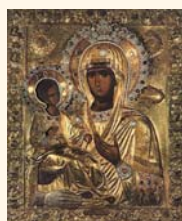
– Огњена Марија

Муслимански

24. јул – Лејлету л Кадр

15. јул – Шива Асар Бетамуз

ИКОНА БОГОРОДИЦЕ
ТРОЈЕРУЧИЦЕ

Најпоштованија икона манастира Хиландара којој се одају почести. Од ње се у Хиландару узима и добија благослов, њој се клања и метанише пред сваку озбиљнију одлуку или пред пут, од ње се моли савет и захваљује јој се за успешно обављен посао. У традицији манастира икона је једно време била чак и игуманија, јер несложно братство није успевало само да изабере најбољег међу собом. Настала је као дар Божји из руке Светог Јована Дамаскина, великог песника и сликара. После усрдне молитве икона коју је насликао залечила му је одсечену руку, а Свети Јован је из захвалности на икону поставио још једну, трећу сребрну руку.

По предању, свету икону је из свете земље донео Свети Сава и поставио у светилиште, у будућу српску престоницу – Скопље. По пропасти српског царства икона се на чудесан начин обрела у близини манастира Хиландара. На томе месту је касније, у знак захвалности, подигнут параклис Тројеручице. Она се данас налази у величепном просинктару, поред игуманског престола, где јој сви одају почести, молитве и захвалнице, а највернији јој остављају и богате поклоне.

ЛЕЈЛЕТУ Л КАДР

Ноћ објаве Курана Мухамеду, блаженом Посланику Божјем, била је 27. ноћ Рамазана. Због тога је Лејлету л Кадр вреднија од хиљаду месеци других ноћи. У њој се Дух и анђели спуштају на вернике и јавља се исти онај Створитељ, који се човечанству јављао преко Адама, Ноја, Аврама, Мојсија, Давида, Исуса и осталих.

Последњу трећину месеца Рамазана пожељно је провести у Итикафу, потпуно покорној оданости Самилосном Богу. Величати Бога значи бити свестан благодати Његових. ■

Српска војска на почетку Великог рата

Из рата у рат

После балканских ратова, у којима је погинуло више од 21.000 људи, Србија је 28. јула 1914, објавом рата Аустроугарске, увучена у нови сукоб

Увојнотериторијалном погледу, Србија је још од 1883. године подељена на пет дивизијских области: Тимочка, Моравска, Дринска, Дунавска и Шумадијска. У време велике политичке кризе 1908. године у српском генералштабу завршен је ратни план за евентуални рат са Аустроугарском. На његовој изради радили су начелник Генералштаба генерал Радомир Путник и његов помоћник пуковник Живојин Мишић. Основна идеја је била држати се одбране, док се политичка ситуација не разјасни, а онда дејствовати према ситуацији.

Због недостатка времена да се изврши реорганизација, српска војска је ушла у Први светски рат углавном с формацијом дивизија из балканских ратова – шест пешадијских дивизија I позива, пет пешадијских II позива и једном коњичком дивизијом. Октобра 1913. године донета је нова формација војске.

Национално јединство и висок борбени морал омогућили су да српска војска буде спремна да брани слободу и независност своје државе. Међутим, финансијско стање у Србији било је тешко. У војсци се највише осећао недостатак одеће, логорске опреме и артиљеријске муниције. Стање се није поправило ни када је Народна скупштина, у другој половини јуна 1914. године, одобрила кредит од 100.000.000 динара за набавку оружја и остале опреме.

Мобилизација српске војске објављена је 25. јула увече, након што је аустроугарски посланик напустио Београд. Као први дан мобилизације означен је 26. јул. Концентрација војске извршена је од 31. јула до 10. августа. У Србији је до септембра 1914. године укупно мобилисано 423.441 војника.

С обзиром на то да се Србија граничила с Аустроугарском са севера и запада, Генералштабу српске војске није било лако да оцени из којег ће правца непријатељ упутити главне снаге. Основно груписање српских снага у Шумадији предвиђено је за стратегијски дочек противникових армија са севера, али тако да су те снаге могле бити употребљене и према западу, зависно од тога да ли ће аустроугарска војска форсирати Саву, Дунав или Дрину.

Почетним операцијским планом Прва армија добила је задатак да, уз обезбеђење заштитних одреда, брани линију Паланка – Топола; Трећа армија да, уз обезбеђење заштитних одреда, на фронту од ушћа Колубаре и Саве до Љубовије на Дрини, брани Ваљево на фронту Словац – Јаутина – Каменица – Јолина Брега; Друга армија, као маневарска група, да са линије Аранђеловац – Лазаревац дејствује у бок и позадину непријатељских снага; Ужичка војска да брани фронт Бајина Башта – Мокра гора – Прибој, затвори све правце који воде у долину Западне Мораве и Лима, да обезбеди бок и позадину српских главних снага у Шумадији и одржава везу са црногорском војском.

Упркос свим тешкоћама, српска војска је успела да оствари велике победе на почетку рата. ■

Др Миљан МИЛКИЋ

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ

Управа за кадрове

ОБАВЕШТЕЊЕ

о избору професионалних припадника Војске Србије за упућивање на студије II и III степена у високошколске јединице Универзитета одбране у Београду и у високошколске установе Републике Србије

Обавештавају се професионални припадници Војске Србије (официри Војске Србије, цивилна лица на служби у Војсци Србије и државни службеници запослени у Министарству одбране) да ће се у септембру 2014. године, а у складу са Планом школовања и усавршавања кадра Министарства одбране и Војске Србије у 2014. години, извршити селекција кандидата ради испуњавања неопходних услова за упућивање на студије II и III степена у високошколске јединице Универзитета одбране у Београду и у високошколске установе Републике Србије.

Селекција ће садржати следеће активности:

Провера знања страног језика (која ће се реализовати на Војној академији),

Провера физичких способности (која ће се реализовати на Војној академији, провери подлежу само официри),

Процена психолошких капацитета (која ће се реализовати на Војномедицинској академији),

Медицинско-здравствена процена (која ће се за официре реализовати у војно-здравственим установама, а за цивилна лица у надлежним цивилним здравственим установама),

Безбедносна провера (коју ће реализовати надлежни органи Војнобезбедносне агенције Министарства одбране).

Селекција ће се обавити са припадницима Министарства одбране и Војске Србије који испуњавају опште и посебне услове за упућивање на школовање, а за селекцију се може пријавити кандидат који испуњава следеће услове:

Општи услови:

- да је држављанин Републике Србије;
- да се против њега не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да није осуђивани за таква дела – казном затвора у трајању дужем од шест месеци;
- да је здравствено и психофизички способан за војну службу.

Посебни услови:

а) За упућивање на студије II степена:

- да је завршио Војну академију или основне академске студије у трајању од најмање четири године са просечном оценом 8,00 и вишом
- да у току службе има просек оцена најмање „врло добар“, односно „истиче се“;
- да је у војној служби провео најмање пет година ефективне службе, а изузетно три године ако је основне академске студије завршио са просечном оценом 9,00 и вишом, односно две године ако је завршио студије медицине, стоматологије или фармације (услов важи само за официре Војске Србије);
- да познаје један од светских језика најмање на нивоу 1-1-1-1 STANAG 6001 или на нивоу првог степена према критеријуму Војне академије;
- да у години у којој се упућује на школовање није старији од 42 године;
- да у претходном периоду није упућиван на школовање истог нивоа.

б) За упућивање на студије III степена:

- да је завршио Војну академију или основне академске студије у трајању од најмање четири године и студије II степена – мастер (оба нивоа школовања са просечном оценом 8,00 и вишом); или
- да је завршио интегрисане академске студије у трајању од најмање пет година, са просечном оценом 8,00 и вишом; или
- да има назив магистра наука и просечну оцену са основних студија 8,00 и вишу;
- да у току службе има просек оцена најмање „врло добар“;
- да последња два периода оцењивања има службене оцене „одличан“, односно „нарочито се истиче“ (услов важи само за официре Војске Србије);
- да познаје један од светских језика на нивоу 2-2-2-2 STANAG 6001 или на нивоу другог степена према критеријуму Војне академије (енглески језик за упис на студије које се реализују на Медицинском факултету ВМА);
- да у години у којој се упућује на школовање није старији од 50 година (за официре), односно од 45 година (за цивилна лица и државне службенике);
- да у претходном периоду није упућиван на школовање истог нивоа.

Заинтересовани кандидати који испуњавају прописане услове и желе да приступе селекцији потребно је да молбу са документацијом доставе својој матичној јединици – установи у којој су на служби, најкасније до 8. августа 2014. године.

Поред општих података о кандидату, у молби је потребно истаћи: назив високошколске установе, ниво студија, образовно-научно поље и назив студијског програма. Кандидати се могу пријавити само за студијске програме у складу са потребама Војске Србије за школовањем кадра на предметним студијама, исказаним у Плану школовања и усавршавања кадра Министарства одбране и Војске Србије у 2014. години. План се може преузети од органа за људске ресурсе у матичним јединицама или у електронском облику са РАМКО сајта Управе за кадрове Сектора за људске ресурсе <http://www.uzk.sljr.mo>.

Уз молбу је неопходно приложити:

а) Припремају кандидати:

- оверену копију уверења о држављанству Републике Србије;
- оверену копију дипломе или уверења (не старије од 12 месеци) о завршеној Војној академији или основним академским студијама у којој је уписана просечна оцена (уколико у дипломи или уверењу нема просечне оцене, прилаже се потврда о просечној оцени са студија). Поред наведеног, кандидати за студије III степена, прилажу и оверену копију дипломе или уверења (не старије од 12 месеци) о стеченом звању мастер или магистар наука;
- списак публикованих научних и стручних радова;
- изјаву, оверену од стране претпостављеног старешине, да се против њега не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да није осуђиван за таква дела казном затвора у трајању дужем од шест месеци;

- попуњен Упитник за школовање (формулар преузет од органа за људске ресурсе у јединици, а кандидати попуњавају рубрике закључно са редним бројем 9), прилог 3 из Уредбе о стањима у служби професионалних војних лица и о унапређивању официра и подофицира („Службени гласник РС“, број 35/12);
- оверену копију сертификата према стандарду STANAG 6001, односно уверење Војне академије о степену познавања једног од светских језика,

б) Припремају органи за људске ресурсе у матичној јединици – установи кандидата:

- упитник за школовање кандидата (допуњују преостале рубрике и оверавају потписом старешине организационе јединице Министарства одбране и Војске Србије надлежне за пријем молби), прилог 3 из Уредбе о стањима у служби професионалних војних лица и о унапређивању официра и подофицира;
- попуњен и оверен „Преглед података за рангирање кандидата за школовање“;
- препоруку (мишљење) претпостављеног старешине (ранга бригаде и вишег) о кандидату;
- потврду да у претходном периоду није упућиван на школовање и усавршавање истог нивоа.

Сертификат о знању страног језика има временско ограничење од датума стицања и оно за STANAG 6001 износи три године, а за уверење Војне академије 18 месеци.

За кандидате који не поседују валидан сертификат о знању страног језика (STANAG 6001 или уверење Војне академије) Војна академија ће извршити тестирање кандидата, према термину који ће бити накнадно утврђен и објављен у зависности од врсте језика и броја заинтересованих кандидата.

У складу са примљеним молбама кандидата, органи за људске ресурсе у матичним јединицама ће извршити комплетирање документације, формирање пријава кандидата за приступање потребним проверама и исте, редовним службеним путем, доставити Управи за кадрове Сектора за људске ресурсе, најкасније до 15. августа 2014. године. Обрасци за приступање проверама могу се преузети са РАМКО сајта Управе за кадрове Сектора за људске ресурсе <http://www.uzk.slrj.mo>.

Приликом предаје молби за селекцију кандидат је у обавези да попуни прописани формулар (Упитник за безбедносну проверу) и сагласност за вршење безбедносне провере, а коју покреће орган за људске ресурсе у матичној јединици – установи, одмах и без одлагања, преко надлежног органа Војнобезбедносне агенције Министарства одбране. Након завршетка провере, резултате безбедносне провере доставити Управи за кадрове Сектора за људске ресурсе, најкасније до 22. септембра 2014. године.

Активности селекције кандидата од редног броја 1. до 4. реализоваће се почетком септембра 2014. године, а према списковима које утврди и објави Управа за кадрове Сектора за људске ресурсе. Исти ће бити формиран у складу са бројем заинтересованих кандидата који испуњавају услове за селекцију и упућивање на школовање.

Извештаје лекарских прегледа (за цивилна лица) и Наказ, оцену и мишљење војнолекарске комисије (за официре) о здравственој способности кандидата доставити Управи за кадрове Сектора а људске ресурсе, редовним службеним путем, одмах након завршене провере, а најкасније до 22. септембра 2014. године.

Непотпуне и неблаговремене пријаве неће бити узете у разматрање.

Избор кандидата за упућивање на студије извршиће министар одбране на основу листе кандидата који испуњавају услове за упућивање на школовање. ■

ОБАВЕШТЕЊЕ

Поништава се обавештење, објављено у магазину „Одбрана“ број 211 од 1. јула 2014. године, о избору професионалних припадника Војске Србије за упућивање на студије II и III степена у високошколске јединице Универзитета одбране у Београду и у високошколске установе Републике Србије.

Кандидати који су захтеве за приступ селекцији поднели по наведеном – поништену обавештењу потребно је да исте усагласе и изврше допуну материјала у складу са условима исказаним у новом обавештењу објављеном у магазину „Одбрана“, број 212 од 15. јула 2014. године.

АУТОГУМЕ И ДЕЛОВИ ЗА СВЕ ТИПОВЕ ВОЗИЛА

БЕЗ

ЖИРАНТА
УЧЕШЋА
ЧЕКОВА
КАМАТА

ПРОДАЈА НА РАТЕ ЗА
ПРИПАДНИКЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
ПУТЕМ
АДМИНИСТРАТИВНЕ ЗАБРАНЕ

КОТИК Д.О.О

Панчево,
Жарка Зрењанина бр.14
Тел: 013/344-321
Моб: 063/370-138
Fax: 013/345-930
E-mail: kotikdoo@gmail.com

НАПОМЕНА:

– ОБРАЗАЦ АДМИНИСТРАТИВНЕ ЗАБРАНЕ
ДОСТАВЉАМО:
ПОШТОМ / ЕЛЕКТРОНСКОМ ПОШТОМ
– МОГУЋА ОРГАНИЗОВАНА ИСПОРУКА ПО ДОГОВОРУ.

У нашем широком асортиману се налазе:

бицикли, кациге, резервни делови, пратећа опрема,
аутомобилске гуме, акумулатори, моторна уља,
аутоделови за сва возила свих реномираних произвођача,
програм „Villager“, косилице, тримери, моторне тестере,
електрични ручни алат, рачунари и рачунарска опрема,
бела техника и телевизори...

МЕДИЈА ЦЕНТАР
ОДБРАНА

Медија Центар „Одбрана“
Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел: 011/3241-258, Факс: 011/3241-363

Маркетинг: 011/3201-728
marketing@odbrana.mod.gov.rs

Претплата: 011/3201-995
pretplata@odbrana.mod.gov.rs

Продаја: 011/3201-009
komercijala@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs/medijacentar@mod.gov.rs

ОДБРАНА

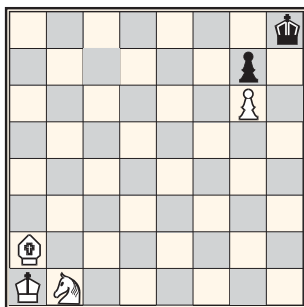
ИЗАБРАНИ ПРОБЛЕМИ

ПАЛ БЕНКЕ УСПЕШАН АУТОР СТУДИЈА

Мађарски велемајстор (рођен 15. јула 1928. године дакле пуни 86 година) активан је као композитор шаховских студија. Приказујемо две студије у првој из ове године бели добија ослобађајући црног пата а у другој (верзија исправке студије Ретија из 1923. године) бели добија темпирајући црног краља и жртвујући ловца! Решења дајемо у следећем броју.

Проблем број 1. – Студија: Бели на потезу добија

Пал БЕНКЕ – „Чес Бејз“ и „Политика“, април 2014. године

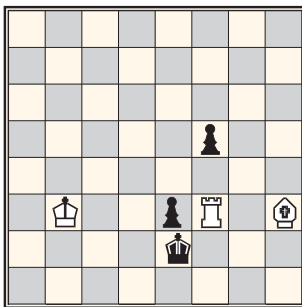

Позиција:

Бели: Ka1, La2, Sb1 пешак: g6 (4 фигуре)
Црни: Kh8 пешак: g7 (2 фигуре)

Проблем број 2. – Студија: Бели на потезу добија

Рихард РЕТИ – „Бохемија“, 1923. године – Верзија Пал БЕНКЕ 2014

Позиција:

Бели: Kb3, Tf3, Lh3 (3 фигуре)
Црни: Ke1 пешаци e2 и f5 (3 фигуре)

У колонама и редовима, водоравно и усправно, у празна поља упишите једноцифрене бројеве од 1 до 9 који недостају. Сваки број има своје место, не сме да се понови исти број ни у усправној колони ни у водоравном реду, нити у квадрату 3x3.

С
У
Д
О
К
У

6	4				
8			2		
5	3		6	7	
2			8		
1	5			6	9
			4		3
	6	1		3	5
		5		4	
			9	2	

Решење коњићевих скокова: Није ни све истина што се у јеснијех поје; Тко истину гуди, гудалом га по прстима бију.

GRAND // TOURS

GRČKA Ostrvo EVIA - EDIPSOS

SPECIJALNA PONUDA ZA ZAPOSLENE U VOJSKI

HERMES Spa i KAPOLOS Spa

PLAĆANJE DO KRAJA GODINE!

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио: Жарко ЂОКИЋ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17							18							19	
	20							21							22
23			24						25						
26					27					28					
29						30						31			
32							33							34	
35		36						37							
38				39					40						
41					42					43					
44						45						46			
	47						48								
49			50						51						

ВОДОРАВНО:

17. Мајстори професионалне шминке, 18. Висококвалитетна техничка пластика, 19. Екипа, 20. Албум успомена, 21. Улегнути се, 23. Апатман (скр.), 24. Бацати једно за другим, 25. Краткотрајан, привремен, 26. Убирати плодове воћа, 27. Гургурство, лакташтво, 28. Посувраци на оделу (рукавима и оковратнику), 29. Хемијски елемент без својства метала, 30. Оставка на неку дужност (лат.), 31. Енисин имењак, 32. Извлачити сисањем, 33. Ушни лекар, 34. Старији (скр.), 35. Иницијали атлетичара Топића, 36. Тројство (лат.), 37. Присталица маринизма, 38. Плодно место у пустињи, 39. Учинити смелим, охрабрити, 40. Претходница, предстража, 41. Јако бело платно од конопље, 42. Фермент пљувачке (хем.), 43. Енглески књижевник, Џулијан, 44. Тиково дрво, 45. Предмет обраде, 46. Аустријски институт за технологију (скр.), 47. Врста папагаја, 48. Новогрчки изговор слова ета, 49. Биљка љутог корена, 50. Колумбијски фудбалски клуб из Меделина, 51. Даровито, талентовано.

УСПРАВНО:

1. Начелник санитета (30. јула 1839. постављен први на дужност, што се обележава као Дан санитетске службе ВС), 2. Земљоузи, 3. Ауто-ознака Новог Пазара, 4. Животиња са копитима, 5. Емин имењак, 6. Уравнотежење (лат.), 7. Руско мушко име, Инарко, 8. Геометријске линије, 9. Бојни отров пливача, 10. Извиђачка група (скр.), 11. Малокрвност (мед.), 12. Крзнени грејач за руке, 13. Учестали глагол (лат.), 14. Македонско мушко име, 15. Земљиште, 16. Одсек под управом министра, 18. Киселост (хем.), 19. Северинова имењакиња, 20. Сувише стари, 21. Мушко име, 22. Аутоматски музички инструменти, 24. Оставица (лат.), 25. Продукт асимилације, 27. Авионска електроника, 28. Другарица (покр.), 30. Врста бубњева, 31. Јачање болести (мед.), 33. Отмен, одабран, 34. Покорице, 36. Зећ одмила, 37. Припадник тамилског народа, 39. Мужјак овце, 40. Име глумца Хока, 42. Национални (скр.), 43. НБА тренер, Џејсон, 45. Годишњи одмор (скр.), 46. Мера за површину, 100 m².

НОВО! НОВО! НОВО! НОВО!

„Прва књига у Србији која научно и популарно полемиче са трендом ревизије о улози Србије 1914.“

КАКО се на питање узрока Великог рата гледало 1914, 1919, 1927, 1930, 1947, 1951, 1964, 1994. или данас?

КАКО се Србија нашла у ситуацији да најгласнији трендови ревизије данас буду исти као и гласови у медијима централних сила 1914. и 1941.

КАКО то да је за Европу био „најопаснији“ мали српски национализам и империјализам?

КАКВЕ су вредности у питању које дају за „морално право“ великим да окупирају, анектирају, „цивилизују“, а у исто време то право немају и мањи?

КАКО се то цео свет вратио политичким менталитетима од пре сто година?

ПОМЕНУТА СУ САМО НЕКА ОД ПИТАЊА КОЈА КЊИГА ПОКРЕЋЕ И НУДИ ОДГОВОРЕ

У продавници „Војна књига“, Васина 22, Београд
и продајној мрежи „Мој киоск“ широм Србије

Официрска сабља и парадни бодежи кроз време и свечаности

Status Stil

ОБЕЗБЕДИТЕ ЗА СЕБЕ И ПОТОМКЕ ОФИЦИРСКУ САБЉУ!

Сабља је документ ваше часне професије и подсећа потомке да сине постојали у једној епохи и бавили професијом коју је требало заслужити, одслужити и необичастити.

Кажу, живећи производимо успомене, а колико брзо живимо толико брзо их и бришемо ...

**ОФИЦИРСКОМ САБЉОМ
и ПАРАДНИМ БОДЕЖИМА**
уједините себе са својом професијом у породично наслеђе.

Status
Stil

Парадни бодежи

- коинени
- ваздухопловни
- морнарички

НАРУЧБЕНИЦА

Овим неопозиво наручујем: ☐ стандардну ☐ посребрену ☐ позлаћену сабљу
☐ парадни бодаж (заокружити)

Име и презиме: _____

Адреса наручиоца: _____

ЈМБГ: _____

Телефон: _____

Попуните наручбеницу и пошаљите на адресу:
„Статус Stil“, 11080 Земун, Ул. Градски парк 2

Тел: 011/316-24-88.

011/377-15-22.

060/676-88-01

Web: www.statusstil.com

E-mail: office@statusstil.com

САБЉЕ: 25 МЕСЕЧНИХ РАТА

СТАНДАРДНА.....МЕСЕЧНА РАТА - 3.400 ДИН.

ПОСРЕБРЕНА..... МЕСЕЧНА РАТА - 3.600 ДИН.

ПОЗЛАЋЕНА..... МЕСЕЧНА РАТА - 3.800 ДИН.

БОДЕЖИ: 20 МЕСЕЧНИХ РАТА

ПОСРЕБРЕН.....МЕСЕЧНА РАТА - 2.460 ДИН.

ПОЗЛАЋЕН.....МЕСЕЧНА РАТА - 2.880 ДИН.

Специјални прилог АРСЕНАЛ

91

Савремена торпеда
и системи ракета-торпедо

КИЧМА ФЛОТЕ

Хеликоптер
Bell UH-1

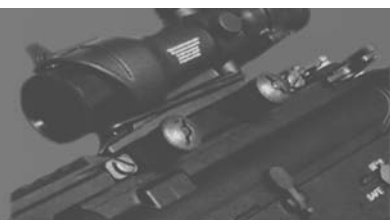
ЈОШ ЛЕТИ

ХЈУИ

Легендарно совјетско оруђе
у југословенској војсци

КАЋУША

Савремена торпеда и системи ракета-торпедо

САДРЖАЈ

Савремена торпеда
и системи ракета-торпедо
КИЧМА ФЛОТЕ 2

Хеликоптер Bell UH-1
ЈОШ ЛЕТИ ХЈУИ 7

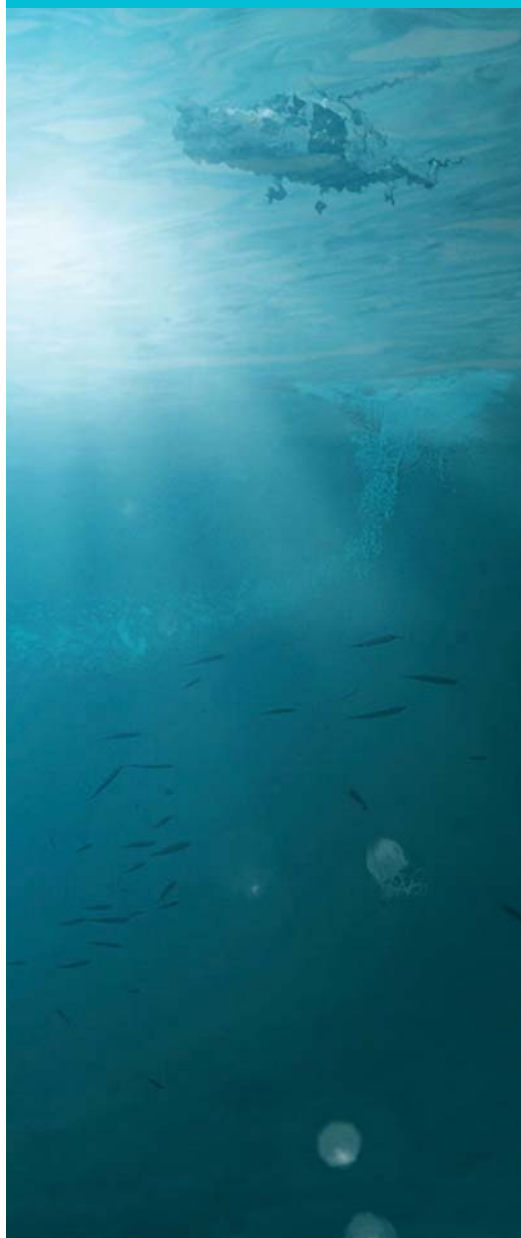
Легендарно совјетско оруђе
у југословенској војсци
КАЋУША 12

КИЧМА ФЛОТЕ

Ако се зна да се у данашње време највећи број интерконтиненталних балистичких ракета налази на подморницама, добро сакривен у дубинама највећих светских океана, сасвим је јасно од коликог су значаја савремена торпеда и системи ракета-торпедо. У свету данас постоји велики варијетет различитих решења, при чему су значајне разлике у готово свим аспектима конструкције. То је у потпуној супротности са спољашњим изгледом, који се врло мало разликује код већине решења.

Уредник прилога
Мира Шведић

Торпеда су, одмах након појаве, далеке 1866. године, као плод сарадње Ријечанина Ивана Луписа и Енглеза Роберта Вајтхеда, унеле значајну револуцију у начину вођења ратних операција на мору. Она се слободно може упоредити са револуцијом која је настала појавом митраљеа Махит. Подводно оружје, које се великом брзином креће према циљу и разара дно брода, представљало је у то време прави шок међу морнарима. Дејствовало је попут мине на део брода који је поплављен, и из тог разлога по-

себно осетљив на продор воде, али са средством које дејствује на даљини. Зато је торпедо представљало идеалну комбинацију постојећих средстава – топа и мине.

Историјат

Историјски гледано, торпедна дејства улазила су и излазила „из моде“, али је чињеница да су све време постојања до данас била међу најопаснијим противбродским средствима. Период до Другог светског рата подразумевао је употребу торпеда која нису имала навођење, већ су се једноставно праволинијски кретала према циљу. Током Другог светског рата појавила се прва серија немачких навођених торпеда G7e, која је показала пут даљег усавршавања тог ефикасног средства. Поред тога, афирмисани су различити начини ношења торпеда – осим традиционалних испаљивања са бродова (од торпедног чамца, торпиљарке, разарача до крстарице, па чак и неких бојних бродова) и подморница, изузетно успешно се употребљавало и са авиона.

Величине торпеда, превасходно дефинисана калибром, знатно су варијале. Најмања су била коришћена са авиона и обично су имала пречник 450 mm (изузетно 569 mm), док су торпеда лансирана са бродова и подморница уобичајено имала пречник 533 mm, изузетно 610 mm на јапанским бродовима. Управо се калибар 533 mm задржао и након рата, као карактеристика готово свих торпеда на свету, са неколико изузетака. Французи су неко време користили калибар 550 mm, али је он напуштен, јер таква торпеда нису имала практично никакве предности над оним од 533 милиметара. С друге стране, значајније повећање на 650 mm дефинитивно је резултовало знатно моћнијим средством, у виду совјетских торпеда 65–76 „кит“.

Након Другог светског рата, постигнут је значајан напредак на пољу погонских система, што је од великог значаја за повећање сигурности брода или подморнице од средстава противника. Погонски системи савремених торпеда могу се поделити у две велике групе: електрични и реактивни. Електрични погон је често коришћен,

а предност му је мањи акустички одраз, што има за последицу и могућност уградње осетљивијег акустичког система за самонавођење, као и потпуну независност перформанси торпеда од дубине кретања. Наиме, реактивни торпедо, који користи сагоревање горива и оксидатора (најчешће водоник-пероксид и рецимо керозин, као и монокерива типа водоник-амонијум перхлорат), након чега се неким видом пнеуматског мотора ствара енергија за покретање пропелера или водомлазног покретача, са повећањем дубине, тј. притиска воде, у одређеној мери губи на перформансама. С друге стране, реактивна торпедо традиционално имају боље перформансе у погледу домета, а нарочито брзине.

Међутим, последњих година реактивна торпедо постала су знатно тиша, док се ефикасност батерија код електричних торпеда знатно повећала, тако да су се карактеристике те две врсте погонских система, односно торпеда која их користе, знатно приближила. То значи да светске силе, то јест произвођачи, избор система који се користе у већој мери препуштају искуству и технологији којом располажу, а не специфичностима погонских система.

Све то резултовало је драстичним повећањем могућности савремених торпеда у практично сваком погледу: домету и брзини, односно флексибилношћу у домену могућности дејстава и против бродова и против подморница. Такође, системи за навођење достигли су врло висок ниво могућности, како у погледу даљине детекције циља, диференцирања мамаца, тако и у могућностима достизања рејона где се циљ налази, кроз двосмерну комуникацију са подморницом преко жице – бакарне или у новије време оптичког кабла. Једноставно, жични систем навођења на средњем делу путање директан је производ напретка у погонским системима, а посебно у домету.

Међутим, још су у употреби и поједини типови навођења помоћу праћења таласа иза брода, што је пре свега карактеристика неких руских решења совјетске ере. Код те врсте навођења, акустички сензор уперен је према површини мора, где се откривају таласи, као последица проласка брода.

Дејство торпеда Mk 48 на фрегаћу

Торпеда се лансирају под повољним углом, тако да се таласи од брода пресецају, након чега торпедо у цик-цак путањи прати бразде, које се сужавају како торпедо прилази броду.

Предност тог начина самонавођења јесте у томе да се врло тешко може ометати акустичним ометачима и мамцима, а торпедо се може избећи или натерати на дужи пут и евентуално оставити без горива извођењем погодних маневара. Наравно, уколико се право-временно открије. Такође, путања таквог типа торпеда знатно је мање ефикасна, те се мора лансирати са мањих даљина у односу на савременији акустични ак-

тивно-пасивни систем са жицом, чиме се подморница доводи у опаснију позицију. Тако се приближна практична даљина лансирања торпеда не преполовљава у односу на највећи домет, као код савременијих решења, већ се више-струко смањује. Ипак, Американци очигледно сматрају да су њихови бродови и те како у опасности од дејства торпеда пратилаца таласа, па развијају активно одбрамбено средство које би требало да буде оперативнo 2018. године. То средство ће се теглити иза брода у оквиру свеобухватног противторпедног система, са више минијатурних торпеда пречника 171 милиметара.

Још једна специфичност послератног периода јесте развој врло ефикасних торпеда малих калибра и масе, погодних за опремање бродова и противподморничких хеликоптера и авиона, а и за уградњу ракетних или турбомлазних мотора код система ракета-торпедo.

Један од теоретских недостатака лаких торпеда јесте маса бојеве главе, која је приближно три до шест пута мања у односу на масу бојеве главе торпеда калибра 533 mm, а у односу на торпеда 650 mm још и више. Поред тога, развој релативно великих совјетских, односно руских, подморница на нуклеарни погон са двоструким трупом, знатно је повећало њихову вероватноћу преживљавања. Због тога су конструктори прибегли трику, преузимају са противоклопних средстава – искоришћењу кумулативног ефекта, то јест бојеве главе са усмереним дејством. На тај начин задржава се висока ефикасност, чак и уз одређено смањење њене масе, уз позитиван ефекат повећања домета, брзине и евентуално повећања дубине роњења.

С друге стране, торпеда од 533 и 650 mm, са бојевим главама које неретко премашују 250 kg, имају страховит ефекат на циљевима, површинским бродовима, а још у већој мери на зароњеним подморницама. Уместо директног удара у труп брода, примењује се близинска експлозија испод трупа. То узрокује појаву пораста притиска, подизање трупа изнад створеног гасног мехура, а потом „пропадање”

ЕФИКАСНОСТ

Ефикасност торпеда у потапању бродова доказана је нарочито током Другог светског рата. Немачка је након потапања бојног брода *Bismarck* одустала од директног сукоба са надмоћном британском флотом и окренула се блокади британских острва, превасходно кроз подморнички рат. Иако су торпедни напади били изванредно успешни, већа британска флота и заједнички напори са америчким савезницима, пре свега авионима великог домета, учинили су крај немачким покушајима.

Међутим, та немачка кампања показала је пут којим су Американци

блокирали Јапан, земљу врло зависну од сировина из прекоморских земаља. На тај начин америчке подморнице знатно су допринеле добијању рата на Пацифику. Томе су, међутим, прилично допринели и Јапанци, који нису предузели одговарајуће мере за заштиту својих трговачких бродова.

С друге стране, највећи пропоненти торпедног ратовања били су управо Јапанци, који су обилато користили подморнице. Њихова најпознатија торпеда била су пречника 610 mm – типа „дуго копље” или Туре 93. До-мет од 20 до 40 km и брзина од 36 до 50 чворова, с бојевом главом од 490

до 780 kg, чинила су их апсолутно најмоћнијим током рата, а и данас такве перформансе, посебно у погледу масе бојеве главе, уливају страхопоштовање. Још је импресивније било самоубилачко торпедо *Kaiten*, пречника један метар, с бојевом главом од 1.550 kg, домета 78 km и брзине од 12 до 30 чворова, а познати су и успеси торпедних авиона са носача авиона.

Након Другог светског рата употреба торпеда, а и других противбродских средстава, знатно је смањена. Пример је пакистанске подморнице *Hangor*, Класе *Daphne*, која је, уз употребу акустичког торпеда Z16, 9.

након пада притиска, чиме се појављују изузетно велико напрезања тупа брода и најчешће његово преламање. Лом тупа брода узрокује веома велику брзину потапања, тако да најчешће нема времена за организовано напуштање брода и условљава брз губитак и брода и посаде.

Треба рећи да је према ефикасности у потапању бродова торпедо намоћније у односу на противбродске ракете, управо због чињенице да је његово дејство усмерено на труп брода, који се налази испод воде, а не изнад воде. Такође, упркос већој брзини, противбродске ракете дејствују из ваздушног простора, поједностављује противракетна дејства мамцима, топовима и ракетама, те је највећи број одбрамбених средстава брода усмерено управо против ракета, а не торпеда. С друге стране, домет торпеда је вишеструко мањи у односу на ракете, али и системи за детекцију имају мањи домет и против торпеда и против подморница које лансирају торпеда. Без обзира на све, торпеда су од кад су се појавила потопила више бродова него било које друго оруђе – било да је реч о топовима или противбродским ракетама.

Америчка тешка и лака торпеда

Оружане снаге САД, тачније морнарица, користи само један тип тешког торпеда лансираног са подморница, универзалне намене (против

подморница и бродова) и три типа лаких торпеда, лансираних са бродова, противподморничке намене.

Основни тешки торпедо за опремање подморница америчке ратне морнарице јесте Мк 48. Може се слободно рећи да тај тип има најдужи „стаж“, с обзиром на то да је уведен у оперативну употребу далеке 1972. године. Од тада до данас било је седам варијанти у опреми апсолутно свих америчких подморница и подморница иностраних земаља. Тај дуг стаж плод је примене иницијално врло флексибилне конфигурације, а торпеда су се генерално одликовала изванредним

Прошлоручни торпедо F21

перформансама, високом поузданошћу, применом детаљно проверених технологија.

С друге стране, Мк 48 никада није био јефтин. Његова ефикасност огледа се у врло изbalансираним особинама: домет, брзина, ефикасност система навођења и бојеве главе. До-

Укрцавање торпедо Мк 48 Mod 7 на аустралијску подморницу класе Collins

мет и брзина обезбеђени су погонским системом на бази аксијалног клипног пнеуматског мотора са нагнутом плочом, који добија погон од продуката сагоревања водоник-амонијум перхлората. Мотор покреће двоструке контраротирајуће пропелере у прстену (водомлазни покретач). Треба рећи да је одабир аксијалног пнеуматског мотора са нагнутом плочом одличан избор за торпедо: цилиндричан облик врло је погодан за уградњу у тело торпеда, док се нагибом плоче може регулисати проток, односно, брзина и домет торпеда.

У складу с тим, незванични подаци говоре да постоји неколико нивоа подешавања домета и брзине: 30 km са 60 чворова, 38 km са 55 чворова и 50 km са 40 чворова. Упркос коришћењу теоретски бучнијег погона, последње варијанте, а посебно Mod. 6 и 7, имају знатно смањен акустички одраз, који се може упоредити са торпедима

децембра 1971, потопила индијску фрегату Khukri Класе Blackwood и усмртила 191 члана посаде. Фрегата је потонула за свега три минута.

Другог маја 1982. британска нуклеарна подморница Conqueror Класе Valiant, са два самонавођена торпеда потопила је аргентинску крстарицу Belgrano, Класе Brooklyn. Интересантно је да су Британци, због непоузданости торпеда Mk24 Tigerfish са акустичним активно-пасивним самонавођењем, употребљавали једноставна не-навођена торпеда Mk8 (са праволинијским кретањем), чије су старије варијанте коришћене још у Другом свет-

ском рату. Брод је потонуо након 45 минута уз губитак 321 члана посаде. Ти подаци су импресивни, у поређењу са противбродским ракетама, које су имале променљив успех у потапању бродова.

Египатски ракетни чамци Класе Komar су 21. октобра 1967. с три директна поготка ракетама П-15 „термит“ (SS-N-2) потопили израелски разарач Eilat, Класе Z. Током Фолкландског рата, аргентински авиони Super Etandard су ракетама AM-39 Exocet и MM-38 Exocet, лансираним с копнених лансера, успешно дејствовали против британске флоте.

Разарач Glamorgan, Класе County, тешко је оштећен, док су контејнерски брод Atlantic Conveyor и разарач Sheffield, потопљени.

У Персијском заливу током ирачко-иранског рата 1987. ракете Exocet оштетиле су неколико великих танкера, а две су погодиле, али не и потопиле, америчку фрегату Stark, Класе Oliver Hazard Perry. Коначно, израелска корвета Hanit, Класе Saar 5, погођена је ракетом C-802, кинеске производње, али није потопљена. Ракета П-15 има бојеву главу масе 454, а Exocet и C-802 165 килограма.

Торпедо Mk 46 испуштен са
пројектираног авиона C295

на електрични погон. Бојева глава има масу од 295 kg, а систем вођења је жични на средњем делу путање и активно-пасивни акустични.

Иако нема података о томе колики је домет система за акустичко самонавођење, према неким информацијама, прва варијанта, произведена у већем броју – Mod. 1 из 1971, имала је домет акустичног система од два километра. Та је бројка до данас без сумње вишеструко повећана, с обзиром на то да је актуелна верзија Mod. 7 уведена 2006. године.

Фамилија лаких америчких торпеда је, без икакве сумње, најбројнија на свету, а међу њима, торпедо Mk 46. Упркос увођењу у оперативну употребу далеке 1966, у наредним деценијама је произведено више варијанти, од којих је Mod.6 уведена 1989. године. Погон је сличан оном код торпеда Mk 48, али наравно, развија мању брзину и домет: више од 40 чворова и око 11 километара. Систем за самонавођење је активно-пасивни акустични.

Изведен је у 33 земље света, а његов образац су у наредном периоду пратиле готово све светске силе. Још се налази у широкој употреби, али се сматра недовољно ефикасним против најсавременијих, најотпорнијих (класична бојева глава од 44 kg) и најбржих нуклеарних подморница. Наследила су га два модела – Mk 50 и Mk 54.

Mk 50 Barracuda је нов торпедо, који је намењен да замени Mk 46 каснијих варијанти. Погон се заснива на реакцији сумпор-хексафлуорида и литијума, чиме се генерише велика количина топлоте, коришћене за стварање паре. Пара покреће пнеуматски мотор, а он водомлазни пропулзор. Поред усавршеног система самонавођења на бази активно-пасивног акустичког система, Mk 50 има знатно

повећан домет и брзину у односу на Mk 46. Међутим, цена је астрономска – око 2,9 милиона долара, што је адекватно за дејство против скупе противничке нуклеарне подморнице, али је превише за дејство против старијих дизел-електричних подморница. Зато су Американци створили торпедо Mk 54.

Торпедни апарати Mk32 за торпедо 324 mm

Mk 54 Мако јесте комбинација погонског система торпеда Mk 46 са кумулативном бојевом главом масе 45 kg и системом за самонавођење са Mk 50, уз значајна побољшања преузета са последње варијанте Mk 48 и комерцијалних компоненти, ради смањење цене. Цена је снижена на 840.000 долара.

Британске варијанте

Након не баш најуспешнијег торпеда Mk 24 Tigerfish, који је „патио“ од проблема са поузданошћу, краљевска морнарица је од 1994. године почела са увођењем новог, под називом Spearfish. Нови торпедо уместо електричног погона са сребро-цинк батеријама, користи погон на водоник-амонијум перхлорат, као и амерички Mk 48. Међутим, у тежњи да се повећа брзина торпеда, продукти сагоревања покрећу водомлазни покретач преко гасне турбине. Домет са мањом брзином је 54 km, а са већом, чак 80 чворова, 24 километара. Такође, одликује се снажном бојевом главом од 300 kg, те напредним системом навођења и самонавођења са жицом, односно активно-пасивним акустичким системом.

Као и морнарица САД, и Британци имају свој лаки торпедо, за употребу са бродова и хеликоптера, противподморничке намене. Примарно, противподморничко наоружање британских површинских бродова, хеликоптера и авиона јесу лака торпеда типа Stingray. Званично уведена 1986, али већ присутна на бродовима током Фокланд-

ског рата 1982, торпеда тог типа су у своје време била изванредно оружје, а и данас су њихове перформансе актуелне – са модификацијом Mod.1. Користе електрични погон, с магнетијум/цинк-хлоридном батеријом с морском водом, која покреће електромотор и водомлазни пропулзор. Имају домет од 8 до 11 km и брзину 45 чворова. Активно-пасивни акустички систем самонавођења знатно је унапређен на варијанти Mod.1, са повећаним могућностима у плитким водама. Бојева глава има масу 45 kg и усмереног (кумулятивног) је дејства.

Шведска решења

Поред САД, Шведска је једна од држава која, традиционално, за тешка торпеда даје предност реактивном погону. Након успешне серије торпеда TP61, 613 и 617, Швеђани су развили последњу варијанту – TP-62, односно TP2000 (извозна ознака). Сва наведена торпеда користе класични погонски систем са алкохолом као горивом и водоник-пероксидом као оксидатором. Тај погонски систем, иначе осетљив на смањење перформанси на већим дубинама, идеалан је за шведске услове, где би се у евентуалном рату борбе водиле у Балтичком мору, чија је дубина релативно мала. У односу на претходнике, TP-62 је нешто краћи и лакши, а има домет 32,5 km, при брзини од 50 чворова. Навођење је жично, бакарном жицом дужине 30 km, а самонавођење у рејону циља је акустично активно-пасивно. За шведска тешка торпеда карактеристично је да се поред подморница, у великој мери користе и са површинских ратних бродова.

Поред серије тешких, Швеђани имају и успешну серију лаких торпеда. Актуелни торпедо носи ознаку TP-46 и погон добија од сребро-цинк батерије. Торпедо се може лансирати како са бродова, тако и са хеликоптера. Наводи се жицом, а у терминалном стадијуму активно-пасивно акустично. За разлику од претходника, TP-45 и старијих, посебна пажња посвећена је дејствима на већим дубинама. Наиме, учествовање у међународним мисијама нагнало је конструкторе да прошире могућности дејства тог торпеда и на веће дубине. ■

(Наставаће се)

Др Себастијан БАЛОШ

ЈОШ ЛЕТИ ХЈУИ

Хеликоптер Bell UH-1, популарни „хјуи“ или „ирокез“, није само икон хладног рата, већ један од ретких успешних и светски распрострањених конструкција западне хемисфере. Настао је у зору ере хеликоптера, доживео невиђену популарност и са бројним модификацијама и данас је у оперативној употреби многих земаља.

Када су крајем Другог светског рата почели да се појављују хеликоптери, мало ко је мислио да пред тим чудним, крхким и трапавим летелицама уопште постоји нека будућност. Прва практична и масовнија примена хеликоптера била је недуго затим, у Корејском рату, где је из корена промењена улога, а самим тим и судбина, тих летелица. Све до тада то су били лаки апарати, углавном двоседи, ненаоружани, са малим долетом и служили су готово искључиво за извиђање непријатељских положаја. Корејски рат био је прави шок за САД – фронтални рат, готово рововска борба, јединице у непријатељском окружењу, велики број рањеника...

Војни стратеги су схватили да је хеликоптер као створен за мисију пре-

воза рањеника, до пољских болница. До тог закључка су у исто време дошли и Французи, који су водили рат у Вијетнаму.

Осим тога, хеликоптер је идеално средство којим могу да се досегну неприступачни предели. Уз то је време полетања/слетања минимално и не треба му уређена писта, што му даје далеко веће шансе за преживљавање под непријатељском ватром.

Американце користе хеликоптере Bell 47, лаки двосед, за превоз рањеника тако што за страну каче посебне „капсуле“ у које се смешта повређени. Други хеликоптер био је Сикорски С-55. Након рата, америчка влада дошла је до закључка да је први хеликоптер превише лак и слаб, а други велики, незграпан и продукт старије концепције.

У исто време СССР и савезници имали су Мил Ми-1 и развијали његовог наследника – чувени Ми-2.

Настанак

Године 1953. влада САД расписала је спецификацијски конкурс за лаки транспортни хеликоптер. Првобитно, био је осмишљен да буде коришћен у медицинској служби, али се касније показало да може бити савршен у пребацивању трупа на различите локације и њиховом избављању од опасности. За две године компанија „Бел“ (Bell), са својим прототипом ХН-40, односи победу. Поред једноставности конструкције и економске исплативост, успех му је донела и једна до тада невиђена новина – за погон је имао турбоелисни, а не клипни мотор!

Bell XH-40, прототип UH-1

„Белов” хеликоптер започео је еру млазних хеликоптерских елиптичних мотора, које данас имају сви савремени ваздухоплови те врсте. То је компанији омогућило да вишеструко смањи одржавање и цену мотора, да више него дупло смањи масу, а повећа снагу мотора.

Нови хеликоптер је 1956. године усвојен у наоружање као Bell HU-1 Iroquois. Иако је званично име добио по индијанском племену, HU-1 је у жаргону називан „хјуи” (Huey). Ознака је ускоро промењена због новог система означавања, па тако од 1962. године постаје UH-1A.

Војска САД била је веома задовољна том летелицом, једино је тражила да се повећа снага мотора, како би се појачале летне карактеристике. Тако је настао модел под цивилном ознаком Bell-204. Добио је мотор Лајкоминг Т53-Л-5, који је имао 720 kW снаге, уместо

стаје прави, пунокрвни „хјуи”. Касније су се појавиле и варијанте са два мотора, које су коришћене махом као цивилне, а донекле и војне.

Када се разбуктао рат у Вијетнаму, америчкој војсци били су потребни већи хеликоптери за лаки транспорт војника, терета и рањеника, па су затражи-

НАМЕНА

„Хјуи” је кориштен као транспортни и као јуришни хеликоптер. Купе унутар кабине биле су од алуминијумских цеви, са затегнутим платном, склопиве и демонтажне, тако да би се за неколико минута могле уклонити и хеликоптер претворио у транспортни за терет или би се монтирали носачи за носила, за четири до шест рањеника. На централном делу трупа налазило се место за подвешање главног терета.

580. Војска је тај модел означила као UH-1B. Конструкторска новина на следећем моделу Bell-205, војне ознаке UH-1C, јесте јачи мотор од 820 kW. Тако на-

ли да компанија „Бел” повећа свој UH-1. Нову верзију одликује, осим боље аеродинамике, продужен труп и велика клизна врата кроз које се уноси товар или укрцава људство.

Легенда каже да је за то заслужан један од инжењера коме је жена рекла како морају да купе комби да би сместила сву децу и да има довољно велика врата како би могли да унесе бакалук из супермаркета. Било како било, „хјуи” је добио карактеристичне одлике – пар клизних врата на транспортном делу летелице, довољно великих да може да се укрца виљушкарем ондашња стандардна војна палета пуна терета. Пилот и копилот били су напред један поред другог. Тако је „хјуи” заиста личио на летећи комби.

Тај модел може да носи седам војника или четири носила са рањеницима. Повећан му је пречник ротора, а имао је и друга побољшања – на пример додато је и наоружање на трупним носачима, са обе стране трупа.

Средином августа 1961. године испоручени су први предсеријски примерци, који су тестирани, а ускоро, војска наручује 205 комада серије UH-1C и UH-1D, са моторима од 1.000 kW. Веома брзо хеликоптер је постао основна летелица свих владиних агенција и оружаних снага.

И маринци прихватају „хјуи” као свој хеликоптер – у замену за хеликоптере Сесна О-1 и Каман ОХ-43Д. Године 1962. одлучују се за модел UH-1B, са неким изменама, како би се прилагодио Морнаричком корпусу – нешто је другачија електроопрема, а цео труп израђен је од алуминијума, материјала отпорног на корозију. Тако настаје верзија UH-1E, која касније има и своја побољшања.

Конструкција

Конструкција хеликоптера била је веома једноставна. Основа је потпуно метална са две паралелне уздужне греде испод кабине, која се ослања на њих. На те греде ослања се и стајни трап у виду скија, што је целој кон-

струкцији додатно дало чврстину, али и једноставност и ниску цену.

Двокраки ротор постаће симбол тог хеликоптера, изузев у пар верзија. Уједно, тај ротор је узрок препознатљивог звука „хјуијевог млаћења“, који производи двокрака елиса секући ваздух.

„Хјуи“ има пет спојених резервоара за гориво – три иза трансмисије и два на поду кабине. То ће се показати као веома добро решење јер спречава експлозију горива у погођеном хеликоптеру, поготово што је реч о самозаптивајућим резервоарима. Како би максимализовали товарни простор, трансмисија је смештена у централни део хеликоптера, као и обично, али је око ње проширен труп тако да је трансмисија у ствари квадратни блок око којег су смештене клупе за транспортно одећење.

Унутрашњи простор је „комби типа“ – двоје великих бочних врата са великим товарним простором унутра. Та врата су могла веома лако да се скину када нису потребна – што је често чињено у Вијетнамском рату. Најчешће је на средини попречно постављена клупа за четири војника, окренута ка клупи на зиду кабине, ослоњеној на блок трансмисије, која има места за пет војника. Уз то, са леве и десне стране трансмисионог блока, окренуте ка напоље, налазе се по једна клупа за по два војника. Тако је максимални број војника транспортног одећења подигнут на 13! Наравно, то је максимална конфигурација, која се није често примењивала. Најчешћа је била само са по две клупе, једне наспрам друге, попреко постављене са укупно девет војника.

Наоружање

Карактеристично је да су на бочне товарног простора постављане митраљеске станице – митраљез М-60, калибра 7,62×51 mm НАТО или GAU-17A, истог калибра, вишецевни, са ротирајућим цевима. Такве конфигурације биле су скоро редовне у Вијетнамском рату. Посебно је била убитачна ова друга. Реч је о митраљезу са елек-

Augusta-Bell 212" МУП-а Србије јесће хеликоптер по лиценци прављен у Италији за цивилне потребе

тричним ротирањем цеви, изузетно велике брзине гађања, скоро 6.000 метак у минути, што је рецимо око десет пута брже од аутоматске пушке.

Летећи ниско, изнад крошњи, „хјуи“ би нападао базе Вијетконга, правећи масакр својим GAU митраљезима. По причању пилота и чланова по-

саде, „дорганер“ (Doorgunner), или бочни митраљезац, стапао се са својим оружјем и без икакве милости косио је све живо. Зато су „дорганере“ Вијетконговци увек убијали на лицу места ако би преживели пад оборене летелице. Они су тако платили високу цену – погинуло их је 550.

Током десетогодишњег рата у Вијетнаму оборено је 3.305 хеликоптера од око 7.000 колико их је учествовало у рату – практично по један на сваки дан рата. Погинула су и 1.074 пилота и још 1.103 члана посаде.

Убрзо је примећено да „хјуи“ може да носи различита наоружања. Две конструкционе греде омогућавале су да се на по једној тачки на боковима постави попречна греда на коју би се качило разна наоружање. Таква конструкција омогућавала је да сваки хеликоптер буде опремљен боље него јуришни авион и ловац бомбардер из Другог светског рата.

Стандардна комбинација наоружања укључивала је два седмоцевна или 19 или 24 цевна лансера невођених ракетних зрна калибра 70 mm, са по најмање једним митраљезом М-60 калибра 7,62 милиметара. Таква конфигурација била је и на левој и десној страни хеликоптера. Често се и мења-

ИРАНСКИ ХЈУИ

Занимљива судбина задесила је „хјуи“ у Ирану. Наиме, ирански шах, велики савезник Америке, наручивао је доста њихове опреме и наоружања. Тако је купио велики број „хјуи“ разних верзија, а за њега је посебно направљена варијанта са додатно проширеним трупом. Шах је намеравао да постепено освоји производњу целокупног „хјуи“, међутим, избила је исламска револуција. Потом се Иран, суочен са недостатком опреме и наоружања, окренуо добрим делом домаћој индустрији. Тако су принципом „обрнутог дизајна“ – узимањем готовог хеликоптера и на основу њега прављења фабричке документације и нацрта, добили „домаћи хјуи“ – хеликоптер „шабавиз 275“, за који се тврди да је у производњи.

ла, тако да је најубитачнија била она са GAU митраљезима на боковима или шестоцевним топом 20 милиметара.

Улога нове коњице

Како је рат у Вијетнаму трајао, тако су Американци успели да свет убеде да су хеликоптери „нова коњица“ и да увек и свуда могу да стигну. То је било тачно. Рат је показао да је хеликоптер, а не више транспортни авион, ослонац авијације у рату. Велики број земаља заинтересовало се и за УН-1

попуњавао празнину. Са друге стране СССР, а данас Русија, ни су имали хеликоптер класе УН-1 „хјуи“, што се показало као велики недостатак. То је довело до смешне ситуације – да САД својим парама плаћају руске

Bell UH-1Y, верзија са два мотора испуљаје невођена зрна 70 mm

Bell UH-1 данашњег прачког ваздухопловства

„хјуи“, првенствено државе НАТО-а, али и друге земље у свету.

До краја деведесетих година, када је престао да се производи по лиценци, произведено је више од 16.000 примерака хеликоптера. Последња је престала да га производи Канада – 1998. године, а нешто пре ње и Италија. Од Италије је бивша Југославија купила неколико примерака за потребе МУП-а, али није било већих набавки, посебно не војних. Италијански хеликоптери били су новији и зато доста напреднији од америчких оригинала. Прављени су као војни и цивилни под ознаком „Augusta-Bell“.

Уопште, проблем је био место које би хеликоптери заузимали. На пример, у САД су постојали „хјуи“ хеликоптери, као лаке летелице, а после њих одмах велики Boeing CH-47 „чинук“ (Chinook) са два ротора и Сикорски CH-53 „си стелион“ (Sea Stallion)... Ни су имали средњи хеликоптер, који би

Ми-8/17 за Авганистан, а Русија тек сада почиње да уводи Камов Ка-62 „касатка“, хеликоптере сличне „хјуи“.

Сједињене Америчке Државе направили су велику грешку што су скоро све УН-1 „хјуи“ заменили са УН-60 Black Hawk, а амерички стручњаци сматрају да стари добри „хјуи“ нема достојног наследника.

„Хјуи“ је значајан и по томе што је изнедрио серије других модела, а најважнији међу њима свакако је Bell AH-1 „хјуи кобра“ – један од најпознатијих борбених хеликоптера света, двосед, који је учествовао и у Вијетнамском рату и данас је у оперативној употреби. Конструктори су одбацили здепасти товарни простор и цео предњи део хеликоптера, а уместо њих ста-

ВЕРЗИЈА ВЕНОМ

Компанија „Бел“ је 2001. припадницима Морнаричког корпуса САД представила верзију Y – „јенки“ (Yankee) – са далеко савременијом електроником, „стакленим кокпитом“, који се састоји искључиво од дигиталних показивача на мултифункционалним дисплејима. Највећи напредак је сасвим нова погонска група, састављена од два мотора Џенерал електрик T700-GE-401C, са по 1.150 kW сваки, укупне снаге од 2.300 kW, што је најснажнија погонска група на „хјуи“ хеликоптерима. Године 2005. модификације су одобрене и „Бел“ је почео да им испоручује хеликоптере. Савремену верзију те летелице маринци су преименовали у УН-1 „венон“ – како би избегли сада већ подсмешљиви назив „хјуи“.

вили двоседу кабину са два члана посаде (једног иза другог), који су заштићени оклопом. „Кобра” је имала врло узак (најшира тачка била је свега 975 mm широка) и углађен труп, али је 80 одсто њихових делова било готово идентично са „хјуиом”. Тако је настао одличан борбени хеликоптер.

Иако се већ одавно не производи и не представља ослонац савремених армија света, УН-1 „хјуи” је и даље у великом броју владиних и државних агенција, као и у оружаним снагама, а налази се и у приватном власништву цивилних

Салвадорски УН-1 приликом спасавачке мисије

Bell UH-1D немачког Luftwaffe

лица и компанија. У нашем окружењу имају их Албанија и Македонија.

Верзије

Разне верзије хеликоптера УН-1 „хјуи” и данас лете у свим деловима света (користило га је и користи око 40 земаља) и скоро свим зараћеним

подручјима, а због квалитета и издржљивости наставиће да лете још дуги низ година. То су схватили и припадници Морнаричког корпуса САД, па су 1996. године одлучили да модернизују своје хеликоптере на но-

ви стандард УН-1 и АН-1, који деле велики део конструкције. Компанија „Бел” почела је са реализацијом уговора, али је већ 2001. године представила моринцима и верзију Y „јенки” (Yankee) – са далеко савременијом електроником, „стакленим кокпитом”, који се састоји искључиво од дигиталних показивача на мултифункционалним

дисплејима. Највећи напредак је сасвим нова погонска група, састављена од два мотора Ценерал електрик Т700-GE-401С са по 1.150 kW сваки, укупне снаге од 2.300 kW, што је најснажнија погонска група на „хјуи” хеликоптерима.

Маринци су се определили да модификују 280 постојећих летелица. Године 2005. модификације су одобрене и „Бел” је почео да им испоручује хеликоптере. Савремену верзију те летелице маринци су преименовали у „ве-

Bell UH-1H македонског РВ

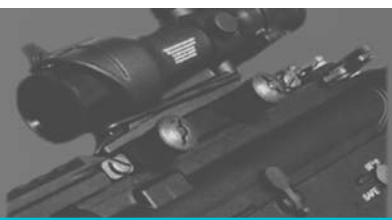

УН-1Н грчког РВ

ном” – како би избегли сада већ подсмешљиви назив „хјуи”. УН-1 „венон” користе у групи са АН-1, као ударни хеликоптер за нападе на земаљске циљеве, мобилни транспорт, команду и контролу и надзор.

Судбину ове верзије, међутим, ограничава висока цена – од 26 милиона долара, што је једнако цени вишенаменог авиона, те је мала вероватноћа да ће се наћи у ваздухопловствима других земаља. Било како било, мало која војска се одриче својих „хјуи”, а тако ће бити и у догледно време. ■

Александар КИШ

КАЋУША

Биле су легендарно оруђе совјетске артиљерије током Другог светског рата. Врло снажни ефекти плотуна „каћуша“ оставили су дубок утисак на сваког, па и на припаднике Југословенске армије, који су желели да их имају у свом саставу. Међутим, у преговорима око робног кредита с СССР-ом, совјетски представници одбили су да на робну листу ставе вишецевне лансере ракета. „Каћуше“, које су касније стигле у ЈНА, служиле су само у вежбовне сврхе. Остао је сан о њима.

Лансери ракета Црвене армије имали су важну улогу у психолошком рату против сила Осовине јер су, као моћно средство просторног деловања, изазивали страх и пре прве ракете, која би пала на тло. Део мита било је популарно име „каћуша“ из руске ратне песме, које је коришћено за породицу оруђа идентичних по намени, али различитих по калибру ракета. Црвеноармејци нису шире прихватили покушај

да се за различита оруђа уведу различита имена, па су сви лансери остали познати као „каћуша“, иако је, у ужем смислу, само реч о оруђу БМ-13, с ракетама калибра 132 mm, породице М-13. Ракете од 82 mm М-8 и 300 mm М-31 су за обичне посматраче биле и остале „каћуше“.

Развој и ратна примена

Ракетна артиљерија у Црвеној армији води порекло од ракета с једно-

ставним мотором на чврсто гориво, с бездимним барутом, које су двадесетих година пројектовали пионери ракетне технологије Николај Иванович Тихомиров и Владимир Андреевич Артејмев.

На бази почетних истраживања, двадесетих и тридесетих година радило се на ракетним зрнима погодним за примену у авијацији. Двокрилни ловац И-15 био је први авион са кога је 1935. године дејствовало по земаљском ци-

љу с ракетним зрном РС-82, с парчадном бојевом главом. Уследио је развој парчадно-фугасног ракетног зрна РС-132, калибра 132 милиметра. Ракетно зрно РС-82 уведено је у наоружање децембра 1937. године, а РС-132 јула 1938. године.

Први пут су у стварним ратним условима ракетна зрна коришћена 20. августа 1939, у борбама око реке Халхин Хол на Далеком истоку. Према совјетској историјској литератури, једно ловачко одељење је дејством РС-82, са удаљености од приближно једног километра, оборило два јапанска авиона.

У међувремену, развој авионских ракетних зрна послужио је као база за развој земаљске ракетне артиљерије. Задатак пројектовања артиљеријске ракете није био једноставан, јер је прецизност гађања била знатно нижа у односу на цевна оруђа и очекивања артиљераца.

На основу РС-132 конструкторски тим, под вођством Ивана Исидоровича Гаја, од 1938. до 1940. године развио је ракету 132 mm М-13, с мотором на чврсто гориво са нитроцелулозним барутом. Њена дужина била је 80 cm, а маса 42,5 килограма. За ефикасност ракете „заслужна“ је парчадно-фугасна бојева глава, масе 22 kg, са чак 4,9 kg експлозивног пуњења.

Ракету је покретао мотор краће од једне секунде, а даље је настављала лет по инерцији, све до највећег домета од

8,5 километра. Стабилизатори су изведени по узору на минобацачке мине.

Лансирала се са усмеривача – шине, дужине четири метра, подупрте челичним цевима. Као лансирна оруђа за те „борбене машине“ (у руској војној терминологији) у почетку су послужили камиони ЗИС-6, формуле 6×4, носивости четири тоне. На осам хоризонталних усмеривача ракете су постављане с горње и доње стране – укупно 16 ракета.

Оруђе под ознаком БМ-13-16 уведено је у наоружање 27. јуна 1941. године, пет дана после почетка немачке агресије на СССР. У јулу 1941. прва батерија ракетне артиљерије имала је борбено искуство. Почетна искуства и ратне потребе наметнуле су брзо покретање масовне производње „каћуша“, па су изведене десетине подваријанти лансера БМ-13.

На први поглед има их пуно јер су артиљеријски делови, с карактеристичним усмеривачима ракета и решеткастим носачима, лако премештани с возила на возило. На ратним фотографијама могу се видети „каћуше“ на камиону ЗИС-6, али још чешће на возилима из савезничке помоћи произведеним у САД, Великој Британији и Канади. Најчешће је као платформа за БМ-13 коришћен амерички камион „студебекер“.

У ратним годинама БМ-13 су израђивани и на возилима „форд мармон“,

ПРВА БАТЕРИЈА

Као адут у одлучној одбрани од немачке офанзиве 2. јула 1941. послата је из Москве батерија од седам БМ-13-16 и са једном хаубицом калибра 122 милиметара. Командант прве батерије Иван Андреевич Флеров повео је свој састав на фронт. У првом дејству 14. јула 1941, у 10 часова ујутро, ватрени талас „каћуша“ „поклопио“ је Немце, који су ушли у градић Руднаја. Два дана касније батерија је уништила железнички ешалон Црвене армије, који није право-времено евакуисан из Орше.

Судбина прве батерије представља пример за држање црвеноармијске артиљерије у борби. У борбама 2. октобра у ширем рејону Вязме батерија је остала у окружењу и 150 km се пробијала кроз немачку позадину. У ноћи 6/7. октобра у борби са Немцима батерија је остала без већег дела људства. Тешко рањени командир Флеров дигао је себе у ваздух с „каћушом“.

„интернешенел“, „остин“, „доџ“, „кенедиан ффорд“, GMC CCKW-352/353, „фордсон WOT-8“, „шевролет G-7117“ итд.

Осим оруђа БМ-13, лансери „каћуша“ постављани су на лаки тенк Т-40, артиљеријски трактор СТЗ-5 „стаљинец“, санке, на железничке вагоне и дресине и на речне мониторе.

Осим „каћуше“ у калибру 132 mm, која је била најмасовнија током рата, у наоружање су уведена оруђа БМ-8 с ракетама калибра 82 mm и БМ-31 и БМ-31-12 с ракетама 300 милиметара. Произведено је 10.114 лансера „каћуша“ – 6.844 комада БМ-13, 2.086 БМ-8 и 1.184 БМ-31, а у ратним годинама утрошено је 7.487.000 ракета за „каћуше“ свих калибара.

Током рата стално је растао углед тих оруђа. Због престижа ракетне артиљерије, све јединице наоружане „каћушама“ добиле су почасни назив гардијске. У складу са терминологијом тог времена, биле су класификоване као минобацачке јединице.

Борбена возила БМ-13 Црвене армије на ватреном положају током припреме за дејство у рејону Болмана, мај 1945. године. Платформе за лансере су аутомобили америчког порекла „студебекер“.

Борбено возило БМ-13Н из ЈНА
на Ђолигону Никинци

Већ прве ратне године, до 1. децембра, формирано је седам пукова и 52 дивизиона, који су били у резерви стратешког командовања, као средство високе борбене вредности, које је придодавано јединицама на фронту само за најважније задатке одбране и касније пробоја противничке одбране.

Према материјалној формацији, један пук имао је три дивизиона тробатеријског састава, с четири оруђа у батерији, односно 36 оруђа у пуку. Број „каћуша“ стално је растао и постепено су уведене у састав фронтова и армија и нижих јединица, које су одређене за пробој на тежишним правцима. У завршници рата Црвена армија имала је чак 519 дивизиона „каћуша“, сврстаних у седам дивизија, 40 бригада с БМ-31, 115 пукова (96 БМ-13 и 19 БМ-8) и 40 дивизиона (38 БМ-13 и 2 БМ-8).

Послератне каћуше

После завршетка рата БМ-13 је остао у наоружању, углавном на бази возила из савезничке помоћи. Због истрошености, до краја педесетих година са „студебекера“ се прешло на аутомобиле произведене у СССР-у у послератним годинама.

Ознаку БМ-13Н добила су оруђа израђена на аутомобилу ЗИС-151 (ЗИЛ-151), који се производио од

1949. године. Оруђа БМ-13НМ биле су „каћуше“ на аутомобилу ЗИЛ-157 из 1958. године. Шездесетих и седамдесетих година лансери су постављани на оруђа БМ-13НМ на ЗИЛ-131, аутомобил који се производио од 1966. године.

У послератној служби у

Ракета М-13УК с штрасерима,
каква се користила у ЈНА као циљ
за гађања ракетним системима
ПВО „сшрела-2М“
и „сшрела-1М“

совјетској армији „каћуше“ су коришћене углавном у наставне сврхе – за обуку послуга у пуковима наоружаним савременим вишецевним лансерима ракета. По један БМ-13 задржан је уз градове све до почетка деведесетих година. Осим у артиљерији, „каћуше“ су служиле и као лансери мета за гађање ИЦ самонавођеним ракетним системима ПВО.

У ослобођењу Југославије

Снаге 3. украјинског фронта, које су у јесен 1944. године уведене у борбе за ослобођење Србије, имале

су 149 оруђа ракетне артиљерије. На листи директно потчињених јединица команди фронта биле су 28. бригада (гвардейская миномётная бригада), наоружана с БМ-31, и девет пукова (гвардейский миномётный полк) с БМ-13. Бројчане ознаке пукова који су били на нашем терену су 25, 35, 45, 51, 58, 61, 87, 301 и 315 пук. Ракетна артиљерија учествовала је у ослобођењу источне и централне Србије и отворила је пут пробоју ка Београду. За тај задатак одређен је 4. гардијски механизовани корпус. У његовом саставу био је 129. гардијски минобацачки дивизион и, као ојачање, 58. пук „каћуша“.

У артиљеријској припреми извршеној 14. октобра 1944, у поподневним часовима, током 30 минута артиљерија Црвене армије дејствовала је по предњем крају немачке одбране, на површини од око четири квадратна километра. Уз више од 300 оруђа цевне артиљерије, учествовале су и 24 каћуше. У наставку борби за ослобођење Београда, „каћуше“ нису имале веће учешће како би се избегле цивилне жртве.

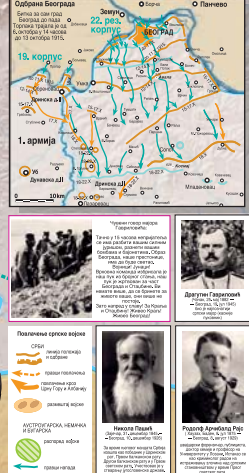
После ослобођења Београда и преласка у Срем (20. и 21. октобра), главнина јединица 3. украјинског фронта отишла је на север према Мађарској, а као подршка НОВЈ на Сремском фронту задржано је само неколико артиљеријских јединица. На том задатку до краја октобра остао је само један пук „каћуша“.

Због важности пробоја фронта, у пролеће 1945. године један дивизион „каћуша“ привремено је претпочињен југословенској 3. армији, као ојачање

Лансирни механизам „каћуше“
са осам шина
за 16 ракета

28. ЈУЛ 1914 – 3. НОВЕМБАР 1918.
(СРБИЈА, АУСТРА-УГАРСКА,
ЦРНА ГОРА, БУЛГАРИЈА, РУСИЈА)

[illegible]

The image is a composite. On the left, a map of the Balkan region is shown with a large blue arrow pointing from the northwest towards the southeast. A Bulgarian flag is placed on the map. To the right of the map is a black and white photograph of a soldier in a military uniform, standing with a rifle. On the far right, there is a legend titled "Пробейте съставите фронта" (Break down the composition of the front). The legend lists four types of front lines with corresponding colored arrows: "линия фронта" (front line) represented by a solid pink arrow, "красна пробойна" (red breakthrough) represented by a dashed pink arrow, "линия достатъчно гъвкава" (sufficiently flexible line) represented by a solid purple arrow, and "красна гъвкава" (red flexible) represented by a dashed purple arrow. Below this, another section titled "АВСТРО-УНГАРИЯ, СЕЛМАКА И БУЛГАРИЯ" (Austria-Hungary, Selma and Bulgaria) lists two more types: "линия фронта" (front line) represented by a solid blue arrow, and "линия подготвена" (prepared line) represented by a dashed blue arrow.

[illegible]

РАКЕТА М-13УК

Према правилима Црвене армије, најмања јединица за дејство „каћуша“ био је дивизион, због ефикасности покривања просторног циља ракетама ниске прецизности. По таблицама гађања из 1944. године за ракету М-13 очекивало се следеће – гађање на удаљености од 3.000 m, растурање по даљини од 105 m и по правцу од 200 метара.

Главни разлог ниске прецизности ракета било је неравномерно сагоревање барута. Због великог растурања током рата у наоружање су уведене ракете које су стабилизацијом са нагибом крилаца или нагибом млазница. Ракете које су користиле енергију барутних гасова, који су пролазили кроз мале млазнице, постављене под углом у односу на осу зрна, носиле су ознаку М-13УК (побољшано

груписање погодака – улучшеной кучности), односно индекс ГАУ ОФ-942 и балистички индекс ТС-53. У југословенској документацији се зато за ту ракету користи „комбиновани“ индекс 53-ОФ-942.

Дужина ракете без упаљача била је 1.415 mm, а размах стабилизатора 300 милиметара. Маса ракете била је 42,5 килограма, маса барута у ракетном мотору 7,1 килограма. Максимална брзина достигала је 335 m/s. Према табели гађања, максимални домет био је 7.900 метара. На тој удаљености растурање по даљини било је 84 m, а по правцу 107 метара.

У наоружање Црвене армије М-13УК уведен је априла 1944. године. Тридесет година касније ракете М-13УК уведене су и у наоружање ЈНА.

за њену артиљеријску подршку пред насилни прелазак Драве. Совјетска ракетна артиљерија добила је задатак да с ватреног положаја у Деакову у Барањи дејствује по деловима немачке 11. пољске пешадијске дивизије у селима Бистринци, Белишће и Нард, у подршци на главним правцима продора југословенских јединица – 16. и 36. дивизије. Затим је требало да „каћуше“ дејствују по немачкој позадини у Валпову и околини. Јединице 3. армије кренуле су у прелазак Драве 11. априла у 23 часа, без артиљеријске припреме, због ефекта изненађења на немачку одбрану, која је брзо сломљена. Током борби у Подравини „каћуше“ су остале у 3. армији. У ослобођењу Копривнице, 5. маја, учествовале су „каћуше“, које су дејствовале с положаја код железничке станице у месту Бреги. Како у завршним борбама није било веће користи од артиљеријске подршке, „каћуше“ су враћене назад у састав 3. украјинског фронта.

Врло снажни ефекти плотуна „каћуша“ оставили су дубок утисак на Ју-

сцевне лансере ракета, већ само цевну артиљерију.

Није се остварила жеља југословенских артиљераца да набаве славне „каћуше“. У обрту односа између савезника, јуна 1948, дојучерашњи савезници постали су противници, а „каћуше“ у близини југословенских граница – претња.

За обуку ракеташа

У наоружање ЈНА 1974. године уведен је лаки преносни ракетни систем ПВО 9К32М „стрела-2М“. Осим набавке готових ракета и лансирних механизма, одлучено је да се покрене домаћа производња, по лиценци. У формацију ЈНА уведена су ракетна одељења „стрела-2М“, која је требало да се развијају само у рату. У миру ракеташа су обучавани у наставним батеријама „стрела-2М“, које су формиране у пуковима ПВО, у свакој од армија. С обзиром на то да се без наставних средстава обука на „стреи-2М“ није могла проводити, набављена су потребна средства из СССР-а и покренут је развој домаћих тренажера.

Једно од питања била је организација и провођење бојевих гађања. Прихваћено је решење из совјетске армије да се са инфрацрвено (ИЦ) самонавођеним ракетама гађа на ракете М-13. Зато су у наоружање ЈНА уведена борбена возила БМ-13Н на аутомо-

Лансирање ракете М-13УК у улози имитатора циља у ваздушном простору

Постављање имитатора циља М81 „искра“ на лансирну шину на борбеном возилу БМ-13НММ

Први директан погодак постигао је поручник Радивоје Милетић, који је био наставник на курсу преобуке и један од перспективних официра ПВО (у наставку каријере Милетић је постао командант 271. лаког артиљеријско-ракетног пука ПВО у Задру, задуженог за обуку противавионаца. У ратним годинама био је један од водећих генерала Војске Републике Српске. Осуђен је у Хашком трибуналу 2010. године на 19 година затвора за случај Сребреница).

Током гађања у 1974. години за обуку је утрошено 11 ракете, од којих је девет погодило циљ (две директно), једна ракета је изгубљена због техничког отказа, а једна због грешке стрелца. Свој део посла урадила је послуга „каћуше“, која је лансирала мете.

Од 1975. године у наоружању ЈНА била су самоходна оруђа 9К31М „стре-ла-1М“ са самонавођеним ракетама 9М31М, која су, такође, користила ракете М-13УК као мете за борбену обуку. На првом курсу, новембра 1975. године, послуге „стре-ла-1М“ гађале су на светлеће авио-бомбе и минобацачке мине 120 mm, а на трећем курсу 1976. први пут су имале прилику да захвате циљ М-13УК.

Начелно, М-13УК је на полигону лансирана под углом од 30° до 35° и летела је по балистичкој путањи до 4.500 m, ако у међувремену није оборена поготком самонавођене ракете.

Борбено возило БМ-13 је осамдесетих година коришћено као лансер за домаћи имитатор циља у ваздуху М81 „искра“, калибра 107 милиметара.

Развој ракете покренут је 1980. године са захтевом да се може користити за симулацију долазећег и одлазећег циља, зависно од тога да ли су трасери Т19М1 на глави ракете или назад на стабилизаторима. Маса ракете била је 20 kg, а домет 4.600 m, при лансирању под углом од 30°. Минимална брзина ракете била је 165 m/s, а максимална 300 m/s, као код М-13УК.

Ракета М81 „искра“ уведена је у наоружање 1982. године. Као алтернатива за возило БМ-13 средином осамдесетих година пројектован је лансер М85, с једним усмеривачем. ■

Александар РАДИЋ

билу ЗИЛ-151 са имитатором ваздушног циља 132 mm реактивно парчадно-фугасном гранатом М-13УК. Накнадно је набављено и борбено возило БМ-13НММ на ЗИЛ-131.

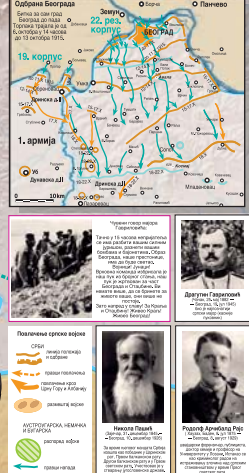
Прво возило БМ-13Н коришћено је за обуку стрелаца који су били на 2. курсу преобуке старешина за „стре-лу-2М“. На полигону Техничког опитног центра на рту Превлака од 6. до 8. августа 1974. изведено је прво гађање новим ракетама на имитатор ваздушног циља М-13УК, уз помоћ инструктора совјетске армије. Први стрелац на гађању био је совјетски инструктор који је ракету правилно навео, али она није директно погодила мету М-13УК.

Борбено возило БМ-13НММ на аутомобилу ЗИЛ-131 коришћено је у Техничком опитном центру на полигону Никинци

1981. године за пробна гађања с домаћим имитатором ваздушног циља М81 „искра“

28. ЈУЛ 1914 – 3. НОВЕМБАР 1918.
(СРБИЈА, АУСТРА-УГАРСКА,
ЦРНА ГОРА, БУЛГАРИЈА, РУСИЈА)

[illegible]

Проблеј соопштење фронтот
СРБИЈА

- линија фронта
- квалификација
- линија додвојствено
- линија главна

АУСТРО-УНГАРИЈА, НЕМАЦИЈА И БУЛГАРИЈА

- линија фронта
- проблеј
- линија саобраќај

[illegible]